

ДОБРИЙ ПАСТИР

DOBRYJ PASTYR

РІК V

1935

ЧИСЛО 2

СТАНИСЛАВІВ

„ДОБРИЙ ПАСТИР“

ПРИСВЯЧЕНИЙ БОГОСЛОВСЬКИМ І ЦЕРКОВНИМ СПРАВАМ

Річна передплата . . 10— зл.
Поодинокое число . . 2.50 зл.

За кордоном враз із пересилкою 2 ам. дол. на рік.

АДРЕСА: Редакція й Адміністрація „Доброго Пастира“: Станіславів (Stanisławów, ul. Pierackiego 11). /Тел. 5-55./ Конто П. Щ. 411.588

Litterae mittantur:

„Dobryj Pastyr“ — Stanislaopolis (Stanisławów), via *Pierackiego* 11.

ЗМІСТ:

Промова Св. Отця Папи Пія XI на тайній Консисторії дня 1. квітня 1935 р.	73
о. Лев Бурнадз, Основи й первопочини К. А. в парохії	77
о. Др. В. Василик, Ділення св. Тайн	89
о. Др. Ярослав Біленький, Релятивізм Дарвіна, Русса та Айнштейна	103
На вибрані теми:	
М. Я. Салевич, Чи відкупив нас Христос?	120
М. Т., Закінчення св. ювілейного Року Відкуплення в Римі і в Люрді	124
Душпастирські питання й випадки	129
Церковний огляд	132
З нашого церковн. й рел. життя	137
Вісті з католицького світа	141
Нові книжки й видання:	

о. Плятон Мартинюк ЧСБВ, Неподільне серце священика в службі Бога і Церкви (S. Ł.); о. Д-р Т. Т. Галуциньський ЧСБВ, Шестиднев, або біблійне оповідання про сотворення світа (Dr. B. Baran); P. Thomas Villanova <i>Gerster a Zell</i> , O. M. Cap., Jesus in ore prophetarum (Dr. B. Baran); <i>Idem</i> Auctor, Jus religiosorum (Dr. B. Baran); Ivo Benedetti, Ordo iudicialis processus canonici instruendi (Dr. B. Baran); Luseau-Collomb, Manuel d'études bibliques (A. S.); Kaspar Mayr, Katholische Aktion in Werden (Dr. B. Wasyluk); Landjugend und Seelsorge (Dr. B. Wasyluk); Oda Schneider, Vom Priestertum der Frau (Dr. B. Wasyluk); J. Raimond, Méditation Théologique (K. H.); Louis Rouzié, Le Prix de Larmes (A. S.); Ks. J. P., Rozmyślanie i rachunek sumienia dla osób zakonnych (S. Łukač); Ks. Dr. Aleksander Zychliński, Pełnia umiejętności Świętych (S. Ł.); O. J. V. Bainvel, Kult Serca Bożego (S. Łukač); Pour l'Action Catholique (A. S.); Ks. Dr. Kazimierz Kowalski, Dwa kazania Eucharystyczne (L. Burnadz); <i>Idem</i> Auctor, Duch Święty (L. Burnadz); <i>Idem</i> Auctor, Nauka św. Tomasza o miłosierdziu chrześcijańskim (L. Burnadz); O. K. Żukiewicz, Królowa Różańca św. w Kościele i w Polsce (Leo Burnadz); Ks. Petrant, Perły kosztowne (Leo Burnadz); Ks. Alojzy Liguda S. V. D. Audi, filia (Leo Burnadz).	143—154
Книжки й часописи надіслані до редакції	154—156

INDEX:

Allocutio SS. Dni N. Pii PP XI in Consistorio secreto die 1. Aprilis 1935 habita	73
Leo Burnadz, Fundamenta et primordia A. C. in paroecia	77
Dr Basilius Wasyluk, De efficientia Sacramentorum	89
Dr. Jaroslaus Bileŋkyj, De relativismo C. Darwin, J. J. Rousseau, A. Einstein	103
Analecta:	
M. J. Salevyč, Num Christus nos redemerit?	120
M. T., De conclusione sacri Divinae Redemptionis anni Romae et Lapurdii	124
Casus conscientiae	129
Chronica	132-143
Libri et publicationes recentes:	
Accepti libri, periodica	154—156

Редагує Колегія. За редакцію відповідає: о. Д-р. А. Бойчук.

Виходить за відомістю й дозволом церковної Власти.

Промова Св. Отця Папи Пія XI

на тайній Консисторії дня 1. квітня 1935 р.

(Acta Apostolicae Sedis [5. Apr. 1935], Vol. XXVII, N. 5)

Завсіди надзвичайно мила Нам ваша численна приязність на цім достойнім місці, де також товаришить вам велике зацікавлення та очікування цілого світа. Надто цим разом загальне заінтересування та очікування вашого збору збільшують умовини такої великої ваги, що й маленькість Нашої особи не може перешкодити, що це особлива хвиля в історії Церкви й світа, з відмінних мотивів, як відмінні умовини кожної з них.

Це, що на першій місці являється перед Нашою душею й чого очікуємо не тільки Ми, але й ціле християнство, становить головну спонуку скликання вас сьогодні. А саме, щоб по звичаю та установі Апостольського Престолу засягнути вашої думки про блаженних мучеників: Івана Фішера, кардинала св. Римської Церкви в Рочестер, і Томи Мора, великого канцлера Англії, що мають одержати окрасу пальми святости. Маємо повне уповання, що це буде радісним, блаженным і щасливим знаком не тільки для улюбленого англійського народу, але також для цілої католицької Церкви. Перший це найшляхотніша окраса й слава духовенства, а другий (окраса й слава) світських людей. Тому коли блиск їхніх чеснот, коли геройське їхнє мучеництво за найсвятіші закони Церкви й Примат Римських Папів наберуть відповідного блиску, тоді й духовні й світські люди знайдуть приклад до подиву й наслідування. Маємо надію, що ця величава хвиля принесе особливіші овочі для тих, що посідають із блаженними мучениками спільну батьківщину, мову й славу. Напевно знаємо, що передовсім Англіїці дуже сильно просили й горячо очікують цього збільшення слави їхніх земляків; знаємо, що вони в особливіший спосіб у теперішній добі сильніше відчують тугу за вірою батьків і поворотом до Апостольського Престолу, що перший приніс до Британії й віру й християнську релігію. Коли тепер некатолицькі секти з дня на день щораз то більше розпадаються, одна лишається колюмна та основа правди. Знаємо вкінці, і згадуємо

це з правдивою радістю — їхню горячу тугу за одним стадом, виразно засвідчену, коли в часі св. Року Відкуплення численно прибували з Англії до цього величного Міста чи-то поодинокі, чи-то цілими паломництвами. Тепер Ми молимося й бажаємо, щоб ті св. мученики виеднали від Бога світло й ласку для розуму й волі своїх земляків, щоб урочиста канонізація, що ось у найближчих днях довершиться в Ватиканській Базиліці, стала для дуже численних заохотою до глибоких студій над наукою Церкви й зверненням до цієї Матері й Родительки святих. Крім того не хочемо поминути мовчанкою, Достойні Брати, й ту обставину, що блаженні мученики винесені на престולי в четвертім столітті їхньої преславної смерті й саме це буде щасливим закінченням надзвичайного Ювілею, розтягненого на цілий світ; тим робом вони становилиб вінець рядови святих, яких в останнім часі Ми поставили до наслідування воюючій Церкві. А що небесна слава не тільки не зменшує, але навпаки збільшує любов до батьківщини — нема сумніву. що вони вимолять розквіт добробуту для свого народу; саме тепер, коли в усіх домініях просторої британської імперії з великою радістю й щирими побажаннями святкують 25-ліття від дня, коли суверен імперії прийняв королівський і цісарський діядем.

Те, що тепер лишень коротко Ми зазначили, радістю наповняє душі, бо в прегарнім світлі вказує на те, що людське серце підносить, ушляхотнює й заохочує до великих діл. Та коли звернемо нашу увагу на ту жахливу кризу економічну, політичну, а передовсім моральну, що так придавлює майже цілий світ, коли розважимо наслідки ще більше лячні, наслідки загрожуючі в майбутності, по правді переймає Нас дуже глибокий біль. Бо справді ще поки не направлено шкоди останньої європейської війни, а вже наново чорні хмари прорізувані час до часу глухими лискавками прислонили горизонт. А те все держить людські душі в непевному очікуванні й тривозі. Направду приходять на думку слова Спасителя: „Почуєте про війни та розрухи... будуть помори й голоди й страхіття з неба й великі знаки... І умертвляють люди з страху та очікування, що прийде на вселенну“ (Лк. XXI, 9. сл.). Не дивуємося, коли народи з усіх сторін у такім горю в тім „пригнобленню народів“ (Лк. тамже), звертають очі до спільного всім Батька з бажанням світла, розради й надії. Тож хочемо відповісти цьому синівському очікуванню, скільки це можливе, хочемо отворити Наше батьківське серце, котре, хоч і саме дрожить, сильно вповає на поміч Божого милосердя. Воістину,

коли кожного часу люди потребують християнської чесноти надії, то передовсім конечно є тепер, щоб тим ревніше прибігали до неї в цих жахливих часах. Нехай памятають, що їх та їхні справи провадить Божа Воля; нехай тугу свого серця опруть на тій чесноті й перемінять її на горячі молитви до Отця всякого милосердя, щоб накінець настали лучші часи для людей. Як колись Апостоли кидані й майже заливані розбурханими філями звернулися з зазивом до Христа, так і ми, поки не настане велика тишина, кличмо: „Господи ратуй нас, бо гинемо“ (Мт. VIII, 25). Коли всежтаки з усіх сторін ідуть чутки про війну й всіх непокоять і наповняють невисказаним жахом, уважаємо вказаним додати те, чого вимагає від Нас повірений Нам Апостольський уряд. Коли наново малиб народи взяти зброю один проти другого, коли наново малаб проливатися братня кров, коли знову на землі, в повітрі й на морі малаб ширитися руїна й знищення: те все булоб таким великанським злочином, такою ознакою шаленого божевілья, що вважаємо те впрост за неможливе згідно з висказом: „*Quae contra ius fiunt, nec fieri posse credenda sunt*“. Не можемо вірити, щоб ті, які повинні мати на серці добро й добробут народів, хотіли пхати не тільки повірений собі нарід, але й цілу людськість до погибелі й руїни. А якщо хтось рішивсьби, — що нехай Господь відверне й що, як віримо, ніколи не наступить — на такий лячний злочин, тоді неможливо Нам здержатися, щоб не повторяти до Всемогучого Бога з болючим серцем: „Розсип народи, що бажають війни“ (Пс. LXVII, 32). Тільки про моральну неможливість війни; бо й Нам і багатьом іншим видається, що є очевидна фізична й матеріальна неможливість війни в теперішніх, таких дуже тяжких часах.

У цій понурій добі, що тривожить ще жахливішою майбутністю, нехай наймилосерніший Бог просвітить своїм світлом уми тих, що в їхніх руках знаходиться власть і доля народів. Ми, як знаєте, Достойні Брати, ще в місяці січні зарядили відправу тридневих всенародних Богослужень у Люрді, з якими по Нашому бажанні мають лучитися молитви всіх вірних, навіть у найдальших закутинах землі. У тих Богослуженнях хочемо взяти участь через Нашого Легата, як з любови до Непорочно Зачатої, так і з обовязку подякувати Богови, що в часі св. Року уділив такі численні ласки з скарбниці Відкуплення. Уважаємо, що ніяк не можна краще замкнути Ювілей Господнього Відкуплення, як тридневною й тринічною адорацією Пресвятої Євхаристії перед Массабельською чудотворною печерою. Ці святі обряди в безкровний спосіб від-

новлять ту жертву, що її наш Спаситель висячи на хресті жертвував за нас Відвічному Вітцеві. Це довершиться при престолі Божої Матері, що Її Многострадальній і предстоячій Єдинородний Син поручив, як Матері, людську родину. У тих святочних днях відновиться перед численними зібраними ціла подія на Голгофті: а Люрдська печера видасться тим масам неначе новою Голгофтою, зрошеною Божою Кровю. Віримо, що до обильних овочів спасіння, зібраних у часі св. Року, додадуться ще обильніші, та, що для заступництва Пр. Діви Марії заясніє накінець недужому людському родови очікувана веселка мира.

о. Лев Бурнадз

Основи й первопочини К. А. в парохії

(Реферат виголошений на деканальнім Соборчику в Єзуполі дня 11. V. 1935).

Бібліографія: Dr. Rudolf Blünd: *Wesen und Aufbau der Katholischen Aktion. Katholische Aktion und Seelsorge.* Wien 1935. Seelsorger-Verlag. — Kasper Mayr: *Katholische Aktion im Werden.* Seelsorger-Verlag. Wien. — Пастирський лист Ексц. Григорія Хомишина про Католицьку Акцію. Станиславів 1934. — Dr. P. Ketter: *Die Frau im Dienste der kirchlichen Gemeinde zur Zeit der Apostel* (Th.-pr. Quartalschrift, Linz 1935). — I. Will. S. I.: *Handbuch der K. A.* Herder, Freiburg in B.

I. Загальне поняття про К. А.

Є одне слово, що ще й тепер зворушує світських освічених людей, як щось величне, святе, епохальне. Це слово: „ренесанс“—відродження (в письменстві виступає воно під назвою гуманізму) — себто означення того наряду духового життя Європи, який зродившись в XV. в. з субективізму, став основою дальшого розвою європейської культури, та — річ ясна, не без перерв і деяких змін — перетривав аж дотепер, як батько, чи вітчим теперішньої європейської культури. Мабуть зайвим булоб пригадувати, що назва „ренесанс“ найменше відповідна для тої дати. Бо правду кажучи та доба це відділення людини від Бога, відчуження світського елементу від Церкви; це намагання зляїцизувати світ, де людина стає сама собі богом (звідси й назва: „гуманізм“!). Тому правильна назва повинна булаб бути радше декаденція, як ренесанс. Та не в назві головна справа, а в суті. Зляїцизований світ є тим самим відхристиянізований. У нього поняття Церкви втратило свій глибший зміст. Містичне тіло Христа — Церква — поділилася на два світи: на церковний і ляїцистичний, що, не тільки не мають нічого спільного з собою, але й крім того часто виступають ворожо проти себе.

Наслідки того впрост страшні: родини втратили християнський життєвий зміст, зродилося відступство, або бодай байдужність щораз ширших мас, і настала руїна та занепад (як моральний, так і матеріальний) віддаленої від Бога суспільности.

Ліком на цей ляїцистичний рух є т. зв. Католицька Акція. Є це поканання ляїцизму з його нутра (пор. K. Mayr: *op. c.*, стор. 12). Католицька Акція в Італії (*L'Azione Cattolica Italiana, Ufficio Centrale, Roma*), що стоїть під проводом самого св. Вітця, містить у своїм заклику ось які слова: „Кат. Акція це суттєво акція світських людей, це участь світських людей у Єрархічнім апостольстві Церкви. Тому то суттєво вона є нічим іншим, як

помічню й співпрацею, що її дають світські люди священникови, щоб суспільність знову вернула до Христа, а Христос до суспільности. Отже вона (К. А.) є апостольським, а в деякім значінню й священничим ділом“ (за К. Мауг. оп. с., ст. 8).

На вступі треба зазначити, що К. А. це не якась зовнішня, технічна мобілізація, чи організація більшої кількості людей, щоб осягнути спільну, притім може й короткотривалу, ціль. Згідно з зарядженнями Апостольського Престолу К. А. є чимсь далеко глибшим; це подекуди новий почин за силою св. Духа, повний життя, побідний релігійно-церковний рух обнови, перетворення та усовершення будівлі з членів Церкви, переорганізування Христових воїнів під начальним проводом церковної Єрархії. Перша й найважливіша вимога К. А. це віднова внутрішнього настрою, духове переформування людини, виховання поодиноких апостольських душ. Щойно така душа, за ласкою Христа вповні (скажім 100%) християнська, стає носієм, піо-ніром К. А. Отже К. А. не є в першій мірі масовим рухом, хоч є призначена для навернення мас. Навпаки, це в першу чергу зворот до клітини, до поодинокі душі. Тут іде про добір і виховання такої душі, що в неї гармонізується вповні католицька віра з життям. Для підчеркнення цього останнього вистачить навести слова з I. Аполюгії св. муч. Юстина (16): „Людей, — каже він, — що їхнє життя в усім не так улаштоване, як це вчив Христос, не можна вважати християнами навіть тоді, коли вони устами визнають Христову науку“. Такі були домагання до одиниць в первісній Церкві, а ті домагання відносяться й до нас, бо хоч методи та зовнішні форми за 18 століть змінилися, однак не сміє змінитися дух первісної Церкви. (пор. Ketter, оп. с., ст. 37).

Так отже К. А. це внутрішньо-церковна акція обнови, до якої покликані світські люди. Це акція не доривочна, а з'організована, бо тісно звязана з літургичним життям і єрархічною будовою Церкви. Ціль того руху: схристиянізування світа.

Роля світського елементу в Кат. Акції

Покликання світських людей до участі в єрархічнім апостольстві Церкви осягає свій змисл і своє епохальне значіння тим, що Церква вповні розбуджується в душах, як благодатна дійсність, як самотньо дійсний світ ласки (пор. Blüml, оп. с., ст. 17). Душі (т. є. Церква) мають її щораз то більше внутрішньо переживати (не тільки розумом, а цілою душею), як св. Духом проникнуте, в світі живуче й ділаюче, містичне Тіло Христа.

Священики й світські люди становлять разом цілу й неподільну Церкву, містичне Тіло Христа. Воно, те тіло, в чудесний спосіб розчленоване, де кожний член має якусь свою особливу функцію, свої станові права та обов'язки. Хто не бере щирої участі в Його життю, хто не причинюється всіма силами до діяльності та зросту цілості, — який із нього член містичного Христового тіла? Саме цю життєву функцію в Христовім Тілі називає св. Петро „царським священством“, „царское священство“ (І Петра 2, 9).

До цього загального священства покликані всі силою св. Тайн: Крещення й Миропомазання. Через Тайну св. Крещення людина стає членом Христового Тіла, дістає нове, надприродне життя, стає громадянином Христового царства. Значиться, не тратячи нічого зі свого індивідуального, природного життя, дістає нове життя ласки, яке є особливішою участю в Божій Природі, в Божім життю. Через св. Тайну Миропомазання стає людина Христовим воїном. Йосиф Will у підручнику про К. А. з'ясовує це ось так: „Миропомазання вводить людину в той стан віри, що в ній мусить вона віру особливо боронити й захищати; так св. Тайна дає їй одночасно апостольське післанництво (поручення, Auftrag) та апостольський уряд. Що Миропомазання має апостольський характер, можна доказати зі св. Письма, бо зіслання св. Духа злучене з урядом апостольства; так у Миропомазанні уділюються справді ті самі ласки, що їх колись одержали були Апостоли“. (Пор. I. Will, op. c., стор. 69.). Через положення рук (священика, чи єпископа) при Миропомазанні дістає чоловік апостольський уряд у Церкві. Священик висилає його в світ, щоб здобути суспільність у всіх її членах для Христа й для Його Царства.

Роля духовенства в К. А. Самі світські люди не можуть виконувати апостольства без священиків. Саме священики це покликані Христові заступники в Церкві. Священикам поручено перше й найважливіше з усіх завдань, себто духове оформлення та провід душ покликаних до апостольської праці. Священики, силою свого свячення, стоять у живій, через тисячліття безпереривній, безпосередній злуці з Христом, вічним Архиреем. Через Євхаристійну Жертву входять вони в ще тіснішу злуку з Христом. Так стають вони в особливіший, таїнственний спосіб земними носіями живого Христа, „другим Христом“ (alter Christus). Силою того відношення мають вони великанські, божественні повновласти. В боротьбі з пеклом є вони старшинами, що проводять у тім бою дружиною вірних. Упавших воїнів привертають вони знову до життя в Христі (Тайна покаяння), заціплюють нові парости на Христовім дереві (Тайна Крещення)

і. т. д. Взагалі священники можуть і повинні божественне життя й божественну святість перелляти та впоїти в громаду вірних. У тім лежить *actio clericalis*, щоб світських апостолів приготувати, оформити та виховати. На це мають священники орудники як людські, так і Божі. Тому по вказівках св. Вітця є священники провідниками душ, духовними дорадниками (і то з найвищим авторитетом) і остаточно відвічальними керманичами К. А. Вірні мають стати по їхній стороні, як свята дружина на службі Церкви, щоб у той спосіб співділати для поширення Христового Царства.

Як Христос дістав своє післанництво від Небесного Вітця і передав його своїм видимим заступникам на землі, так і ті заступники (церковна Єрархія) передають конкретний мандат і означену місію для означеного діла внутр Кат. Акції відповідним світським людям. Тому то К. А. вповні є залежна від Єрархії. І хоч. К. А. остаточно полягає на готовості до чину та освяченню поодиноких душ, то в сутті річи є вона колективною чинністю, що виростає з громади (колективу); громада живить, несе та збільшує її. Перед світом являється К. А. колективним ділом Христової Церкви. Клітиною й життєвою коміркою К. А. є парохія; їй повірено створення та освячення Христової громади. Вона гуртує розбуджених до життя з Церквою світських людей у спільноті жертви й чину. Відповідно до єрархічної організації Церкви вростає К. А. з парохіями в єпархіяльну, краєву, і т. д. К. А.

Обсяг діяльності К. А. Розмежування поля діяльності К. А. й церковної Єрархії є досить ясне. Загальне післанництво Церкви, як цілоти, себто духовенства й вірних, є здобути світ для Божого царства. Це є саме поле діяльності К. А., що простягається, як на поодинокі душі, так і на ціле людство. Всежтаки К. А. зовсім не є тотожною з самою Церквою, ані з цілістю її діяльності. Це тільки часть діяльності Церкви, і то та часть, якої завданням є вчинити суспільність християнською при допомозі співпраці світських людей. Нутро цього широкого поля діяльності, яке виконує К. А. силою Божого післанництва є застережене для єрархічного священства. На це дістала Єрархія особливіше поручення й виключні повновласти. Круг ділання Єрархії це найбільш внутрішній, животний круг Церкви. Св. Письмо, традиція й канонічне право виразно очеркуюють цей круг ділання священників. Вони мають у першу чергу повновласть приносити Жертву, відпускати гріхи, уділяти св. Тайн, як також уділяти особливіших благословень та освячень. Боже слово чисто переховувати й його авторитативно пояснювати, видимою Церквою

на землі керувати та управляти продовжуючи Христовий пастирський Уряд, належить також до самої тільки Єрархії. Всі інші ділянки життя, що лежать поза цим, приналежним Єрархії кругом, становлять загалом поле діяльності для К. А. Знову ж завданням священства внутр К. А. є — як вище згадано — розбудити, виобразувати та освятити апостольські душі світських людей і підпомагати їхню колективну діяльність в К. А. в ролі духовних дорадників і остаточних відвічальних провідників.

К. А. — упорядкований рух. К. А., як дружина, що має здобути світ для Христа, мусить бути належно впорядкована й розбудована. Парохія має свою парохіяльну раду, епархія епархіяльну, і т. д. Кат. Акція опирається не на товариствах (що деколи повстали випадково), але на родинах (що є надприродно освічені й становлять складові комірки парохії). В родинах дадуться відрізнити: чоловіки, жінки, молодці й дівчата. Із них вибирається парохіяльну раду, з них виростають члени та провідники фахових стоваришень (нпр. робітниче стоварищення, студентське і т. п.), чи спільність до виконання якогось діла (нпр. харитативне товариство, тов. для поширення доброї преси, тов. охорони родини, християнської школи, тощо). К. А. прямує до зібрання всіх сил на свої суттєві завдання. Зрештою існує маса добрих, християнських діл, що мають підпорядкуватися Кат. Акції, як помічні діла. Пункт організаційної тяжости лежить у епархії (а не в парохії), бо це відповідає загальній будові кат. Церкви.

Що до політики, то К. А. є понад усі партії (навіть понад т. зв. католицькі), однак вона прямує до того, щоб у всіх ділянках людського життя, отже: в державнім, економічнім, суспільнім вимоги Христової Євангелії знайшли живе оформлення й виконання.

Св. Отець поставив К. Акції великанське завдання: „здобути знову родини й суспільність для Христового Царства“! Та справа лежить не в зовнішнім здобуванні, як це діється при виборах, в опануванні товариств, інституцій, тощо. Тут іде про глибокий, внутрішній переворот, що впливає зі свідомої обнови душі та живої звязи з Христом, Його ласкою та Його ділом Відкуплення К. А. це не оборона позицій кат. Церкви, але радше наступ, — річ ясна, зброєю духа! Світ належить до Христа, що його здобув собі і відкупив хрестною своєю смертю. Працювати над поширенням Христового Царства в людських душах належить до Кат. Акції.

II. Кат. Акція в Парохії

К. А. це далекосяглий рух обнови, свідомий зворот душ до справжнього християнізму. В К. А. Христос і Церква воскресають у душах, довкола престола оживає Христова громада. Розуміється, що такий духовий рух не може бути штучно з'організований, ані подиктований із зовні. Тим то К. А. зростає й дозріває по внутрішніх законах життя Божого царства.

Життєвою клітиною К. А. це парохія. Момент Воплочення Слова Божого є моментом народин Церкви, — і парохії. Воплочене Слово творить собі Містичне Тіло, Церкву, що в ній перебуває в Своїй божественній цілості та цілім Божестві, містичним способом, однак так само істотно й неподільно, як у земному тілі. В кожній частині Тіла є ціле Божество Христа; подібно в кожній частині Церкви, отже і в парохії, є приявний цілий, живий Христос у містичний спосіб. Тому святим завданням парохії є подбати, щоб Христос був живий у всіх її членах, себто в поодиноких душах, в родинях і в станах. Парохія має в своїй області зреалізувати Боже Царство та його основні закони. Суттєво парохія це духовий, надприродний організм, але в цім світі на місце тіла (елемент матеріяльний) має людську спільність. Видимий заступник Ісуса Христа є священник. Осередок парохії це вітвар зі священником, що приносить жертву. Тут повторюється жертва Голгофти, з якої спливає Христова Кров на парохію. Звідси вростає живий Христос у душі та в спільне тіло парохії. Є це наче таїнственне, чудове, продовжене Воплочення Христа. Звідси бере почин та „громада святих“ в розумінню первісної Церкви, — а це є життєвий осередок Кат. Акції.

К. А. це по словах св. Вітця *militia Christi*, Христова дружина в боротьбі проти „князя міра сего“. Цю боротьбу за Боже Царство може провадити тільки свята дружина! Тому самоосвячення, чи освячення є *condicio sine qua* поп такої дружини. В тій громаді є священник тим, чим був Христос для гуртка Апостолів. Він має освятити себе та освятити громаду. Христос молиться дні й ночі, перебуває в молитві й мовчанню, щоби вповні узгіднити свою волю з волею Небесного Вітця. Так носить Христос огонь Божої святости в собі, а з Нього переходить той огонь на вибраних. Так із світських людей-рибалок формує Христос святу громаду Апостолів, що на ній, як на скалі, основує Церкву. Тоюж дорогою мусить іти священник, дорогою самоосвячення й формування дружини святих, дружини готової на все за Христа, дружини, що має йти в світ

іще більш поганський, як був за часів Апостолів та їхніх помічників. Треба звернути увагу на такі концентричні круги: Христос закликав усіх Жидів до небесного Царства, але вибрав 70 тільки на своїх учеників (Лука 10, 1) і 12 на своїх Апостолів. Три роки свого прилюдного життя посвятив майже вповні тим дванадцятьом. Його молитви, жертви й діла були спрямовані до того, щоб із тих 12-ти світських людей створити ядро, наповнене Божою силою та апостольським огнем. І ця перша „громада святих“ здобула поганський світ і поганську суспільність може не так своєю святою діяльністю, як радше своїм святим, повним Бога існуванням.

Ось такі християнські центри маємо творити в парохіях. Як повстане багато таких клітин, таких „громад святих“, тоді сама собою з'явиться в основах суспільности життєва субстанція, закорінена в Христі, як підложе до перебудови суспільности з нутра.

Апостольська школа. Христос дбайливо вибирає собі Апостолів, кожного з них покликає особисто, а потім учить їх і скріплює, коротко кажучи: виховує на Апостолів. З педагогічною второпністю, але рівночасно з невимовною послідовністю ставить їм Христос свої, що так скажемо, максимальні, тотальні домагання. Згадатиб тільки нагорну проповідь! Вони мусіли їх цілковито, до глибин душі переродитися, щоб так у молитві, жертвах, терпінню йти за Ним, вибрати для себе Його хрестну дорогу. Тільки так могла розростися громада Апостолів у вселенську Церкву.

Так і парохія може повстати тільки з такого апостольського круга. Священик вибирає та особисто покликає кілька одушевлених осіб. Скільки? Дві, три, п'ять. Це ще не апостоли, вони мають виховатися на апостолів! Розуміється покликання відбувається „без насильства й без крику“! Далше йдуть спільні розмови, спільне читання, спільні розважання, праця, спільна молитва та участь у Євхаристійній Жертві — все це веде до кріпкого споєння тої маленької громадки. Це перша клітина К. А.

В. Преосв. Кир Григорій у своєму посланію про Кат. Акцію (Станиславів 1934, стор. 59) пише м. і. таке про тов. „Скала“: „Скала є областю ділання К. К.... Те товариство не становить ще К. А., як організацію саму в собі, але на тім Товаристві спирається і через те Товариство має К. А. здійснювати справи, які входять в обсяг еї діяльности“. „Скала“ це терен, де можна ввійти в контакт з людьми поза Божим домом, де можна стрінутися з парохіянами при суспільній праці, а тимсамим пізнати й вибрати собі тих, що їх на апостолів маємо виховати. Коли

кажу пізнати, то думаю не про зовнішнє знайомство (бо так усіх парохіян ми знаємо), а пізнати хист і суб'єктивне покликання даної людини до суспільної праці. Потім теж на терені „Скали“ мала б працювати та апостольська дружина.

Христос виховуючи своїх Апостолів творив величні чуда, щоб тим простим людям проявити свою силу й своє Божество, але одночасно ставив їм також свої вимоги. Так і священник мусить тому малому гурткови людей, що їх покликав і яких хоче виховати на апостолів, впоїти повне поняття Божого царства в його чудовій, зворушливій величі, його тривкості, його силі, що поконує й здобуває світ, — але й не закривати його великих вимог.

Якісь спільні з'обов'язання для такої дружини треба буде усталити. Чи це буде нпр. щонедільне св. Причастя, чи правильне спільне духовне читання, чи практичне виконування апостольства, чи щось подібне, — це залежить від обставин даної парохії. На всякий випадок прикладне, особисте життя, як священника, так і тих „апостолів“, це підставова умова.

Поволі той гурток, та „громадка святих“ побільшується. Принімається нових людей дуже поступово, за старанням добром і особистим покликанням священника, і то добірається тільки таких, за яких можна ручити, що зможуть вrostися в духа гуртка. Що до добору характерів маємо одну вказівку в Євангелії: самопевний на свою вірність Петро, зарозумілі на своє достоїнство Яків і Йоан побідили свою пристрасть і не спроневірилися своєму апостольському післанництву. Розпустна Магдалина вповні на вернула, — але лакомий на гроші Юда зрадив! Особливішими духовними практиками й вправами поглиблюється духове життя того гуртка та удержується його апостольський огонь. До таких вправ належать м. і.: жива участь у літургії Церкви (беремо тут літургію в якнайширшому розумінні), правильні поучення що до основних домагань Євангелії, спільна молитва, спільна жертва, а навіть подекуди вправи в дусі героїської посвяти. Нпр. самотна особа захоріла на тиф. Нема кому заопікуватися нею. Священик відвідує таку особу й старається помирити її з Господом Богом. Це належить до його душпастирства. Опісля хтось із гуртка заопікується тою особою в часі її недуги. Це буде героїське діло милосердя з боку того, що піднявся тої опіки, але рівночасно буде воно також великим кроком у розвою його апостольського покликання.

Притім не треба забувати, що такий гурток, така апо-

стольська школа, це не якась окреме для себе побожне товариство молитви. Навпаки це мусить бути бодай духом молода, жива, повна апостольського духа, повна хотіння чину, повна гону до побіди Христово дружина. Тому добре булоб звернутися передовсім до молодших, нпр. до молодців, чи молодших господарів, хоч річ ясна, що в наших обставинах стрінемо на цьому полі великанські труднощі.

Той апостольський гурток неначе постійний вишкіл апостолів у парохії. З цього гуртка вибираємо тих, що беруть участь у курсах К. А.; звідси рекрутуються помічники душпастиря, що помагають здобувати для Христа один дім за другим, одну душу за другою. Сам душпастир у теперішніх часах майже нічого не вдіє, або дуже мало.

Накінець з того апостольського гуртка висилається провідників до парохіяльних стоваришень, чи до парохіяльних акцій, де вони знову творять відповідні гуртки для поширення апостольського духа, жертвенних учинків, і т. д.

Важним моментом у вихованні світських апостолів є довіря до даних людей, яких по дбайливім доборі покликуються до К. А. Христос з повним довірям відносився до своїх Апостолів, хоч знав, що Юда зрадить Його, св. Петро виречеться, св. Тома буде сумніватися і т. д. І священник нераз заведеться і то часто саме на тих людях, що на них мав дуже велику надію. Всежтаки повинен завсіди відноситися до людей з великим довірям. На місійну подорож посилав Христос і Юду, і Юді теж дав такі самі повновласти й ласки (*gratis datae*), як і іншим Апостолам. Найліпший доказ довіря, перенести на дану особу відвічальність, приділити їй якась завдання, особисто приготувати її до означених діл та приділити їх тійже особі.

Такий апостольський гурток, така „громадка святих“, має бути вишколом як духовим, так і практичним для світських одиниць, покликаних до праці в Кат. Акції. Той вишкіл не кінчиться на кількох одиницях, але через добір щораз нових триває постійно.

Висновки. Христос звершив і звершує аж до цього часу діло відкуплення людського роду. Звершив на Голгофті, як Богочоловік, звершує дальше в своїм містичнім Тілі, в католицькій Церкві. Так отже цілу діяльність католицької Церкви можна назвати акцією відкуплення. За виконання цієї акції співвідвічальні всі члени Церкви, а деякі з тих членів покликані виконувати її в особливіший спосіб. Тут у першу чергу виступає Єрархія, що для виконання свого завдання наділена

потрійним урядом: учительським, священним і пастирським. Втягнення світських людей у круг діяльності Церкви спричинює їхню співучасть у тій потрійній уряді: учительським (мають проповідувати віру словом і прикладом життя), священним (прийняти життя ласки й можливість бути посередниками в передаванні її іншим) і пастирським (всякого рода поміч у душпастирстві). Саме цей останній круг ділання (пастирський уряд) є головним тереном К. А. (пор. Dr. R. Blüml, op. c., стор. 22). Члени К. А., як помічники пароха в душпастирстві, мають промовувати священникови шлях серед усіх верств суспільності, співпрацювати над зреалізуванням клича: „возгласити вселенная о Христѣ“!

Носій єрархічного апостольства, душпастир, що розуміє К. А. в світлі віри й пам'ятає, що св. Дух проявляє свою волю устами найвищого Пастиря Церкви, — буде завжди уважати за святий обов'язок у совісті притягати й втягати світських людей і справді допускати їх до участі в своїм післанництві. Це мусить зробити священник не зважаючи на те, в якому апостольському крузі ділання він знаходиться й не зважаючи на те, чи вишколення апостолів іде легко, чи трудно, — і то навіть тоді, коли сам мігби виконувати всю апостольську працю в парохії.

III. Зовнішня розбудова К. А. та деякі її прикмети.

Досі була згадка про духові основи К. А., її надприродне післанництво й про покликани до того органи. Про зовнішню розбудову К. А., про її видиму організацію можна досить коротко згадати.

Передовсім усяка диспута, всякі організаційні експерименти є зайві й неплідні, як довго не з'ясуємо собі ясно останніх причин і глибин генези Церкви, і що за тим іде, поки свідомо не будемо поступати згідно з тим, Богом даним, взором.

Той взір виглядає, — кажучи коротко, — ось так: Осередком акції, і то надмірно плодотворним є Христос та Його видимий Заступник, Папа Римський.

Біля Христа витворюється ближчий кружок: Апостоли, дальший круг: Ученики (в продовженню Єпископи й священники).

З того й довкруги того останнього круга діяльності твориться в концентричний спосіб новий круг із вірних, покликаних і розбуджених до активної співпраці з вищими кругами. Ці вірні з своєї сторони діляться на природні стани: чоловіків, жінок, молодців і дівчат.

Тереном діяльності так з'організованої Церкви є цілий світ, як територіяльно, так і персонально, відповідно до Христового приказу: „шѣдше оубо научите кѣмъ ѱзыки“ (Мат. 28, 19).

Організація К. А. має бути відбиткою цього правзору. Та конечною є віра, що в Папі та в Єпископі ділає Христос, — віра в органічну та організуючу функцію, що ними послуговується головний організатор Христос. Всякі зовнішні організаційні пляни, навіть дуже досконалі та випробувані, це тільки додаток, що на ніщо не придається, якщо бракуватиме оживляючого духа. Сила не в декретах і розпорядках єпархіяльної централі (єпархія, як вище згадано, є організаційною середоточкою), але в тім, скільки духа й життя ми вляємо в виконання тих декретів. „Anima est forma corporis“, каже філософія. А ми даймо: „А душа священника це форма corporis parochiae!“

Які є познаки, що наша К. А., себто та, яку ми переводимо в життя, є згідна з суттю К. А.? Вони є такі самі, як познаки кат. Церкви знані нам з догматики. І так:

а) Одність у співділанню піонірів і репрезентантів цього руху, — чи це будуть поодинокі люди, чи колективи (товариства, брацтва і т. д.). Річ не в механічній одностайності та централізації, а в одності акції при захованню своєрідности членів. Правзір Бог (*actus purus*) в Пресв. Тройці Єдиний.

б) Святість співробітників, як участь в істотній святости Церкви. Не вільно забувати, що К. А. це участь у Божому діланні. До ділання конечно є брати перш усього участь у Божій Істоті, бо *agere sequitur esse*. Отже конечно є *participatio divinae naturae*, як стан ласки — святість. Тільки тоді, коли святі руки візьмуться до діла в згідній співпраці, все, що носить святе ім'я Католи. Акції, буде мати прикмету святости.

в) Соборність (католицькість) круга ділання, місійного терену. Христос відкупив ціле людство. Так і К. А. має обхопити цілий назначений їй терен. В нашому випадку має К. А. обхопити цілу парохію, нікого не виключити, має потягнути за собою всіх чоловіків, усіх жінок, молодців, дівчат, дітей, цілу родину, цілого чоловіка. Тут не може бути ніякої половичности, ніякої заскорузлости, заскостенілости, нічого статичного. Противно, К. А. це динаміка, що прямує до опанування всього терену, і то опанування від висот аж до глибин.

Але вимога соборности жадає рівночасно викинення з нутра К. А. всякого чужого тіла, всього того, що туди (до тої цілости) не належить, що не є суттєво християнським, життєвим добром, — всього того, що належить до іншої (нпр. до політичної, чи до господарської) сфери життя, чи заінтересування.

г) **Апостольскість** покликаних до К. А. світських людей. Є це ділання оперте на свідомості свого післанництва, яке виконує в імені „пославшаго“. До того конечна є, *implicite*, чи *explicite*, наділена, або бодай у добрій вірі, виконувана *missio canonica*, яка звязує післаного безпосередньо з „пославшим“, а посередньо з Богом.

Де бракує бодай одної з тих познак, там з К. А. є щось не в порядку.

Накінєць ще одна заввага. Христова діяльність, Його *actio redemptrix* розвивалася рівномірно (не рівнобіжно!) з Його терпіннями. Кажу рівномірно, бо оскільки, почавши від Вифлеєму акція Христа зростає вгору (а з нею й Його слава), остільки збільшуються й Його терпіння, пониження. Момент на Голгофті, коли Христос виголошує слово: „звершилося“, це кульмінаційний пункт акції, а рівночасно кульмінаційний вершок терпіння. В життю Христа діяльність була нерозривно злучена з терпінням. Тому добре обдумана К. А. мусить бути злучена з тимиж переживаннями, бож вона є частиною продовженої діяльності містичного Христа. Тому конечне є, щоб покликані співробітники К. А. були свідомо втягнені в потрійне терпіння Христа: а) *passio mystica* (літургія), б) *passio ascetica* (рух реколекційний, і т. п.) і в) *passio physica* (апостольство терпіння).

Який же був основний мотив, як діяльності, так і терпіння в Христа? Відповідь коротка: „Любов!“ К. А. це участь людини в Божому діланні. Ту участь може мати людина, коли має участь у Божій Істоті. А „Еѣъ любви ѣсть“ (І Йо. 4, 8). Отже любов це щось, що впливає душу, оживлює К. А. Як без терпіння К. А. це наче на піску збудований дім, так без любови не буде вона мати зросту, бо вона буде анемічна. Тому без помічних діл, що виростають з жертви й любови, вона не зможе існувати.

Ті три моменти: акція, терпіння й любов, злучені разом, дають запоруку розросту та успіху К. А. В акції обявляється творча сила Бога Отця, в терпінню жертва Бога Сина, в любові подих св. Духа; тому справжні співробітники К. А. є також справжні співробітники в ділі спасення в Імя і в силі Отця і Сина і св. Духа.

о. Др. Василь Василик

Ділання св. Тайн (De efficientia Sacramentorum)

I

Головна заповідь у Новому Завіті це любов Бога й ближнього¹). При останній (Тайній) Вечері виступає, що правда, сильно на першому місці друге домагання, тобто любов ближнього²), всежтаки любов Бога зовсім не уступає на другорядний плян. Навпаки, Спаситель хотів зазначити й це Йому дуже лежало на серці, що любов Бога й любов ближнього це справді одноцільна заповідь. Любов Христа проявлялася й була спрямована в тому напрямі, щоб своїх улюблених довести до Бога в святій спільності³). Бог уміщує людей коло свого воплощеного Сина не поодинокі, тобто кожного з'окрема, але в належному, єрархічному порядку. У тому гармонійному угрупованню піддає Бог людські душі щодо осягнення спасення під вплив і співділання інших людей і так творить одне тіло, в якому кожний член має виконати приділену собі чинність. Що більше: у виконанні тієї своєї чинності є він залежний від інших одиниць. Бог дає спасення людям через інших людей. Він звичайно не веде до небесного царства кожної душі з'окрема. Істоти християнства не можна з'ясувати в формі: „душа та її Бог“, або: „Бог і душа“. Навпаки, істоту християнства треба уняти в форму: „душі та їхній Бог“, тобто: душі відкуплені та віддані Богови через прийняття в члени містичного Христового тіла⁴). „Бо як тіло одне, каже св. Павло (І Кор. 12, 12-13), а членів має багато, всіж члени тіла, хоч їх багато, є одним тілом, так і Христос. Бо ми всі в однім Дусі охрещені в одне тіло, чи-то Жиди, чи погани, чи раби, чи свободні“. Так усі члени оживлені одним Духом і в тих словах св. Павла маємо з'ясований вид відкупленої людськості. „Дух куди хоче дише“ (Йоан 5, 8) каже Хри-

¹) Мк 12, 29-32: „Ісус же відповів йому: Що перша з усіх заповідей: Слухай Ізраїлю: Господь Бог ваш, Господь один є, і любитимеш Господа Бога твого всім серцем твоїм і всею душею твоєю і всею думкою твоєю і всею силою твоєю. А друга: Любитимеш ближнього твого, як самого себе. Більшої від сих нема іншої заповіді“.

²) Йо. 13, 14-15: „Коли отже я умив ваші ноги, Господь і Учитель, і ви повинні один одному умивати ноги. Бо я дав вам приклад, щоби ви чинили, як я вчинив вам“.

³) Йо. 17, 11: „Отче святий заховай їх в ім'я Твоє, котрих дав еси мені, щоб були одне, як і ми“, і 17, 20: „Не про цих же тільки молю, але й про тих, що задля їх слова увірять у мене; щоб усі були одне, як і Ти, Отче в мені, а я в Тобі, щоб і вони одне були в нас“.

⁴) Dr. Engelbert Krebs: Dogma und Leben. Paderborn, Bonifacius-Druckerei 1925, II том, стор. 65.

стос до зачудованого Нікодима про можливість відродження (з води й духа). Тими словами підчеркує Христос вищість та суверенність Духа, з якою він уділюється нашим душам по своєму власному уподобанню та зарядженню, а не по волі людей. І саме по тому вищому зарядженню Дух і надприродне життя ласки має уділюватися при допомозі видимих знаків, як нпр. вода, елеї, ітд.

Головним складовим елементом у тілі являється кров: вона доставляє всім членам корму, потрібного до їхньої розбудови та зросту; вона сполучує їх гармонійно так, що підкріплення та підсилення одного члена пособляє також здоровлю інших. Струя крові пливе крізь артерії. „Божя ласка — як знаємо з об'явлення — це надприродно-життєва кров, що розіллялася з повноти Христа“¹⁾. Св. Тайни знову це наче артерії, що містять у собі ту надприродно-життєву кров і допроваджують її до всіх членів з'окрема. „Наші св. Тайни містять у собі ласку та уділяють її тим, що достойно їх приймають“, говорить в декреті для Вірмен²⁾. Зважаючи на свою тілесно-духову природу можуть люди обопільно порозумітися тільки окружною дорогою, а саме при допомозі органічно-тілесних змислів: бо наші душі не входять з собою в контакт безпосередньо, але при допомозі вражінь, що підпадають під змисли. І тому Бог для їхньої злуки в надприродному порядку вибрав орудники ласки відповідні для їхньої людської природи. Св. Тайни це справжні, підпадаючі під змисли й практичні знаки, що з Божої установи не тільки означають ласку, але й уділяють її.

1. Під іменем св. Тайни розуміється — як говорить в католицькому катихизмі³⁾ — знак, підпадаючий під змисли, установленний Ісусом Христом для означення ласки та уділення її тим, що достойно її приймають. А Тридентський Собор так говорить⁴⁾: „Пресвятій Євхаристії є спільне з іншими Тайнами те, що Вона є символічним знаменем св. дійсности й видимою подобою невидимої ласки. Але відрізняється Вона, як одинока від інших св. Тайн і перевищує їх тим, що інші Тайни мають силу освячення щойно в часі їх примінення, зглядно прийняття, а в Пресвятій Євхаристії є приявний сам Творець святости

¹⁾ Йо. 1, 16: „І з повноти Його ми всі прийняли, і благодать за благодать“.

²⁾ Denzinger et Bannwart: *Enchiridion Symbolorum*¹⁶, 695 (той декрет, проголошений папою Євгенієм IV. 1439 р. мали прийняти православні церкви в Малій Азії, бажаючи вернути на лоно католицької Церкви).

³⁾ *Catechismus Catholicus, cura et studio Petri Cardinalis Gasparri concinnatus*. Roma 1930, стр. 62. (Пор. також S. Thomas 3. p. q. 60, a. 1: „Sacramentum est res sensibus subiecta, quae ex Dei institutione sanctitatis et iustitiae tum significandae tum efficiendae vim habet“).

⁴⁾ Denzinger et Bannwart, op. c., 876.

вже перед Її спожиттям¹⁾“. По проаналізуванню цієї дефініції можна відрізнити чотири головні прикмети, згідно елементи, що по науці католицької Церкви опрeдeлюють і знаменують св. Тайну, як таку.

Першим головним елементом, це річ підпадаюча під змисли, тобто щось у роді зовнішнього дійства, згідно церемонії релігійного характеру. Тій річі, згідно дійству, прислуговує в більшій, або в меншій мірі, таїнственне значіння. Слід тут зазначити, що в св. Тайнах унагляднена певного рода подібність між зовнішньою церемонією й невидимим — більш укритим, предметом, тобто сакраментальною ласкою.

Другий головний елемент це святість і праведність, згідно ласка, що стоїть у стислій злуці з вище згаданим, дійсним знаком. Вона в протиставленню до зовнішнього знаку є чимсь укритим і невидимим.

Третій елемент унагляднює нам обопільне відношення між собою двох перших елементів. Так можна розрізнити подвійне відношення, а саме відношення означення, згідно опрeдeлення та відношення причинового витворення другого невидимого елементу, тобто ласки через видимий знак. Друге відношення замітніше та більш суттєве. Навпаки перше відношення, тобто відношення означення, згідно опрeдeлення ласки, можна підчислити під перший видимий елемент знаку. Так до істоти св. Тайни належить, щоб видимий і невидимий елемент не тільки наступали один по другім, але й щоб між ними була також внутрішня зв'язь залежності, згідно причиновості. Коротко кажучи, видимий і підпадаючий під змисли елемент знак має спричинити й витворити невидиму, духову ласку.

Четвертий елемент міститься в словах: „з Божої, згідно Христової, установи“. Без сумніву, що власною авторитативною властю (*potestas auctoritatis*) міг установити св. Тайни тільки Бог, як найвищий і незалежний від нікого Творець усякої святості²⁾. Як вище згадано, св. Тайни це практичні знаки, що уділюють ласку: через ласку знову стається чоловік співучасником Божої природи. Звідси ясне й зрозуміле, що тільки Бог може дати чоловікови цю співучасть у Божій природі, подібно, як тільки огонь може уділити природу іншим річам. Так уста-

¹⁾ Так отже Пресв. Євхаристія в протиставленню до інших св. Тайн це річ постійно тривала, а не переминаюче дійство; освячуючу (сакраментальну) силу виконує вона подібно, як і інші св. Тайни, щойно при відповіднім приміненню, тобто при спожиттю.

²⁾ Ks. Dr. M. Sieniatycki: *Zarys dogmatyki katolickiej*. Kraków 1931, том. IV, стор. 76.

новлення св. Тайн не могло повстати інакше, як тільки в залежності від Бога, як від першорядної й головної причини¹⁾.

Бог міг установити св. Тайни в подвійний спосіб, а саме²⁾: безпосередньо, тобто сам установлюючи сакраментальні знаки й долучуючи до них ласку, або посередньо: поручаючи ту владу установлення св. Тайн комусь іншому. Також у тому другому випадкові Бог є першорядною причиною, головним і незалежним Творцем, згідно справником св. Тайн, тому що посередній справник установлює їх тільки на підставі влади уділеної від Бога (*potestas ministerialis*), як Його орудник. Богослови загально приймають, що так звану тайну природи (*sacramentum naturae*) та тайни Ст. Завіта установив сам Бог і то безпосередньо; Тайни Н. Завіта знову установлені Богом за посередництвом Христа. Коли йде про посередництво Христа в установленню св. Тайн, то треба розуміти Ісуса Христа — як чоловіка, тому що Христос, як Бог, мав ту саму авторитативну владу, що Отець. Як чоловік був Христос в установленню св. Тайн подібно, як і в інших Божих діланнях (нпр. у творенню чуд), тільки орудником, згідно органом гіпостатично злученим з Божою Особою (*instrumentum coniunctum*). Отже Христос, як чоловік, відносно установлення св. Тайн мав тільки владу поручення (*potestas ministerii*).

Не беручи під увагу теперішнього ладу (в якому св. Тайни установлені Ісусом Христом) і говорячи абсолютно, Бог міг уділити влади установити св. Тайни також і іншим сотворінням. Однак влада Христа була далеко більша від влади інших сотворінь і тому називається вона властю особливішого першенства, згідно визначности (*potestas excellentiae*), або властю першого орудника (*potestas principalis ministerii*)³⁾. Вища влада Христа, як чоловіка, щодо установлення св. Тайн об'основується на цьому, що Його людська природа є органом гіпостатичної злуки з Богом; а передовсім на цьому, що Христос своїми найсвятішими терпіннями й смертю вислужив ласки, що їх уділюють св. Тайни. Тому то зовсім слушно й природно, що Христос має особливішу владу: як над орудниками, за посередництвом яких спливають на людей його заслуги, так і над людьми, що в якийнебудь спосіб завідують св. Тайнами.

Та особливіша влада Христа містить у собі три елементи а саме: 1) Христос, що своїми найсвятішими терпіннями й смер-

¹⁾ Пор. Lercher S. J.: *Institutiones theologiae dogmaticae*. Oeniponte, Rauch 1930, том IV, стор. 259.

²⁾ Пор. Sieniatycki, *op. c.*, стор. 77.

³⁾ пор. Lercher, *op. c.* стор. 259, і Sieniatycki, *op. c.*, стор. 77.

тю вислужив св. Тайнам освячаючи ласку, установив їх, як орудник Бога. 2) Ті св. Тайни звершує Христос, як першорядний стрóитель (*principalis minister*) через священників — своїх заступників, які ділають у часі доконування св. Тайн у Його Імені. 3) Христос може уділити ласк, яких уділюють св. Тайни й без св. Тайн (цей привілей не прислуговує ніякому завідателеви св. Тайн): і так справді Христос чинив, відпускаючи гріхи поза св. Тайнами! Христос, як голова цілого людства, має власть уділяти всім людям вислужених своїми святими терпіннями ласк і то в довільний спосіб¹⁾. Та власть не мала бути призначена — вже по установленню св. Тайн — до уділювання ласк тільки через св. Тайни, тому що не Христос залежний від Тайн, але Тайни є від Нього залежні.

2. Годиться ще згадати тут про різні благословлення та освячення, або так звані „сакраменталія“. Ці церковні обряди мають деякі прикмети подібні до прикмет св. Тайн, але не всі чотири одночасно²⁾. При сакраменталіях також існують зовнішні знаки, що вказують та спричиняють внутрішню святість. Всежтаки вони мають успіх не з Божої установи, але з установи св. Церкви. Люди³⁾, що уживають благословлених, згідно посвячених річей, наче долучуються до струї Божої благодати, що її випрошує молитва Церкви при благословленню, згідно посвяченню тих річей. Отже не на підставі Божої установи, але на основі Богови милої молитви Церкви, що її відмовляється при благословленню, згідно посвяченню предметів, спливає Божа ласка в особливіший спосіб на всіх людей, що ними користуються⁴⁾. У церковних благословленнях і освяченнях можна розрізнити три головні елементи⁵⁾: 1) святі знаки з установи

¹⁾ Абсолютно кажучи міг Христос своєї особливішої власті (*potestas excellentiae*) уділити комусь із людей. Така є думка св. Томи з Аквіну: „Особливішої власті міг Христос уділити завідателям-слугам, даючи їм таку повноту ласки, щоб їхня заслуга могла витворити успіх св. Тайн, щоб Тайни освячували на візвання їх імені, щоб вони могли установляти Тайни й щоб без сакраментальних дійств, згідно церемоній, могли витворювати успіх Тайн самим приказом (5, q. 64, а. 4). Всежтаки не було б відповідною річчю, щоб Христос своєї власті уділив комусь другому з людей і тому саме Її не уділив.“ Не уділив, каже далше св. Тома (*ibid.*, ad 1. et 3) „щоб люди не поклали надії (спасення) в чоловіці, щоб не було многораких Тайн і багато голов, з чого повстали б у Церкві скізми, подібно як у тих, що говорили: „я Павлів, а я Аполлосів, а я Кифин, а я Христовий (I Кор. 1, 12).“

²⁾ Сакраменталія це святі знаки (річі, чи дійства), установлені Церквою, що мають подекуди наслідувати св. Тайни (аналогія до св. Тайн), якими Вона звичайно користується в цілі осягнення на підставі своєї благальної молитви успіхів (ефектів) передовсім надприродних (пор. Кодекс Канонічного Права, канон 1144). Для тої подібності сакраменталій із св. Тайнами називають їх богослови також меншими Тайнами.

³⁾ Krebs, op. c., стор. 98.

⁴⁾ Пор. також Dr. Franz Schmid: Die Sacramentalien der katholischen Kirche. Brixen 1896, стор. 20 слл.

⁵⁾ Noldin: De Sacramentis²². Oeniponte 1934, стор. 43.

Церкви, що виконує над ними повну авторитативну власть, тобто устанавляє їх, автентично пояснює, тощо; 2) вони дають надприродні дари, чи-то духові, чи тілесні; 3) це діється силою благальної молитви Церкви.

Хоч є істотна різниця між св. Тайнами й сакраменталіями¹⁾, всежтаки можна їх під деяким зглядом підчислити та підпорядкувати під спільний рід. Св. Тайни й благословлення, згідно освячення, це справжні, підпадаючі під змисли, орудники спасення для надприродного, невидимого життя душі. Одночасно це орудники злуки всіх вірних в містичному тілі Христа, в якому один член помагає молитвою, чи іншими релігійними чинностями іншим членам щодо уділення їм Божої ласки, як сили їхнього освячення, що виходить від голови містичного тіла — Христа.

3. Тим саме різниться християнська релігія від усяких магичних орудників та забобонних релігій. У чарах і забобонах старається блудне безбожництво, за посередництвом людської сили бажання, поставити на своїх услугах, і то при допомозі чисто людських з'усиль техніки, різнородні укріті явища природи. Навпаки, у св. Тайнах, точно оповідомих щодо суттєвих частей Христом, як також у благословеннях і освяченнях, устанавлених Церквою, старається глибоко віруючий чоловік одержати духово-надприродну ласку від Бога, як надсвітового, найвищого та найсовершеннішого Абсолюту.

Чари це проекція чисто людської сили бажання в оточуючій нас вселенній, це спроба автоматичного зреалізування чисто людського бажання за посередництвом слів, або чинностей, і то при повнім запереченню якогонебудь спрямовування душі до особового Бога, як надсвітової істоти та при цілковитім поминенню, згідно запереченню молитви та жертви. Саме та прикмета являється питомою та характеристичною в усіх чарах та забобонах. Чародій думає, що він всилі поставити на услугах своїх бажань та їм вповні підпорядкувати цілу вселенну і то при допомозі з'усиль чисто людської техніки. Божество, якого з'ображення нераз лучиться в чародія з його словами, або чинностями, це дуже низька та підрядна сила, що нею він може заволодіти самовладно при допомозі чародійських та забобонних орудників: так нпр. Ізіс, що підступно дізнається від

¹⁾ Сакраменталія різниться від св. Тайн: 1) з огляду на походження (св. Тайни з установи Христа, а сакраменталія з установи Церкви); 2) з огляду на успіх ділання (св. Тайни без посередньо витворюють ласку й відпускають гріхи, як також кару за гріхи, а сакраменталія не можуть без посередньо ані витворювати ласки, ані відпускати гріхів); 3) з огляду на спосіб ділання (св. Тайни витворюють свої успіхи самі з себе, тобто *ex opere operato*, а сакраменталія на підставі ділання ділаючої Церкви, тобто *ex opere Ecclesiae operantis*). Пор. Noldin, *op. c.*, стор. 43.

бога-сонця (Ра) про його ім'я, осягає при допомозі тогож імени також чародійну силу над самим богом; подібно умерлий фараон, що як птиця переноситься до неба богів і каже там усіх їх спіймати, щоб приготувати собі опісля корм, осягає через те чародійну силу над ними.

З тих наглядних прикладів перенесення чародійних з'ображень (про божества) до поганських релігій замітна наївна нічевість щодо творення, зглядно формування тих з'ображень: боги в чарах це ніщо інше, як персоніфікація сил природи й саме тому підлягають вони ріжним чародійським і забобонним орудникам. Чари й забобони йдуть одночасно з запереченням Божого абсолюту та самовладним опановуванням тайних сил природи, що їх персоніфікується та оформлюється в силу божества. Заперечення найвищого та від нікого незалежного абсолюту з одної сторони та правдиве богочитання, тобто признавання тогож найвищого Божого абсолюту з другої сторони, це річи зовсім противорічні, що ніяк не можуть наступати по собі степеневу в розвоєвому процесі. Навпаки, вони себе обопільно заперечують, подібно, як заперечують себе: твердження („так“) й відмовна відповідь („ні“). Так, забобонні чинности не мають нічого спільного з св. Тайнами, чи іншими святими релігійними чинностями. Звідси зрозуміла глибока, правдива й щира пошана та взагалі пієтизм, з яким Церква узнає надсвітовість, всемогучість та святість Божого абсолюту; й саме тому сама думка, що її підсувають еретики про магічні чинности в св. Тайнах, представляється для здорово думаючого чоловіка, як дослідника, впрост недорічна та смішна. Звідси зрозуміла також остогидність Церкви супроти всяких чарів та забобонів, які Вона вповні осуджує, зглядно опрокидує.

II

Коли Христос потягає до себе душі через св. Тайни, як видимі орудники спасення, то й тим вказує людям, щоб вони зверталися до уповноважнених Його заступників, як завідателів св. Тайн. Чоловік підчиняючися в св. Тайнах видимому заступникови Христа, зазначає тим самим своє цілковите й повне, не тільки внутрішнє, але й зовнішнє підчинення Богови, як найвищій та найдосконалішій Істоті. Звідси дасться зрозуміти чому й самі завідателі св. Тайн, якщо хочуть самі прийняти св. Тайни, мусять звертатися до інших Христових слуг.¹⁾ Навіть

¹⁾ Виймок становить одиноке св. Причастя священика в часі Служби Божої, який приносячи Пресв. Жертву й висказуючи слова освячення, подає собі св. Види сам; рація цього виїмку та, що св. Причастя священика в часі Служби Божої це інтегральна частина Служби Божої, як Жертви.

найвищий Учитель у Церкві, св. Отець, приймає св. Тайни з рук іншого священника. Він хоч має найвищу власть вязати і розрішати, сповідається зі своїх гріхів перед звичайним священником і одержує від нього розрешення. А коли вмирає, то одержує з рук іншого, собі підвладного священника, Тайну Єлеопомазання й св. Напуття. Тим то зазначено, що св. власти походять від Бога, а не від людського достоїнства й сили. Таке головне значіння допровадження надприродно-життєвого корму ласки до наших душ при допомозі св. Тайн, як видимих знаків прямує вповні до того, щоб нам у ділі спасення унагляднити повне підчинення чоловіка Богови. Як відомо, видимий елемент має притягаючу силу для невидимого. І навпаки: зовнішні — видимі релігійні акти є впливом внутрішнього стану душі. Що більше: зовнішні акти також підпомагають розвій внутрішніх актів. Правда, що супроти внутрішньої чесноти покори та підчинення можна мати деяке застереження, а нераз навіть і сумнів, чи недовіря. Та коли запримітимо гідне, нерівнодушне прийняття зовнішнього упокорення, коли бачимо людей, що з послуху для Бога підчиняються домаганням видимої церковної Єрархії, установленої Христом, тоді не тільки не може бути бесіди про якісь сумніви, але навіть мається повну й цілковиту основу признати, що справді цілий чоловік підчиняється Богови. Так отже злука вірних, як членів містичного Христового тіла з самим Христом, як головою, стається більш всеціла й наглядна.

1. Рівнож і обопільна злука видимих членів стається саме через св. Тайни, як видимі орудники спасення, тісніша, сильніша та взагалі добре обоснована. Вчленовання в містичне тіло Христа dokonується в св. Хрещенню. Зміцнення того членства звершується в св. Миропомазанню, відновлення (на випадок його втрати) в св. Покаянню; постійне підсилювання та оживлювання в св. Причастю. Завсіди ця інтимна злука членів довершується при допомозі видимих чинностей dokonуваних через видимих повновласників Бога.

Слід також згадати тут про ті дані, що промовляють за седмичним числом св. Тайн.¹⁾ І хоч ті дані ще не доказують конечности саме сімох св. Тайн, всежтаки узгляднюють у предивний спосіб внутрішню структуру догм і тому можуть скріпити розум що до правд віри. Саме для подібности природного і надприродного життя легко зрозуміти чому Христос відповідно до нашої природи установив саме сім св. Тайн. Якщо візьмемо під увагу природне життя, як під оглядом індивідуальним, так

¹⁾ Пор. Lercher, op. c., стор. 197.

і родинно-суспільним, то легко завважимо сім головних моментів, потрібних для відповідного уладнання його в такій формі, щоб чоловік не тільки зберіг для себе природне життя, але також, щоб приніс хосен суспільности, серед якої живе. І так потрібне є, щоб чоловік: 1) народився, 2) зростав, 3) кормився, 4) на випадок недуги вилічився, 5) кріпив слабі сили з огляду на суспільність, в якій він живе, 6) щоб мав провід та 7) правильний розріст через потомство. Тим сімом моментам природного життя відповідає стількиж саме моментів у надприродному житті душі, що злучена з Богом через ласку.

Це узгляднив Христос у св. Тайнах, а саме¹⁾: В св. Хрещенню, що є наче дверми для прочих св. Тайн, надприродно відроджуємося й вчленовуємося в містичне тіло Христа²⁾. В св. Миропомазанню збільшається Божа ласка й тимсамим зростає та скріплюється надприродне життя душ. До охрещених уже Апостолів, як зазначає св. Августин (108 лист), сказав Христос: „Виж сидіть у місті, поки не одягнетесь силою з висоти“ (Лук 24, 49).

Після того слідує Пресв. Євхаристія, що Нею, наче правдивим небесним кормом підсилюємо та підкріплюємо в св. Причастю надприродне життя нашої душі. Про неї сказав Спаситель: „Мое Тіло це правдивий корм, а моя Кров це правдивий напій. Хто їсть мое Тіло й п'є мою Кров, в мені перебуває, а я в нім“ (Йоан 6, 55).

На четвертому місці стоїть св. Тайна Покаяння, що привертає чоловікови порушене, або й вповні втрачене через тяжкий гріх надприродне життя душі. В св. Тайні Єлеопомазання усуваються рештки гріхів та покріплюються сили душі. Св. Апостол Яків згадуючи про цю Тайну говорить ось так: „І якщо буде в гріхах, відпустяться йому“ (Як. 5, 15).

Дуже важна є св. Тайна Священства, в якій уділюється власть публичного звершування св. Тайн, як також виконання всіх св. обрядів, злучених з потрійним урядом (учительським, священничим і пастирським) Церкви.

Накінєць Тайна Супружества, що повстає з правної й св. злуки чоловіка й жінки, — має на цілі збереження людського

¹⁾ Цей спосіб вичислення обоснований на відношенню св. Тайн до 7 моментів духового життя, загально прийнятий уже від 12-го століття; опісля через постійне приміювання (декрет для Вірмен, Тридент. Собор, Катихизм Рим.) апробовано його та торжественно санкціоновано.

²⁾ Чоловік, відроджений надприродною ласкою на душі, належить до християнсько-католицької спільности, тобто до містичного Христового тіла; тимсамим має він жити тим надприродним життям ласки так, щоб досягнув спасення не тільки сам для себе, але й щоб приніс також хосен для цілої християнсько-католицької спільности (пор. І Сол. 5, 11 і Еф. 4, 12. 16 і 29).

роду та релігійне виховування дітей, себто законне поширення християнсько-католицької суспільності.

Так зі згаданого відношення св. Тайн до семи моментів надприродно-духового життя легко зрозуміти, чому Христос — не зважаючи на те, що одна з них могла вповні вистачати до витворення всіх надприродних дарів, — установив 7 (сім) св. Тайн. Бо Христос, установлюючи сім освячуючих орудників, хотів допомогти в усіх немочах нашого духовного життя. Так отже через св. Тайни не тільки докладно обосновується й скріплюється, але також звершується та оживлюється, і то в невидимий та в видимий спосіб ціла християнсько-католицька суспільність. Щось справді реальне, тобто видиме, самим Богом установлене, а через людей доконане, що ласку означає й рівночасно уділяє, — лучить членів містичного тіла з собою та з Головою-Христом. Щось дійсне відсвіжує та оживляє всіх членів новою струєю надприродного життя та наповняє свідомістю членства.

2. Саме тому св. Тайни являються суттєвим елементом католицької Церкви; саме тому є вони нам християнам-католикам такі дорогі. Вони звільняють нас від самотності й самообману, які є такі питомі багатьом протестантським сектам, — та злучують людей у видиму спільноту любови, тобто розбудовують у видиме містичне Христове тіло.

Католицький священик¹⁾, що саме для душпастирської праці (при обучуванні конвертитів, при відвідуванні хорих, а головню при сповіді) набирає многократного досвіду з етично-релігійних переживань інших людей, може гідно відчутти та оцінити велике та далекосягле значіння очищення душі з гріхів та надприродного її відродження²⁾. Такий правдивий чоловік виступає до боротьби з життєвими обставинами в новій надприродній силі та святості. На цей справді змінений та надприродно відроджений душевний стан натякує св. Павло, що представивши в 6. розділі першого листу до Коринтян страшні наслідки різнородних гріхів у старинному великому місті, — напоминає тих мешканців Коринту оцими словами: „А такими деякі були ви. Але ви обмилися, але освятилися, але оправдалися іменем Господа нашого

¹⁾ Krebs, op. c. II том., стор. 163.

²⁾ Католицька Церква вчить, що оправдання, зглядно освячення (iustificatio, sanctificatio) обнимає два елементи: негативний, тобто цілковите усунення з душі (зглядно відпущення) гріхів, і позитивний, що полягає на отриманні від Бога освячаючої ласки та інших надприродних дарів (богословські й моральні чесноти та дари св. Духа). „Те оправдання є не тільки самим відпущенням гріхів (негативний елемент), але освяченням і відновленням внутрішнього чоловіка через добровільне прийняття ласки й дарів (позитивний елемент)“ (Трид. Собор, зас. 7, розд. 7).

Ісуса Христа і Духом нашого Бога... Прославляйте й носіть Бога в вашім тілі" (I Кор. 6, 11 і 20). Так св. Павло вказавши на особливішу прияву Бога в душі праведного чоловіка, вказує рівночасно на велике таїнство віри, що унагляднює нам істоту освячаючої ласки, згідно надприродно-святий стан душі праведника. Рівнож і Тридентський собор дуже докладно з'ясовує нам те оцими словами¹⁾: „Хоч ніхто не може статися праведний без примінення йому заслуг Христа, то однак це діється в оправданні грішника в той спосіб, що для заслуг найсвятіших терпінь і смерти Христа через св. Духа розливається та уміщується в серцях оправданих Божа любов (Рим, 5, 5). Тому в оправданні одержує чоловік разом із відпущенням гріхів через Ісуса Христа, в якого він наче вщиплюється, те все рівночасно: віру, надію й любов²⁾. Бо віра, якщо до неї не долучиться надія й любов, ані не лучить чоловіка совершенно з Христом, ані не творить його живим членом Христового тіла. Тому по правді сказано, що віра без діл є мертва (Як. 2, 17) і безчинна і, що в Ісусі Христі не має значіння ані обрізання, ані необрізання, але віра, що ділає через любов (Гал. 5, 6)“. Тими словами з'ясовує Тридентський собор істоту наново осягненої праведности³⁾, як життєвої злуки з Богом. Оправданий (праведний) є членом містичного Христового тіла, є совершенно злучений з Христом, тому, що „в ньому розіллялася любов через св. Духа“. Той св. Дух по словах св. Павла, як наводить собор, — „нам даний“ (Рим. 5, 5), а зділаний через нього (Духа) стан любови остає, по словах собору, в нас.

3. Бог є скрізь приявний, Він проникає все. Однак ріжнородні є ділання Його приявности. Всі існуючі анорганічні істоти, що їм дав існування разом із оформленням, піддержує Бог в їхньому існуванні та оформленні. У живих, органічних сотворіннях Бог приявний як такий, що піддержує їх при житті.

¹⁾ Denzinger et Bannwart, op. c., 800.

²⁾ Собор виразно згадує тут тільки про богословські чесноти; в тому самому розділі згадує в загальній формі, що освячення й відновлення внутрішнього чоловіка доконується через добровільне прийняття ласки й дарів. Згідно з загальною прийнятою наукою кат. Церкви уділюються в оправданні разом із ласкою богословські й моральні чесноти, як також і дари св. Духа.

³⁾ Праведність може відноситися й до чинности душі й до її сталого стану. Хто сповняє надприродні вчинки, згідні з вірою й розумом, називається праведним. Але праведним є також той чоловік, що хоч актуально в якомусь часі не сповняє добрих діл, в стало (габітуально) в злучі з Богом (його розум і воля є підчинені Богови габітуально; розумови знову постійно підчинені нижчі влади душі. Коли йде про оправдання душі, то треба його розуміти, як постійний (габітуальний) стан праведности душі, а не як актуальні праведні її чинности. Так душа оправданого чоловіка є постійно відвернена від гріха, а через освячаючу ласку постійно звернена до Бога та постійно підчинена Його волі (Пор. Sieniatycki, op. c., том III, стор. 123).

У праведного знову чоловіка є Він приявний, як джерело та підтримка надприродного життя, як Датель надприродного пізнання та любови. Той надприродний спосіб приявности Бога в душах праведних не є, що правда, щось нове зі сторони самого незмінного Бога. Всежтаки зі сторони чоловіка є він чимсь новим. Бо праведний чоловік стає заціплений до нової життєвої спільности з Богочоловіком Ісусом Христом. В праведному чоловіці замешкує св. Дух, якому саме, — для Його походження через любов від Бога Отця й Сина, приписуємо всі надприродні дари Божих ласк, як і всі Божі діла любови та взагалі милосердя. Св. Дух, що є любовю, якою люблять себе обопільно Отець і Син та якою Вони люблять світ, вічно огляданий від Отця в Сині, — це наче сила, що лучить праведні душі з Богом.

З істоти душі, як відомо, впливають її спромоги (розум і воля). І якщо істота душі осягає стан надприродного життя, то й її спромоги мають також надприродні прикмети, згідно чесноти, як богословські, так і моральні разом з дарами св. Духа. Подібно, як у шляхетному дереві разом із корінем та пнем звершуються та удосконалюються його парости, так надприродно освячена душа, що сталася членом містичного Христового тіла й мешканням св. Духа, носить у собі, крім освячаючої ласки, також надприродно освячені спромоги пізнання й хотіння¹⁾, а то в цілі прийняття надприродних правд віри та в цілі виконання надприродних діл любови.

Із тої потрійної можливости в новому надприродному стані душі впливають три цінні послідовности для праведного життя: Як святиня Бога має статися праведник „посудиною набожності“, тобто він повинен пригадувати собі часто, як у часі молитви, так і при праці, на того Пресвятого Гостя, що замешкав у його нутрі, як також увійти з Ним у внутрішню, інтимну злуку. Так Божа ласка стається джерелом внутрішнього життя. Як член містичного Христового тіла має він бути свідомий про успіх та плід усіх своїх діл. Слід пригадати, що діла оправданого чоловіка не є вже чисто людськими чинностями, але чинностями самого Христа, що Він їх виконує за посередництвом живого члена свого містичного тіла. Так можна легко зрозуміти науку про заслуги на спасення, тобто осягнення надприродного щастя. Як но́сій надприродно освячених спромог (потенцій) має праведний чоловік завдання ті вляті чесноти розвивати через молитву й працю,

¹⁾ Богословські та моральні чесноти, як також і дари св. Духа, дані нам разом з Божою ласкою, звершують по часті розум, а по часті волю.

тобто має провадити щораз то совершенніше життя чеснот. Звідси знову впливає зрозуміння обов'язку постійно збільшувати стан освячаючої ласки.

4. Перша думка, що оправданий чоловік стається Божою посудиною, творить одну з головних підстав святости життя. Саме та свідомість Божої посудини має постійно впливати на внутрішній духовий настрій та взагалі на поведінку в житті й тимсамим відрізняти ревного християнина-католика від рівнодушних та легкодушних одиниць. „Прославляйте й носіть Бога в вашій тілі“ (I Кор. 6, 20) наминає св. Апостол Павло. Цю думку підчеркує св. Павло також у інших своїх листах. Так нпр. у листі до Римлян¹⁾ наминає вірних, щоб жили не по тілу, але по духу та постійно пригадує їм ту саму правду, а саме, що в праведних живе Христос та поселяється в них св. Дух. В тих кількох словах св. Павла міститься ціла наука католицької Церкви про оправдання, зглядно освячення. Освячення чоловіка повстає в той спосіб, що св. Дух поселяється в його душі й підносить його до надприродного стану та лучить його з Богом, неначе сила любови. А душа праведного має пам'ятати на того Пресвятого Гостя, піддатися Його впливови та перейнятися надприродним життям, бо саме через те стається оправданий щораз то більше Божою дитиною.

Божя привність у праведнім спричинює в ньому рівночасно щораз то інтимнішу злуку з іншими праведними з одної сторони, — та відділює його щораз то більше від неправедних з другої сторони. Вона чинить, як з поодинокі душі, так і з цілої громади праведних одне мешкання Бога. Вона забороняє тимсамим праведним всякі взаємини з неправедними²⁾. Так уникання гріхів з одної сторони та внутрішнє життя душі в інтимних взаєминах з Богом, тобто постійне збільшування стану освячаючої ласки, являється святим обов'язком праведника, що в ньому св. Дух спричинює (витворює) злуку з Триєдиним Богом.

5. Справді велика це честь для немічної людини, яка є ніщо в порівнянні зі своїм Творцем, що сам відвічний Бог

¹⁾ Рим 8, 5-14: „Бо ті, що є по тілу, думають про тілесне, а ті, що є по духу, про духовне... Коли ж хто Духа Христового не має, той не єсть його. А коли Христос у вас, то тіло, що правда, мертве для гріха, але дух живе для праведности... Бо ті, що водяться Духом Божим, є синами Божими“. (Пор. Гал, 4, 9 і Йо. 14, 23).

²⁾ II Кор, 6, 14-7, 1: „Не піддавайтесь чужому ярму з поганями. Бо яка спільність праведности з беззаконністю, або яка спільність світла з темрявою? Або яка згода Христа з Веліяром? Або яка участь вірному з невірним. І яка згода церкви Божої з ідолами? Бо ви є церквою Бога живого... Маючи отже улюблені, такі обітниці, очищуймо себе від усякої скверни тіла й духа, виконуючи освячення в страху Божім“.

творить собі кивот святости в її нутрі¹⁾). Бартман з'ясовує це оцими словами²⁾: „Ми люди є часто за горді на свої природні дарування; ми радо й часто говоримо та чванимося тим, що зможемо й з'уміємо досягнути своїми власними силами, якщо тільки з'уміємо їх відповідно напружити й вихіснувати. Ми звикли з такою легкістю та наївністю відкривати та винаходити в нашій природі безграничну повноту всякого рода можливостей. А прецінь ті всі наші дарування та спосібності, чи вигляди на майбутнє улягають на цьому світі неминучій скороминущості та загибелі; бо все минеться та зникне. Одначе посідаємо однуодинокую можність, що має тривати та остоятися, а саме можність статися Божою дитиною. О колиб ми мали дещо більше зі спокійної гордості давних християн, а дещо менше з неспокійної самопевности (свідомости своєї гідности) й хоробливої жажди освіти наших модерних часів? „Однак не радуйтеся тим, говорить Христос, що духи вам коряться, а радуйтеся, що імена ваші написані на небі“ (Лук 10, 20).

І це саме являється дуже важним, як у житті кожної людини, чи суспільности з'окрема, так і цілого людства взагалі. Бо коли ми чинимо свою душу пристановищем, зглядно святинею Бога, то обосновуємо в ній щось постійне, щось тривале та неперемінюче. Все інше, над чим ми поза Богом і без Бога трудимося й чого шукаємо, призначене на неминучу й певну загибель. А Бог, що Його носимо в душі та все, що ми в Бозі та з Богом творимо й беремо в наше духове посідання, залишається нашою власністю раз на завсіди, залишається духовою повнотою життя на віки. В звязи та в злучі з тим можна щойно ясно зрозуміти слова Спасителя: „Бо що за хосен для чоловіка позискати увесь світ, а занести свою душу?“ (Мк. 8, 36). Ввесь час, що його чоловік посвячує світовим забаганкам та розкошам, це час раз на завсіди змарнований та втрачений, а всі хвилини, що їх жертвує та посвячує на внутрішнє збогачення душі Божими ласками, приносять постійний і вічний плід.³⁾

¹⁾ Діян. 7, 48-49: „Але Всевишній не в рукотворних мешкає, як каже пророк: Небо мені престолом, а земля підніжком моїх ніг. Який дім збудує мені, говорить Господь? Або яке місце мого відпочинку“. (Пор. Іс. 66, 1).

²⁾ B. Bartmann; Des Christen Gnadenleben. Paderborn 1921, стор. 155 сл. (гл. Krebs, оп. с., стор. 173).

³⁾ Йо. 15, 16: „Не ви мене вибрали, а я вибрав вас і настановив вас, щоб ви йшли й принесли плід і плід ваш перебував“.

О. Д-р Ярослав Біленький

Релятивізм Дарвіна, Русса та Айнштайна (De relativismo C. Darwin, J. J. Rousseau, A. Einstein)

Релятивізм це філософічний напрям, чи ціла система, яка твердить, що річі мають свою суть, або природу залежно від зовнішніх чинників, так, що якась річ серед різних обставин стає ріжною: хоч мала вона якусь одну свою природу, то в іншому оточенні, чи в іншому стані тривання прибирає вона іншу, другу природу, а одночасно є собою, тобто є тою самою річчю, що переходить ту зміну природ. Отже на думку релятивізму річ має відносну природу, тобто відносно до інших річей має вона різні природи, з яких одна є різна від другої, а однак, як одна, так і друга не є різними природами річей, але одною й тою самою річчю, бо є одною й тою самою природою в собі.

Так зрозумілий релятивізм є одною великою недорічністю: він зрівнюватиме одну річ з більшим числом річей, а через те: буття з нічевістю! Останнім підкладом релятивізму є ложний закон, що буття й нічевість — це одне й те саме та, що буття повстає з нічого:

$$\left. \begin{array}{l} a \neq O \\ a = O \end{array} \right\} a \neq a; O \neq O.$$

Для конкретного представлення релятивізму добрими прикладами є теорія про походження організмів, видвинута Карлом Дарвіном, наука про суспільний контракт, поставлена Іваном Яковом Руссом та Айнштайнова теорія зглядності матеріяльних величин, котрої виразником є Льоренцівські трансформаційні рівняння.

I. Про походження організмів

1. Організми могли повстати тільки в двоякий спосіб: 1) або витворилися з анерганічної матерії, або 2) створила їх понад світом стояча сила, тобто Бог. Повстання живих істот з неорганічної матерії (*generatio aequivoca*, *Urzeugung*, *génération équivoque*) приймали майже всі вчені аж до 17 в. Навіть Аристотель, св. Альберт Великий і св. Тома приймали, що дрібніші сотворіння, нпр. мухи, комарі, хробаки, а навіть такі, як жаби й повзуни, повстають з неживої матерії (або з живої, котра розкладається). Це твердили вони тому, що не спостерігали малих зародків тих звірят; однак уже й ті давні вчені не прий-

мали неорганічної матерії, як одинокої причини повстання дрібніших живин, але вияснення в цьому питанні шукали в силах небесних тіл; а саме на їхню думку небесні тіла мали мати такий великий вплив на повстання простіших організмів, що він заступав зовсім силу родження, що їх мають вищі організми. Ця теорія, хоч видається нам дивною, всежтаки не противорічить собі. Аж до 19. в. були такі вчені, що годилися з думкою, що бодай найнижчі живі істоти, як інфузорії й бацилі, повстали з неорганічної матерії.

В 19. в. теза про повстання живих істот із неорганічної матерії дочекалася свого повного упадку. Складні й точні обсервації та досвіди, що їх перевели вчені Schwammerdam, Harvey, Siebold, Küchenmeister, Leuckart, Spallanzani, Ehrenberg, а передовсім Pasteur (1862), виказали, що жива істота може повстати тільки з живої істоти. Від того часу здобула собі в науці повне право оця засада: *omne vivum tantum ex vivo*.

Сучасні твердження про повстання бодай деяких організмів з неорганічної матерії криє в собі великий абсурд. Коли порівнюємо анерганічну матерію з організмом, побачимо, що в організмі крім матерії є ще життя; коли означимо матерію через „m“, а життя через „v“, як складники організму, то цілий організм можна представити ось так:

$$\text{організм} = m + v;$$

неорганічна матерія це один із складників організму, тобто складник „m“. В теорії про повстання організмів з неорганічної матерії все, що має організм, дістає від матерії. В організмі є матерія й життя; отже також у самій матерії (згідно з тою теорією) є матерія й життя:

$$\underline{m} (= \text{матерія}) = (\underline{m} + v) (= \text{організм})$$

По пропущенні вартостей „m“, по обох боках посліднього рівняння дістанемо:

$$\underline{0} = V; (?)$$

т. зн. з теорії повстання живин із самої матерії уважається життя за ніщо, воно по докладних висновках із тої теорії не існує. А що те твердження є зовсім ложне, то й ціла теорія, що її тезою є *generatio aequivoca*, як премісса ложного висновку, є неправдива. Отже самородство є неможливе.

Щоб оминати абсурдних висновків тої теорії, деякі вчені подавали до неї свої вияснення, надіючися в той спосіб дати одночасно теорії нову підпору. Вони твердять, що зародки

життя прийшли на землю з всесвітніх просторів. W. Thompson, Helmholtz, E. Quinet твердять, що ті зародки принесли на землю метеори. S. Arrhenius видумав знову гіпотезу „панспермії“ сугупуючи, що життя в виді дуже маленьких зародків виповняє космічні простори; а зародки через промінювання зір, електричне відпихання і т. п., розсіваються по вселенній, і якщо впадуть на якусь планету, то викликають там життя.

Але така космічна генеза життя є абсурдна. Бо навіть колиб життя прийшло до нас на землю через малі зародки з якоїсь планети, то насувається знову те саме питання, що й на самім початку: як повстало на тім небеснім тілі перше життя? Крім того на метеорах не можна завважити жадних слідів життя, а думка Arrheni-я про панспермію це чиста фантазія. Зародки життя не моглиб прийти на землю для величезного зимна всесвітнього простору (ок. — 273°) і для величезної зміни температури тоді, коли входилиб у нашу атмосферу, як також для недостачі вогкості не моглиб перебути такої далекої дороги. Накінець, як це відкрив Bequerel, ясні зорі висилають дуже багато ультрафіолетних промінів, котрі убивають навіть найбільш витривалі зародки бактерій у кількох годинах. Отже вияснити повстання організмів можна тільки через ділання такої істоти, що сама має в собі життя та може його іншим дати: може зробити щось живим. А що матерія не має такої спромоги, тому перші організми сотворив Бог.

2. Другим питанням про живини це проблема різних родів, чи відмін організмів. Всі організми можна упорядкувати в точно означені класи, звані відмінами, а ті знову в одну одноцільну систему організмів. Відміни, що стоять близько себе в тій системі, виказують велике зближення до себе; відміни далеко віддалені від себе в системі організмів, виказують, що правда, великі різниці, які їх відмежовують від себе, однак не мають у собі нічого такого, що при помочі посередніх відмін не моглоб витворитися й перейти з одних відмін у другі. Саме ті прикмети поодиноких відмін організмів дають основу для питання: в який спосіб повстали різні відміни організмів? Чи треба прийняти більше відмін перших організмів, чи може вистачить одна відміна (або навіть один осібняк), щоб при помочі їхнього розвою можна вияснити велике число теперішніх ріжнородних, а одночасно схожих до себе відмін?

Думки про сталість відмін держалися майже всі старинні й середньовічні вчені. До них належав також Cuvier, що разом із своїм учнем D'Orbigny видумував різні теорії для оборони науки сталості відмін. Противна думка, що виринула

в пізніших віках, вияснює ріжнородність поодиноких відмін при помочі розвою (еволюції, десценденції) одних відмін від других і то так, що, або приймає як фундамент розвою тільки одну (т. зв. *evolutio monophyletica*), або приймає більше початкових відмін, з яких розвинулися всі інші (*evolutio polyphyletica*).

Золотий вік теорії еволюції інавгурував Кароль Darwin у своїм творі: „*The Origin of Species by means of Natural Selection*“ (1859), хоч уже перед ним були великі прихильники теорії десценденції, як Benoît de Maillet († 1738), Lamarck († 1829) і Saint-Hilaire (1830). Науку Дарвіна прийняли з великим одушевленням прихильники матеріалізму, яким та теорія була пригожа для їхньої науки про самородство. Між ними стоять на першому місці: в Англії Huxley, і ще більше А. Wallace, а в Німеччині Е. Haeckel. В пізніших часах, хоч появляються ще прихильники монофілетичної еволюції, як: О. Hertwig і Wasmann, всежтаки в науці починає зазначуватися щораз більше сумнів, що до певности, причин, обсягу та доказів теорії десценденції. Багато вчених приймає тепер думку про поліфілетичну еволюцію.

В царстві рослин і звірят треба припустити поліфілетичну еволюцію між одними й другими відмінами, котра однак є замкнена вищими родами; монофілетичної еволюції не можна допустити.

Поліфілетичну еволюцію доказують:

А) Біологічна географія: На від'окремлених островах, нпр. на острові св. Олени, на Гавайських островах, Асорах і т. д., знаходяться такі відміни, що дуже різняються від усіх прочих відмін інших околиць, однак з другого боку вони такі подібні до відмін сумежних околиць, що не можна сумніватися, щоб вони не прибули на ті від'окремлені острови з тих околиць і пізніше серед нових обставин змінилися в такий значний спосіб.

Б) Ембріологія: В перших стадіях розвою деяких звірят (нпр. парасити) витворюються органи (точніше кажучи їхні початки), які пізніше нидіють, а які знаходяться в якімсь подібнім типі, чи-то сучаснім, чи давнішим. Це можна пояснити тим, що ті початкові формації органів є відтворюванням давнішої відміни, до якої належав даний ембріон; ті зміни й ріжниці даної відміни викликали також нові диспозиції в зародкових клітинах, однак давніший тип не відразу вигас у зародкових клітинах, але залишив ще свій слід, що проявляється в витворюванні давніших органів, які в новім типі виступають.

В) Рудименти органів: В деяких живин стрічаємо рудименти деяких органів, які вже не сповняють своєї функції,

а які всежтаки відповідають зовсім розвиненим органам у інших відмін. Це явище можна вияснити так, що відповідні органи деяких відмін тому, що не сповняли своєї функції, занесли, а залишили всежтаки слід по собі в зародкових клітинах та появляються, як невикінчена форма своєї природної величини.

Г) Палеонтологія: Організми, що їх пізнаємо через розкопки в різних верствах землі, так різняться від себе й від теперішніх відмін, що ті різниці можна вияснити тільки при допомозі поліфілетичного розвою. Бо давніші організми представляються в порівнанні з теперішніми, як ряд більше й менше досконалих відмін, у якім менше досконалі відміни вигибають у тім часі, коли вже є більше досконалі відміни, котрих повстання можна вияснити зовсім вдоволяючо через примінення до життєвих обставин.

Те все доказує, що дуже багато відмін повстало при допомозі еволюції тобто, що дуже багато відмінних організмів у царстві рослин і звірят розвинулося з давніших організмів, які різняться від теперішніх, як окремі відміни. Однак не всі відміни розвинулися одні з других, тобто у віковій схемі розвою організмів треба прийняти поліфілетичну, а не монофілетичну еволюцію; монофілетичної еволюції не можна допустити. Це доказують:

А) Сталість вищих родів. Вищі роди рослин і звірят остають все тими самими продовж усіх геологічних періодів; серед одного вищого роду відбувається нераз еволюційна переміна, однак ніколи не можна завважити десценденції одного такого роду в другий, як нпр. кодла, чи кляси. Колиб припустити монофілетичну еволюцію, не моглаб існувати та сталість вищих родів через усі часи еволюції. Отже можна допустити тільки еволюцію організмів між нижчими родами.

Б) Недостача посередніх форм. Серед вищих родів не можна знайти посередніх переходових форм. Колиб однак прийняти еволюцію тих вищих родів, як цього домагається теорія монофілетичного розвою, то тоді мусілиб існувати різні переходові відміни тих родів і бодай дещо з тих переходових форм можнаб було знайти в розкопках. Накінець, колиб вищі роди мали розвинути з якихсь попередніх відмін, то тоді вони взагалі виказувалиб поступ від самого початку того часу, в якім вони появляються вже в геологічних покладах; та кодла й майже всі їхні кляси, які показуються на самім початку геологічної доби, остають в головних рисах такими самими аж до наших часів.

В) Вкінці монофілетична еволюція не є нічим

доказана. Ні велика подібність між відмінами організмів, ні розвій організму зі свого зародка, ні подібність, яку має розвій ембріону з розвитком деяких відмін, ані накінець всякі матеріялістичні постулати ніяк не можуть доказати монофілетичної еволюції, бо не дають того, чого повинен достачити доказ на таку еволюцію: справжніх переходових форм.

3. Найважливішими чинниками розвою відмін є природний добір (*selectio naturalis*) організмів, зовнішні впливи, уживання, або неуживання органів, а передовсім внутрішня природа організму, здібна до розвою своєї форми.

Природний добір, який в теорії десцендеції Дарвіна грає головну роль та уважається майже за одну причину еволюції, полягає на тім, що в життєвій боротьбі менше досконалі особняки загивають, а остають тільки досконаліші. Добір справді відіграє часом велику роль, однак у ній міститься тільки негативний момент еволюції: він вияснює, чому менше опірні життєвим перепонам організми гинуть, але не пояснює однак нічого, як повстали сильніші організми.

Зовнішні впливи, як: тепло, мороз, вогкість, пожива, тиснення воздуха, і т. п., багато причинюються до зміни форми організму. Вони побуджують організм, щоб витворював у собі такі морфологічні зміни, які є корисні, або й конечні в нових обставинах. Таке примінювання супонує вже відмінену природу, яка в означених границях може витворювати в собі потрібні їй в даному оточенні зміни.

Уживання органів скріплює їх, неуживання причинюється до їхнього занепадіння. Багато вчених тепер звертається до того чинника, як до головної причини еволюції. Попередником тої теорії акомодатії (морфологічної й функціональної) був Lamarck, тому й можна назвати її неоламаркізмом. В означених границях уживання й неуживання органів є важним чинником розвою, як це виказують численні приклади; однак також і тут супонується спроможна до розвою внутрішня природа організму.

Внутрішня природа організму є головною причиною еволюції відмін: вона кермує організмом чи-то в природнім доборі, чи в адаптації організму до свого оточення та попихає організм до одних, а здержує від других функцій.

Коли означимо поодинокі організми через: $z_1, z_2, z_3, \dots$, суму зовнішніх впливів через: $(a + b + c + d \dots) = s$, енергію з'ужиту при еволюції взятую з самого організму через e_z , а взятую з зовнішнього світа через e_s , тоді вся енергія, яка спричинює еволюційну зміну в організмі „ E_1 “ буде представлятися:

$$E_1 = (e_z + e_s)$$

З останньої реляції ясно виходить, що внутрішня природа організму грає головну роль в розвою живин. Тому, що різні організми в тих самих обставинах різно змінюються, отже для одержання різних вартостей на $E_1, E_2, E_3, E_4 \dots$ треба різних внутрішніх природ організмів: $e_{z1}, e_{z2}, e_{z3}, e_{z4} \dots$, щоб при тій самій вартості „ e_s “ була збережена вартість рівняння для „ E “.

II. »Contrat social«

1. Між пропагаторами соціологічних, анархістичних, струй вибивається Жан Жак Rousseau († 1778), котрий пояснював юридичну основу держави контрактом усіх поодиноких людей, що входять у склад якоїсь суспільности (contrat social).

Rousseau (Руссо) так учить про повстання держави: Колись люди вели своє життя в „природнім стані“, мешкали по лісах, як звірята, серед повної свободи й без усяких моральних понять, чи законів. Те життя було щасливе й далеко краще, як життя в державі. Ось слова самого Руссо: „*Je voudrais bien, qu'en m'explîcât, quel peut être le genre de misère d'un être libre, dont le coeur est en paix et le corps en santé. Je demande laquelle, de la vie civile ou naturelle est la plus supette à devenir insupportable à ceux, qui en jouissent?*“¹⁾ Опісля люди заключили з собою контракт, на основі якого повстала теперішня держава. Тому, що люди були наділені природно повною свободою та рівністю, й тому не хотіли їх зректися, могли створити тільки таку державу, в якій моглиб залишитися й далше вільними членами держави й слухати та повинуватися тільки собі самим. А це могло статися тільки так, що поодинокі члени контракту передали себе самих і все своє добро суспільности, щоб опісля одержати саме стільки, скільки самі віддали: *Chacun de nous met en commun sa personne et toute sa puissance sous la suprême direction de la volonté générale et nous recevons en corps chaque membre comme partie indivisible du tout*“²⁾. Так люди перейшли зі стану природи до державного життя. Одночасно на місце пристрасти та інстинкту, яким вони руководилися в давнішому житті, появляються серед державного життя поняття моральности та справедливости. Найвища політична власть є сумою бажань усіх членів (volonté générale), що знаходяться в самім народі, тому не може бути перенесена на когось іншого та є неподільною, тому може бути тільки в цілім народі. Руссо признає народови супрематцію (souveraineté).

¹⁾ Discours sur l'origine et les fondaments de l'inégalité parmi les hommes (1. P.).

²⁾ Contr. soc. I. 6.

Подібної думки, як Руссо, боронив Hobbes († 1679). Він учив, що примітивним станом життя людини була війна всіх проти всіх („*bellum omnium contra omnes*“); боячися, щоб усі не загинули, заключили люди соціальний контракт, в яким піддалися волі одного регента.

Також пропагатори анархізму в 19. в. як: Proudhon, Бакунін, Крапоткін, Most, приймали необмежену автономію людини, вчили, що соціальне життя повинно бути унормоване не якоюсь політичною властю, лишень самими контрактами.

2. Теорія Руссо про повстання держави не має ані історичних, ані філософічних основ. Тому без'основні є тези тих соціологічних напрямків, що з тої теорії черпають свій доказовий матеріал.

Історично не можна доказати, щоб люди жили колинебудь в т. зв. „природнім стані“, себто на лад звірят. Навпаки навіть найдавніші пам'ятники про життя людей не тільки нічого не згадують про такий стан, але навіть його впрост виключають. Крім того звіринне життя людей противиться природному моральному закону, та є що найменше річчю дуже трудною до повірення, щоб життя давніших людей, які мали ту саму людську природу, що й теперішні люди, не підлягало тим самим законам моралі й було зрівнане зі станом звірят!

Хочби навіть такий „природний стан“ людей колись існував, то з того зовсім нічого не виходить про якийсь юридичний момент того стану: навпаки такий стан бувби безправством і як такий не мігби бути основою прав поодиноких людей, які в нім проживають. Люди зі своєї природи підлягають моральному закону й той закон означає обов'язки та права поодиноких людей. Люди є, що правда, вільні та автономні в тому значінні, що одні другими не можуть покористовуватися, як орудниками для досягнення своїх цілей, однак рівночасно є вони призначені для суспільного устрою. Це лежить у людській природі, щоб люди гуртувалися в одну суспільність, тому, що поодинокі не можуть заспокоїти всіх своїх вимог. Без якогось правила життя, яке з'єднувало б збір людей, не може суспільність існувати. Тому поодинокі люди не можуть бути абсолютно автономні так, щоб могли втручати в приватні справи інших; бо це противиться добру горожан, для якого саме має існувати держава.

Рівність людей полягає в тім, що вони є людьми. Але в тих границях людської природи знаходяться впрост безмірні нерівності поодиноких людей: благородний і нікчемний чоловік, розумний і тупоумний, батько й дитина, чоловік і жінка.

Життя людей в „природнім стані“, в яким місце моральності

та права займає пристрасть та інстинкт, може вдоволити тільки такі істоти, які не мають вищих вимог. Для чоловіка, що прямує до духовних дібр (те бажання має зі своєї природи), не може „природний стан“ бути чимсь ліпшим від життя в державі, бо той „природний стан“ не відповідає вимогам цілого чоловіка.

Державна інституція може повстати не тільки на спосіб контракту поодиноких людей, але також на основі обставин: найвища державна власть може припасти чи-то якійсь одній особі, чи якомусь означеному числові людей. Тому, що існування держави домагається природа людей, котрі самі поодинокі не можуть заспокоїти всіх своїх вимог, відповідні життєві обставини можуть без попередньої згоди всіх членів суспільності, для досягнення добра загалу, означити державну владу та права її підданих, як також відношення між ними.

При повстанні держави, хочби навіть на основі контракту поодиноких людей, контрагенти, чи взагалі піддані, втрачають деякі права в користь держави; мильним є твердження, що піддані мають передати себе самих та всі свої права в руки держави, бо не горожани для держави, але держава для горожан має існувати й для своїх горожан розвивати в компенентних собі ділянках корисну діяльність. Тільки з деяких прав зрікаються горожани, а в заміну за те дістають від держави інші права. Не може бути так, щоб держава давала своїм горожанам саме ті права, яких вони зреклися для повстання, чи існування держави. Тут дуже ясно зазначається релятивізм соціології Руссá: по відданні горожанам тих прав, яких вони зреклися, вже не булоб вистачаючих основ для існування держави, а всежтаки вона існувалаб; це ніщо інше, як рівняння:

$$O \neq a \} O = a$$

До обсягу ділання горожан належать їхні приватні справи, а до обсягу ділання держави загальне добро горожан, себто схорона їхніх прав і добра спільного ужитку, яких горожани приватними своїми силами не моглиб досягнути.

Моральність, якої повстання Руссá звязує з повстанням держави, тому, що для існування держави не вистачає вже інстинкт, має правду кажучи зовсім відмінні суттєві прикмети від тих прикмет, які приписує їй теорія соціального контракту. Моральний лад є незмінний, вічний і ніколи не може повставати, бо він ґрунтується на природі духових істот та обов'язує їх увесь час їхнього існування. Тим то не може моральність залежати в своїй обов'язуючій силі від свобідного признання тої її сили якоюсь волею, але навпаки: свобідна воля через згід-

ність, або незгідність свого ділання з домаганнями морального закону, стає доброю, або злою. Моральні закони в'яжуть волю чоловіка. Вони не є для ділання чоловіка чимсь внутрішнім і не впливають із того ділання, наче із якогось джерела, але протилежно є чимсь зовнішнім для діл чоловіка та в'яжуть свободну його волю. Чоловік відчуває й бачить це наглядно, що не може змінити сути моралі своєю волею. Отже тої моралі не міг він також установити. Також і тут бачимо наглядно, як теорія соціального контракту хоче створити суть морального порядку впрост із нічого!

3. Наука Русса про соціальний контракт, яку можна також назвати доктриною державного позитивізму, тому, що кожне право в неї ґрунтується тільки на законодавстві держави, є подібна до науки про походження організмів через те, що так Руссо в ділянці соціології, як Дарвін у ділянці біологічних наук зрівнює чоловіка зі звіриною.

Алеж чоловік суттєво різниться від звірят, бо виявляє ділання розумової душі, яких звірята не проявляють:

Звірята не говорять. Мова, поняття загально, це зовнішнє виявлення того, що хтось розуміє, чи думає, — так, щоб інші це зрозуміли. Дві річі є потрібні й притім вистачають для існування мови, а саме: можливість творити, чи видавати якісь зовнішні знаки, і розум, який формує поняття та суди. Найбільш некультурні народи мають мову; звірята однак не говорять, хоч мають можливість давати зовнішні, матеріальні знаки. Не проявляють отже існування в собі якогось розуму.

Звірята не чинять ніякого поступу в своїй діяльності: того, чого досвідом моглиб навчитися ніяк не використовують розумово для своїх цілей. Отже поведуться протилежно, як люди; вони від століть виконують свої діла однаково, а спосіб їхнього життя є завжди такий самий. Розумні істоти є всілі безупинно чинити поступ, тому, що є всілі розуміти відношення між ціллю й орудниками. Тимто в різних обставинах заховуються ріжно, стараючися через відповідне примінення досягти якнайкращі користи. Серед людей знаходимо такий поступ у науках, в технічній мистецтві, музиці, торговельних підприємствах, рільництві, в політичному житті, і т. д. А звірята через недостачу такого поступу не проявляють того, що вони мають розум.

А навіть виконують такі діла, які участь розуму впрост виключає:

а) Вони не усувають нераз таких труднощів, яких спосіб усунення є дуже наглядний; часом не перестають виконувати

таких діл, які в даних обставинах є некорисні, чи наглядно непотрібні; деякі діла залишають виконувати, хоч їх корисність впрост впадає в очі.

б) З другої сторони звірята виконують корисні діла для своєї будуччини, котрі є так складні, що їх годі людським розумом предвидіти; рівнож своїми виконаннями життєвих завдань викликають подив, бо перевищують міркування багатьох людей.

Отже ціле те поведення звірят годі пояснити, щоб вони руководилися розумом, але руководяться радше інстинктом, чи природним безрозумним своїм настроєм.

Чинности звірят, які малиб вказувати на їхній розум, є або пересадні, або дадуться дуже легко вияснити інстинктом, пам'ятю, асоціацією з'ображень, зовнішніми змисловими вражіннями й різними іншими питоменностями поодиноких звірят.

Не можна тих усіх чинностей приписувати інтелігенції звірят, бо для їх вияснення вистачає змислова пам'ять, яка побуджує звірят до дальшого виконання якогось діла: нпр. коли пес отвирає двері скручуючи замок.

Також не можна приписувати звірятам загальних понять через те, що вони нпр. не шукають трави тої, чи тамтої, але вишуковують особливу, що нпр. відрізняють яблуко від мяса, або, що пізнають трійливі й нешкідливі зела. Те все дасться пояснити змисловими асоціаціями: подібні овочі, чи зілля викликають подібні з'ображення й почування, і так спонукують звірят до тих самих діл, чи реакцій.

Де життя звірят виказує вищі вартости, там асоціації з'ображень і спомини так скоро й доцільно можуть перебігати, що практично рівняються розумованням, бо з подібною догідністю кермують ділами, як у людей льогічні висновки.

Звірята можуть учитися чогось нового вправляючися в виконванні деяких діл, або наслідуючи інші істоти, навіть людей. Однак та наука подібна до наладовання машини енергією: звірята не розуміють чого вчать, вониж не виказують здібности дійти до якихсь нових висновків, чи практичних норм, але те, чого вивчилися, повторяють без'упинно в той самий спосіб.

А діла звірят, що видаються, начеб вони мали моральну вартість, нпр. такі, що мають вид свідомости обовязку, обяву вдячності, пошани, жалю, героїзму, і т. д., мають тільки зовнішню подібність до діл чесноти, а в дійсності вони вповні впливають зі змислових почувань і такоїж пам'яті минулих подій, як нпр. з задовілля приємних споминів, страху, гніву в боротьбі, і т. п.

Крім тих звичайних сповидностей можуть бути ще й правдиві обманства на тлі існування розуму звірят, як нпр. альберфельденські коні, або історія: „der Kluge Hans“.

III. Трансформаційні рівняння систем

Релятивістичний принцип А. Einstein-а звучить: „Wird ein Koordinatensystem K so gewählt, daß in Bezug auf dasselbe die physikalischen Gesetze in ihrer einfachsten Form gelten, so gelten dieselben Gesetze auch in Bezug auf jedes andere Koordinatensystem das relativ zu K in gleichförmiger Translationsbewegung begriffen K', ist“, а в загальній формі: „Die Gesetze der Physik müssen so beschaffen sein, dass sie in Bezug auf beliebig bewegte Bezugssysteme gelten“¹⁾. Коротко кажучи, Айнштайн твердить, що всякий рух має одну й ту саму вартість не зважаючи на те, що є різні рухи, себто такі, що не мають тої самої вартості. Фундаментом релятивності матеріальних величин у русі є т. зв. трансформаційні рівняння Н. А. Lorentza.

А саме, коли два координатні системи знаходяться супроти себе в русі (приймаючи, що той рух є простолінійний і відбувається на осі XX'), то тоді рядні одного систему трансформуються на рядні другого систему при допомозі т. зв. трансформаційних рівнянь систем (Galilei-a):

$$x = x' + v \cdot t$$

$$y = y'$$

$$z = z'$$

$t = t'$; (v = скорість, з якою порушаються згадані системи S і S' супроти себе).

Айнштайнівський релятивізм не признає тих рівнянь Galilei-a; його висновки такі:

Припустім, що в хвилі, коли оба системи сорядних спадаються (т. зн. о і о' обопільно покриваються), пускаємо проміння світла з осередка системів, світло розходить ся на всі сторони в виді кулистих филь. Рівняння тих филь в першій системі є:

$$x^2 + y^2 + z^2 = v^2; \text{ а в другій системі:}$$

$x'^2 + y'^2 + z'^2 = v'^2$. На основі закону постійности поширювання світла мусить так v як v' бути рівним з добутком скорості світла й часу відповідної системи. Так отже одержимо рівняння:

$$\left. \begin{aligned} x^2 + y^2 + z^2 &= c^2 t^2 \\ x'^2 + y'^2 + z'^2 &= c'^2 t'^2 \end{aligned} \right\} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot (1)$$

¹⁾ Ann. d. Phys. 49 (1916).

З другої сторони представляють трансформаційні взори в їх найзагальнішій формі:

$$\left. \begin{aligned} x &= a_{11}x' + a_{12}y' + a_{13}z' + a_{14}t' \\ y &= a_{21}x' + a_{22}y' + a_{23}z' + a_{24}t' \\ z &= a_{31}x' + a_{32}y' + a_{33}z' + a_{34}t' \\ t &= a_{41}x' + a_{42}y' + a_{43}z' + a_{44}t' \end{aligned} \right\} \dots \dots \dots (2)$$

де співчинники a і k ($i, k = 1, 2, 3, 4$) залежать тільки від величини й напрямку „ v “ т. є. скорости, з якою чоруються супроти себе системи S і S' . Систем взорів (2) називається трансформацією Н. А. Lorentz-а.

Дальше, приймаючи, що напрям руху системів S і S' спадається з напрямом осі XX' , зрівнюють між собою рівняння (1):

$$x^2 - c^2 t^2 = x'^2 - c^2 t'^2 \dots \dots \dots (3)$$

а перше й четверте рівняння згід (2) представляється тепер:

$$\left. \begin{aligned} x &= a_{11}x' + a_{14}t' \\ t &= a_{41}x' + a_{44}t' \end{aligned} \right\} \dots \dots \dots (4)$$

По вставленні рівняння (4) в рівняння (3) і зрівнюючи раз t' раз x' , а раз їхні квадрати з 0-ом порівнюють співчинники при оставших членах рівняння. Тоді дістанемо три реляції:

$$\left. \begin{aligned} a_{11}^2 - c^2 a_{41}^2 &= 1 \\ a_{14}^2 - c^2 a_{44}^2 &= c^2 \\ a_{11} a_{14} - c^2 a_{41} a_{44} &= 0 \end{aligned} \right\} \dots \dots \dots (5)$$

а з тих реляцій слідує:

$$c^4 a_{41}^2 a_{44}^2 = (a^2 - 1) (a_{14}^2 + c^2) = a_{11}^2 a_{14}^2$$

Коли поставимо в тім останнім рівнянню: $a_{11} = S$; $a_{14} = s \cdot v$, тоді дістанемо:

$$s^2 (c^2 - v^2) = c^2$$

а дальше

$$s = \frac{1}{\sqrt{1 - v^2/c^2}}$$

Із системи рівнянь (5) визначають тепер вартість на a_{41} і a_{44} , а саме: $a_{41} = \frac{s \cdot v}{c^2}$, $a_{44} = s$).

З тої причини трансформаційні рівняння Galilei-а приймають у теорії релятивності Айнштейна ось який вид:

$$x = \frac{x' + v \cdot t'}{\sqrt{1 - v^2/c^2}}$$

¹⁾ Пор.: S. Loria: Względność i grawitacja — teoria A. Einsteina. (Lwów).

$$\begin{aligned}y &= y' \\ z &= z' \\ t &= \frac{t' + vx'/c^2}{\sqrt{1 - v^2/c^2}}\end{aligned}$$

Послідні рівняння представляють в остаточно означеній формі трансформацію Н. А. Lorentz-a,

2. Релятивісти ставлять такі абсурдні математичні взори для фізикальних вартостей, бо не знають як слід метафізики, в тім випадку не розуміють істоти часу. А саме в групі рівнянь (5) закладається, що $t' = 0$; тоді муситься зважити, що коли:

$$\frac{t' = 0}{v = 0} \text{ то тоді також:}$$

Бо час $t' = 0$ маємо тоді, коли тривання системи S' ще нема; це діється тоді, коли обі системи середніх S і S' обопільно покриваються та творять одну спільну систему середніх SS' . Тоді в моменті спадання обох систем очевидно рух обох систем супроти себе ще не існує, і тому „ v “ як швидкість того руху мусить рівнятися 0-ові; саме ту обставину при русі системів S і S' релятивісти поминають й саме тому доходять вони в своїх дальших рівняннях до таких дивоглядів, як льоренцівські трансформації; в них: $\frac{v = 0}{v = 0}$ рівночасно:

$v = 0$; вони примінюють випадок,

де $v = 0$ до всіх інших випадків, де $v \neq 0$ і зрівнюють ті дані між собою хочаби з нічого зробити щось. Тому й доходять до абсурдних висновків.

Також у інших випадках, як не будемо в математичних операціях обережно поступати з 0-ом, то дійдемо до противорічного собі висновку; нпр.

$$\begin{array}{l|l}20a + 13b + 4c = 17a + 10b + 7c & a = 1 \\20a - 17a + 13b - 10b = 7c - 4c & b = 2 \\3a + 3b = 3c & c = 3 \\a + b - c = -2a - 2b + 2c & \\a + b - c = -2(a + b - c) & \\1 = -2 & \end{array}$$

Це противорічне заключення: $1 = -2$ настає задля помішання понять дійсного числа й зєра в ході цілого заключування; $(a + b - c)$ є рівна 0-ові й тому тою вартістю не можна ділити обох сторін рівняння, бо зєро як заперечення числа, не має всіх математичних прав дійсного числа. Анальогічно загальні трансформаційні рівняння Льоренца повинні з задержання обовязуючої сили математичних законів так представлятися

в своїм спровадженню до остаточної своєї форми, коли в системі рівнянь (5) поставимо ті założення, які дають також релятивісти; то буде:

$$\frac{c^4 a_{41}^2 a_{44}^2 = (a_{11}^2 - 1) (a_{14}^2 + c^2) = a_{11}^2 a_{14}^2}{\frac{c^2 (c^2 - v^2) = c^2}{s^2 \cdot c^2 = c^2}} \quad \left| \begin{array}{l} a_{11} = s \\ a_{14} = s \cdot v \end{array} \right| \quad \left| \begin{array}{l} s^2 = 1 \\ s = 1; \end{array} \right.$$

дальше одержимо:

$$\begin{array}{l} a_{14} = 0 \\ a_{41} = 0 \\ a_{44} = 1 \end{array}$$

Саміж конкретні трансформаційні рівняння приймуть вид на основі систем рівнянь (2) і (3):

$$x = x' + vt' (= x' + v \cdot t)$$

$$y = y'$$

$$z = z'$$

$$t = t'; \quad \text{коротко кажучи: здетерміновані}$$

трансформаційні рівняння Lorentz-а є зфалшуваними трансформаціями Galilei-а.

З релятивістичними трансформаціями вяжеться гіпотеза Льюренца про зміну довжин і часу на небесних тілах. Для вияснення загадки досвідів Michelson-а і Morley-а, що прямували до відкриття руху землі супроти космічного етеру, Льюренц, ідучи дорогою ірландського фізика Fitzgerald-а, твердив, що при русі небесних тіл треба приймати, що коли вони рухаються проти етеру, тоді всі величини в напрямі руху скорочуються, а величини прямовісні до напрямі руху остають незмінені. Це скорочення малоб відбуватися саме по релятивістичним трансформаціям і хоч воно дуже незначне, всежтаки вистачалоб вповні для вияснення вище згаданих експериментів. Таке саме скорочення требаб приймати що до часу, бо два часи відносяться до себе так, як їм відповідаючі дороги. Це значить, що всі годинники, які беруть участь у русі, показують коротший час, інішими словами; повільніше йдуть. Ми моглиб міряти тільки ті скорочення, що стаються при рухах, супроти яких ми на землі знаходимося в спочинку, бо при всіх інших рухах ми також разом зі землею відбуваємо рух і наша міра також скорочується. А скорочення при рухах на землі є такі незначні, що ми ніяк не можемо їх схопити.

Льюренц вияснював ту свою гіпотезу ось так: Скорочення довжин мавби викликувати вітер етеру з причини руху небес-

них тіл; а саме задля того вітру етеру стягаються електрони, з яких головно складаються всі тіла й через те скорочуються відповідно до своєї скорости довжина всіх тіл.

Айнштайн приймає релятивність простору й часу, як підставу для своєї теорії. Але льоренцівське вияснення він опускає. Для нього вистачає сама абстракція й математична допосованість усіх подробиць до головного змісту його теорії релятивності; йому вистачають самі трансформаційні релятивістичні рівняння, щоб приймати опісля скорочення довжин і часу, як „Geschenk von oben“¹⁾.

Гіпотези Льоренца не можна приймати. Бо вона є:

а) Противорічна в собі. Передовсім та гіпотеза про скорочення довжин матерії й часу приймає в свою основу релятивістичні трансформаційні рівняння, в випровадженні яких криється суперечність. Рівнож досвіди Michelson-a й Morley-a, які в своєму мильному пояснюванні були мотивом для повстання теорії про скорочення довжин в русі, пояснювані самим Michelson-ом, містять у собі деякі противорічності²⁾. Гіпотеза Льоренца це переочує.

б) Не годиться з фактами. По виясненнях Льоренца скорочення передньої частини тіла в русі малоб бути фактом опору космічного етеру. Але в такий самий спосіб мусілиб скорочуватися тіла, що рухаються в воздуху, воді, і тим подібних середовищах, яких густота є далеко більша від густоти приймаемого космічного етеру. Ті скорочення повинніб підходити під наші фізикальні міри; хоч на землі нема таких великих скоростей, які має рух небесних тіл, однак густота земських середовищ руху дуже багато перевищує густоту космічного простору.

4. Вкінці важним моментом для релятивізму Айнштайна є абсурд безконечної скорости світла, який в тій теорії часто повторяється. А скорість світла це квантитативна величина, і як така не може бути безконечною; її можна побільшити. Беручи конкретно, вартість скорости світла підставляється $300.000 \text{ km. s}^{-1}$; сю величину можна отже побільшити додаючи до неї пр. скорість нашої землі (а така синтеза є не тільки звичайним математичним додаванням але фактом в природі):

$$300.030 (\text{km. s}^{-1}) > 300.000 (\text{km. s}^{-1}).$$

Тому скорість світла є ограниченою величиною й тільки, як така може бути брана під увагу в відповідні математичні рівняння, оскільки вони мають заховати собою реальну вартість.

¹⁾ Таке мав сказати Г. Мінковський на Конгресі в Кольонії 21. IX. 1908.

²⁾ Поп. G. Récsi: Kritik der Relativitätstheorie Einsteins.

Бачимо отже, що основою всіх тих трьох зразків релятивізму є заперечення перших законів буття й думання: що буття є буттям, ніщо нічим, та що з нічого ніщо:

$$\left. \begin{array}{l} a=a \\ 0=0 \end{array} \right\} 0 \neq a.$$

НА ВИБРАНІ ТЕМИ

М. Я. Салевич, Магістер філософії.

Чи відкупив нас Христос?

(На основі студії: Hat uns Christus erlöst? v. P. Johann Haessle C. SS. R.)
(Theolog.-prakt. Quartalschrift [1933], ст. 458-470).

Коли глянути на землю, на боеві терени воюючої Церкви під сучасну хвилю, то насуваються перед очі жахливі картини. Цілий світ летить, як несамовитий сліпець із більмом на очах, за невловимим для нього відкупленням. Він шукає його скрізь, але тільки не там, де його можна знайти, тобто в Христовій Церкві, що наче гранітний острів стоїть непорушно серед розгуканого океану світа, стягаючи на себе весь його гнів і ненависть. Брудні запінені водні бовдурі бють у пароксизмах шалу немов тарани в білі скелі захистного острова — Христової Церкви. На її стінах видніють з усіх боків написи, писані Христовою Кров'ю: „Тільки тут можна знайти відкуплення“. Світ від свого початку аж до теперішньої хвилини не всилі знайти сам у собі відкуплення, хоч так його бажає. Звідси походить той зависний шал і та палюща ненависть. Теперішній світ у великій своїй частині заперечує Христове Відкуплення й ставить щораз то нові „вавилонські вежі“, які мають довести людину до неба й дати їй відкуплення. Усіх тих проєктодавців-теоретиків і будівничих-практиків, що працюють над установами „нових шляхів“ до відкуплення, обєднує твердження, що Христос нас не відкупив. Доказують це різно. Одні з них твердять, що людський дух, як давно так і тепер шукає за правдою, — а однак як багато є незнання, помилок і сумнівів в питаннях релігії та моралі. На думку інших також воля не є відкуплена з немочі, бо на світі царює зло й ненависть у родинах, у суспільних клясах, у державах і між народами. Вони вказують на соціальну несправедливість у розподілі дібр, на цвигучий визиск та на галапасування одних клас коштом других. Цей світ, повний закурених фабричних димарів, змізерованих і зголоднілих робітничих мас, злиденного животіння по сутеринах і піддашах, мавби бути вже відкуплений? — питають вони. Яке відношення до відкуплення має сто мільйонів безробітних пролетарів, повні шпиталі, залиті кров'ю й засіяні кістками поля бою, поширена скрізь злоба й масове злочинство? Відкуплена воля повинна, на їхню думку, інакше укладати життя на землі. Подібні закиди ставлять противники Христового відкуплення відкупленню людської природи взагалі, бо вона повна немочі й зла та поширює довкруги себе те саме зло, на яке вона така багата. Грімке „ні“ викрикують одногнізно мільйони комуністів, соціалістів і проступників усяких категорій. Вони кличуть, що якби вони були відкуплені, то на землі запанувалаб любов, мир, справедливість і щастє, а земля переміниласьби в рай. Теперішній світ ставить собі клич: „Ми визволимо себе самі“. Прихильники Ніцше шукають визволення й відкуплення від зла в великому хотінню й прямуванні до надчоловіцтва. Ніцшівське відкуплення міститься в його етиці, яка різко протиставить себе кличам рівності перед Богом, загального добра, доброти серця й милосердя. Всесторонньо цілий чоловік згідно з тим кличем, це осібняк, що прямує до аристократизму та індивідуалізму, гордить ближніми, як товпою пігмеїв, виходить поза межі людської моралі й стає сам для себе початком і кінцем у всім;

сувереном власного духа. Як бачимо, ніцшівський „Uebermensch“ доходить по дорозі до власного визволення до Божого престолу, на якому флегматично сідає не звертаючи уваги на Власника. Гегель є дещо скромніший, бо добавчу щастя в „природній“ моралі, модерному перевихованні людини, в плеканні мистецтва й культури тіла. Але його ученики, т. зв. „молодогегеліянці з лівиці“, як Давид Фр. Штраус (автор „Життя Христа“), Фердинанд Баур (ліберальний протестант, богослов і основник „Тібінгенської школи“, яка вславилася найрадикальнішою критикою св. Письма), Людвиг Фаєрбах, Карло Маркс, Енгельс і Ляссаль, дійшли з гегеліянською діалектичною метою до того, що стали течіями й теоретиками соціалізму, який визволює через „розкулачення“ багатших згідно з демагогічним кличем: „Габ награблѣнное“. Також крайній капіталізм і лібералізм визволює себе від Христа тільки тому, щоб виправдати свою хапчивість і епікуреїзм життя. Крім тих існують ще й інші модерні політично-суспільні програми й течії, які стараються визволити окремі нації й держави. Всі вони шукають відкуплення поза Христовою Церквою.

Цей від'осередний рух започаткували гуманісти й субективісти, а ширше розвинули його протестанти, які відкинули повагу Церкви й зродили лібералізм. Із лібералізму виродився соціалізм із своїми різнородними відтінками, як: комунізм і атеїзм.

На цій жахливій драбинці походжень видно, що один крок від Христа є рівнозначний із семи милевим кроком в напрямі до сатани, а визволення від Христа є добровільним наложенням на себе пекольних пут. Ті, що відійшли від Христового Серця, дійшли скоро до серця сатани, стали його вірними слугами й руїниками Христової віри. Перед тим перестерігає Папа Пій XI в енцикліці „Quadragesimo anno“ словами: „Нехай всякому стане ясне, що як на початку теперішнього культурного соціалізму стояв культурний лібералізм, так на його кінці стоїть культурний більшовізм“.

Киньмо оком на овочі того всестороннього визволення від Христа. Всі здобутки науки й техніки стали катівськими засобами для нещасного людського роду. Вони не змогли його виратувати від світового проливу крові. Розвій політично-економічних наук не в силі зліквідувати прориву світової кризи й зростаючого з'убожіння села й міста. „Природна“ мораль перетворила супруже життя в моральне багвиння, яке видає на брук життя десятки тисяч безпритульних дітей і випалює в жіночих душах материнські почування дані Творцем для обопільного добра матерей і їхнього потомства. Ці соціалістичні „здобутки“ пробиваються в большевицькому фільмі „Безпрізорня“ і в большевицькій побутовій літературі. Світовий соціалізм переживає тепер свою агонію й скорими кроками переходить на європейському континенті до історії. Його провідники, товариші: Блюм, Реннер і спілка з другого інтернаціоналу, стараються ратувати недобитки через щораз тіснішу злуку з світовою комуністичною партією та з III інтернаціоналом. Залишаючи на боці демагогічні етикетки й кличі соціалізму, кожний об'єктивний обсерватор життя, мусить в ім'я правди потвердити, що саме в часі найбільшої політичної сили й панування соціалізму й комунізму в поодиноких державах, масова нужда, голод, масові урядові вбивства й знущання, були й є найбільше поширені. Вистачить пригадати собі Наддніпрянську Україну, Росію, передфашистівську Італію, комуністичну Угорщину з Белею Куном на чолі, соціалістичний Мексик, революційну Іспанію й Китай. Без

сумніву найяріше виглядає царство червоного (від людської крові) кнута. Скрізь там, поруч спортових палат, інститутів і музеїв мистецтва (побудованих на експорт для показу чужинцям) зростає моральне здичіння, матеріальна нужда, нехить до життя, песимізм, і число самовбійств. Ось це позначки невластивого — мнимого відкуплення поза Христовою Церквою, що його зродила (витворила) зіпсута людська природа.

Де причина цього лиха? — питають ідейні одиниці. „В апостасії від Христа, яка дала самоволку рознузданим пристрастям і залегалізувала гріх“ — відповідає наслідник св. Петра Пій XI в згаданій енцикліці.

Пригляньмося ще крайньому капіталізмови,¹⁾ чи дав він заповіджене відкуплення. Звідусіль чуємо, що й він скорими кроками наближається до свого кінця. Його овочі, це наслідки багатьох злочинів проти самої заповіді Божої, а гріх не всилі зродити добра. Капіталізм був матірю соціалізму й комунізму тоді, коли лібералізм був їхнім батьком. Зібрання капіталів у руках малої скількості людей спричинило з'убожіння мас і велику світову кризу. Мільйони здорових людей живуть без праці на кошт державних скарбниць, численні фабрики стоять безчинно, селянство задовжене, рільництво дефіцитує, а в державних касах недобір. Розважаючи той жахливий економічний стан говорить Пій XI в енцикліці „*Caritate Christi compulsi*“, що від часів потопу не знаходилося людство в такій скруті.

Звідси висновок зовсім ясний, що суспільно-господарське життя, яке не є побудоване на Христових моральних принципах, веде до руїни. Реформатори починають шукати принципів господарського життя в праджерелі всякого добра, у Христовій Церкві, і ми є свідками того, що в основі найновіших економічних реформ Злучених Держав Північної Америки, Австрії, та інших держав лягли провідні думки Христової Церкви виложені перед 50 літами в енцикліках Папи Льва XIII.

Не менші труднощі стрічає всякий державний політично-соціальний устрій, який старається ушасливити людей на землі й звільнити їх від усіх можливих злиднів на чисто лаяіцистичних підставах. Але соціальна проблема, — як і проблема господарська, політична й правна (всі вони є з собою в нерозривній злучі) — зачіпає своїм ядром проблему здорової моралі, яка з черги є нероздільно злучена з вірою та надприродним життям. Звідси видно, що соціальні відношення впливають із нетрів душі, де вони тісно лучаться з її вищим життям. Маючи це на увазі говорить Папа Лев XIII в енцикліці про робітниче питання, що коли хтось хоче реформувати суспільність, то мусить оперти реформу на Христових принципах.

Приймим однак неможливе за доконане, що накінець якомусь народови удалосьби без Христових засад збудувати ідеальну державу й перевести господарську організацію, яка ушасливилаб усіх громадян. Чи тим самим osiąгнулиб її горожани відкуплення? Ні коли. Бо й тоді осталоб на землі багато терпінь, катастроф і нещасть, людина осталаб із своїм немічним тілом і схильною до зла волею, з похотями, гріхом, виною й страхом перед заслуженою карою. Осталаб смерть, що нищить усе земське щастя, проблема туземности й мандрівки в незнане.

Тому як довго живе людина незвільнена в своїм нутрі від гріха, вини й сили зла, як довго нема ідеальних людських одиниць, так довго не може існувати ідеальна людська суспільність, чи держава.

¹⁾ Тут треба розуміти пересадний капіталізм, який загально називають мамонізмом.

Відкуплення держав, народів, суспільностей і кляс можливе тільки в відкупленню людських одиниць у Христі й для Христа.

Відкуплена в Христі й для Христа людська душа, це душа, що живе на землі життям спільним із Христом. Через своє надприродне життя в стані ласки стає вона атомом містичного Христового тіла й святиною Пресв. Тройці.¹⁾ Напрявні Христового життя стають її власними. Через надприродне співжиття з Богочоловіком прямує отже така душа до якнайтіснішої злуки з Богом. Христос є для неї прототипом усякого справжнього релігійного життя, взірцем до наслідування й джерелом, звідки черпає така душа потрібні сили для здійснювання того відродження“.

Христос Спаситель був правдивим Богом, але й правдивим чоловіком і в Його людській природі міститься образова розв'язка питання, на яких шляхах може людина досягнути моральну святість і дійти до висот Божества.²⁾ Старозавітний псалмopівець називає в початкових стихах 1 пс. щасливим того чоловіка, що знаходить своє уподобання в виконуванні Господнього закону й ревню його трактує. Такий буде оазою щастя й радощів для себе й для свого оточення, подібно, як пальма посаджена над життєдайним джерелом серед пустині: багата в солодкі овочі й тінисте гілля. Однак щасливішим треба уважати чоловіка, що крім писаного Божого закону, живе в стані ласки та вмiє читати з живої книги Христового життя, бо тоді він не так бояться Божої кари, як радше піде за прикладом і овочами Богочоловічого життя. Христове життя, як досконалий взір тягне нас своїм абсолютним реалізмом до надзміслого життя остільки сильніше від законів Єгови, — записаних серед блискавок, громів, дрижання синайських щовбів і смертельного жаху Євреїв — оскільки перевищує синівська любов страх слуги, опертий на безупинний загрози кари. Доказом на цю притягаючу силу Христового життя послужить всякому *cartographie*. Посеред мінливого океану пустинних пісків і між нагими ребрами скель, полупаних холодними вітрами й жарким сонцем півдня, бачимо ці неперевищені в егоїзмі душі задивлені в Розп'яття й похилені над жовтим пергаміном розгорненої євангелії. На канві вмерлих віків вистрілюють ці гігантські постаті високо понад поверхню сучасних їм суспільностей, а плодами свого, тісно з Христом сплетеного духа, виплеканого на Його образ, кормлять вони людство аж до сьогодні.³⁾ Вони залюднили лісні чагарі недоглядних скитів та зледенілі альпейські поля. Мученича кров святих, що струями спливала з катівень продовж віків по всьому просторі поганської імперії, записала вічним письмом науку про непобідиму силу впливу Христового життя та євангелії на душі.

Один із найбільших Христових Апостолів, св. Павло, говорячи про себе, свою працю та її джерела, кликав: „Я розп'явся з Христом на хресті“ (Гал. 2. 19), а тих, що увірили через нього в Христа взивав: „Уподобуйтеся до мене, як я уподібнююся до Христа“ (I Кор. 4. 16).

¹⁾ Рим. 12, 4: „Бо як в однім тілі маємо много членів, а члени не мають тої самої роботи, так ми многі є одне тіло в Христі, а з'окрема взаїмно собі члени“. Пор. також I Кор. 12, 27 і 6, 27.

²⁾ Krebs: *Dogma und Leben*. Paderborn, Bonifaciusdruckerei 1929, I том, стор. 403.

³⁾ Die Stätte die ein großer Mensch betrat,
Ist eingeweiht; nach hundert Jahren klingt
Sein Wort und seine Tat dem Enkel wieder

(Goethe, Tasso l. 1).

Серед інших відповідних мотивів вочлчення Бога займає дуже важне місце і цей, що треба було дати нам видимий зразок всесторонньо оформленої святости на тлі людського життя. Кожна з'окрема свята людська душа є в можності дати з себе тільки однобічний вирізок досконалої святости. Всебічну святість життя правдивого чоловіка, яку тільки в неповній формі можуть наслідувати великі вчені, князі церкви й світські володарі разом із найбіднішими й неосвіченими своїми підданими й дітьми, — знаходимо в однім тільки Христі. Так тільки життя Спасителя було найновішою й найбільш для всіх зрозумілою ілюстрацією й доповненням природного й писаного Божого закону.

Двічі обявило себе Боже Слово в відношенні до світа та оба рази послужило за образ і за взір. Перший раз виявило себе Воно в волі сотворення світа¹⁾; послужило Творцеви за правзір і образ до сотворення чоловіка. Другий раз з'явилося Воно на землі, щоб стати тілом і замешкати між нами, щоб образом свого чоловічого життя, як ілюстрацією до своєї науки та хрестною смертю на Голгофті відродити упавший людський рід. До нього уводить нас Христос через відродження водою й св. Духом, лучить із Собою через надприродне життя ласки й зв'язує вузлом обопільної любови з предвічним Отцем. Так сповняється „тайна волі Отця, яку Він собі уподобав, щоб усе небесне й земне лучилося в Христі“ (Ефес 1, 9-10), бо хто обновився в Христі, той стає новим сотворінням, яким досі не був.¹⁾ Його душа осягає новий Божий перетворчий первень, який двигає її в напрямі до можливо найтіснішої злуки з Христом. Через Відкуплення поставив Христос чоловіка знову на шлях, що веде до ціли сотворення так, що велич, краса й Божі досконалости можуть наново в широкій скалі відзеркалюватися на людських душах що наслідують Христа. Божу подобу, що є в усіх людей суттєво одна й в кожного з'окрема ріжна що до індивідуальних дарувань і уздіблень, може чоловік різьбити та ушляхотнювати на дорозі намагань до щораз то вищих ступенів досконалости. Доконувати цього може тільки при помочі висулуженої Христом благодати та через якнайтісніше з'єдинення з Христом шляхом наслідування Його життя й практичного присвоєння собі Його науки.

Таким ліком уздоровить чоловік рани завдані первородним гріхом і перенесе на землю Боже царство любови й ласки, що буде прольогом вічного блаженства в небі. Подібно й життя людства на землі відзискає свій властивий змисл і прибере правильну форму достроєну до остаточної ціли, яку йому призначив Творець вселенної.

М. Т.

Закінчення св. Ювілейного Року Відкуплення в Римі і в Люрді.

На овиді нашого церковно-релігійного життя часто-густо стрічаються світлі явища, що радістю та одушевленням наповняють серце кожного вірного, а подив і правдиве признание мусять збудити в усіх тих, що стоять поза катол. Церквою. До таких радісних проявів треба

¹⁾ „І рече Бог: да будет світ і бисть світ“ (І. Мой. 1, 3).

²⁾ Тімже аще кто во Христі, нова твар; древняя мимоідоша, се биша вся нова. (ІІ Кор. 5, 17).

зачислити релігійні торжества, що відбулися дня 28. квітня ц. р. рівночасно в Римі, в Люрді і в Єрусалимі з приводу закінчення св. Ювілейного Року Відкуплення.

1. Величаво та урочисто проминула остання година св. Року передовсім у столиці Христового Намісника. Тут довершив закінчення св. Юв. Року сам св. Отець при співучасті кардиналів, єпископів і інших високих духовних і світських достойників. Величезну базиліку св. Петра виповнила многотисячна побожна товпа, що бажала ті останні святі хвили пережити разом зі своїм улюбленим Батьком-Пастирем на молитві. Торжество розпочалося відспіванням антифону „Da nobis pacem“, який заїнтонував сам св. Отець. Після того виголосив знамениту промову кард. Лавренті. Представивши коротко овочі та успіхи св. Року, вказав бесідник зібраним на велич і значіння теперішньої години: „Чудова це година, говорив кардинал, що могучим поглядом душ дає нам можливість бачити І. Христа, нашого Царя, Управителя світа. Свята й зворушаюча це година, в якій неначе відчувається подих Третьої Божої Особи над світом, подібно як це було на просвітанку віків, коли то Всемогучий видвигнув світ із хаосу, упорядковуючи його та оживляючи... Народи непокояться, тривожаться, в замішанні й переляку шукають доріг до ціли.

А Папа, Учитель Правди, вказує занепокоєним народам дороги, що ведуть до мети. Одною з таких доріг це молитва. І ось це година, що завізувала народи до молитви. Тому нехай ціла Церква в цім моменті клякне на коліна разом із Папою, викликаючи в своїх серцях якнайглибші акти віри, надії й любови. Ця година — це одна з найбільших і найбільш спасених хвилин для людскости, бо в ній рішається доля й призначення світа. Вони не рішаються на полях битви, ні на конференціях могучих цього світа. Їх рішає Бог! Від початку історії людства доля й призначення, як поодиноких душ, так і всіх народів, спочиває в невидимій володінню Духа. Бо є одна думка, що завсіди сторожить — і це є думка Божа. Бо є одна рука, що всім володіє та управляє — і це є рука Всемогучого Бога, що нагороджує та карає, притягає та віддаляє. Бо є один Бог справедливий і лагідний, Суддя та Батько. Вихваляючи й прославляючи Його, клякнім перед Ним ось приявним тут у Пресв. Євхаристії та просім милосердя, мира й спасення“.

По промові бесідника виставлено на головнім престолі Пресв. Тайни. Цю святу хвилю прияви Бога між людьми звеличано прегарними співами й молитвами. Молитви, укладу св. Альфонса Лігуорі, відчитав о. Вертуріні Т. І. Замітні вони тим, що при кінці кожної з них люди звертаються з проською до Бога дати мир для Церкви, держав і народів. Відспівавши „Тебе Бога хвалим“, уділив св. Отець від престола, серед великої тишини, благословення Пресв. Тайнами. Пів до девятої ввечір серед безупинних оплесків і окликів одушевленої товпи вийшов св. Отець з базиліки.

2. З неменшим релігійним піднесенням і одушевленням проходили останні дні св. Року в Люрді, столиці Непорочної Диви Марії. Закінчення св. Ювілейного Року було тут звязане з великими торжествами з приводу появи Пречистої Диви тому 75 літ незнаній бідній пастушці Бернардегі, що її проголошено тепер святою. Триденні торжества (що відбулися в днях від 26-28 квітня) звеличив своєю приявністю папський Легат, Держ. Секретар кардинал Євгеній Пачеллі. (Гідність Легата „a latere“ назначив йому св. Отець спеціальним письмом з дня 12. квітня).

Місію Легата кардинала Пачеллія до Люрду, прийняла ціла Франція

за вияв особливішої почеси, яку зволив їй проявити св. Отець. Виразником того є французька преса, не тільки католицька, але взагалі преса всіх відтінків, що широко розписувалася про це назначення ще довго перед приїздом Емінінції Легата. Усі підчеркували з почуттям правдивої радості, що Люрд станеться для Франції неначе новим Римом. Хоч місія кард. Пачеллі мала характер строго релігійний, то всежтаки всі часописи приписували їй особливішу вагу тому, що вона посередньо доказує цілому світові щасливий розрив з тим станом, який запанував між Францією та Ап. Столицею за часів В. Русса й Комба. На сторінках кат. щоденника „La Croix“ висказано думку що приїзд кард. Пачеллі до Люрду це неначе прилет голуба з галузкою оливи під небесною дугою з словами: „Opus justitiae pax“. А даліше висказувано надію, що ця місія, така дуже побажана для Франції, уздоровить „теперішній біль“ відділення Церкви від держави й дасть Франції змогу знову назватися з гордістю „первородною дочкою Церкви“.

Такими й подібними голосами відзивалася майже вся поважна фр. преса, як нпр.: „La Republique, Le Temp, Figaro, L' Aube, L' Echo de Paris, Il Matin, L' Ordre, La Revue de deux Mondes, Il Petit Journal, L' Intransigeant, Il Journal des Debats і багато інших, що вихваляли „gesta Dei per Francos“. Маврикій Перно в „Europe Nouvelle“ з якнайбільшою рішучістю осуджував „таке нещасливе зірвання відносин між Францією й Ап. Сполицею“. Фр. Мор'як в „Journal“ запевняв, що „сьогодні вже не тільки відновлені та усталені дипломатичні відносини з Ватиканом, але також і в лоні самих політичних партій уступає тепер антиклерикалізм, що покутував тут майже пів століття“.

Ці коротенько наведені голоси деяких поважніших фр. мужів у наглядний спосіб свідчать, що хмари, які зависли були на овиді церковно-релігійного життя Франції, розступаються щораз то більше й тепер перед ним виринають нові горизонти. У вужчій розумінню дають вони нам змогу виробити собі поняття про прихильне наставлення теперішніх правлячих кругів Франції до Ап. Престолу. Це прихильне становище до Ватикану показує також виразно спосіб привитання кардинала та промови визначних, політичних мужів Франції, виголошені з приводу його приїзду.

Кард. Пачеллі виїхав з Риму до Люрду дня 2. квітня. Форма виїзду мала характер урядовий. Назустріч Достойному Гостеві виїхав із Франції міністер Марен. Оба достойники стрінулися на стації Вентімлія й звідси відбували подорож спільно аж до Ніцци. Тут, подібно, як на стації в Римі, віддано кардиналові військові почеси. Прийняли його й міністра префект маринарки й генерал воздушних збройних сил Полі Маркетті. Привітну промову в імені фр. республіки й президента виголосив сам мін. Марен. Заслугує вона на те, щоб пізнати її в цілості: „Уряд Республіки — говорив Марен — повірив мені високе достоїнство прийняти Вашу Емінінцію; я чуюся щасливим висказати Вам наші гарячі побажання в тім моменті, коли Ви вступаєте на французьку землю. Завдяки Вашій приявності ось тут я маю змогу висказати, Ваша Емінінціє, безмежну вдячність, яку наш кат. нарід зберігає в своїх серцях супроти св. Отця за те, що Він зволив бути приявним підчас торжеств у Люрді, які є завершенням Юв. Року й за те, що зволив Вам повірити уряд свого заступника. Устами французької католицької суспільности складаю Вашій Емінінції щиру подяку за це, що зволили прибути сюди з словами заохоти й папського благословення, наражуючися на труднощі

довгої подорожі; завтра коло гроти Масибієйської окружить Вас ентузіазм паломників і Ви зрозумієте з їхніх окликів одушевлення тих усіх синів французької землі, що були змушені konieczністю життєвих обставин остатися в своїх домових огнищах. Франція приймає Вашу Еміненцію, з почуттям гордості для особливішого значіння події, яку представляє собою Ваш приїзд в історії віковичних відносин між Церквою й нашим Краєм; приймає Вас із почуттям гордості для цієї місії, яку Ви в цім моменті сповняєте; для дуже визначного достоїнства, яке Ви займаєте з так великою повагою; для величчя характеру, якого світлим прикладом є Ваше життя — й позвольте долучити — за цю симпатію, з якою прийняли Ви наших екскомбатантів.

З почуттям глибокого душевного жалю дозволю я також, Еміненце, висказати Вам загальне співчуття в оцій, такій болючій жалобі родинній, що стрінула Вас саме на передодні Вашого відїзду до Франції. Уряд Республіки висказує Вашій Еміненції своє глибоке співчуття... Він знає, що Ваша Еміненція знайде на нашій землі тепле й зворушаюче прийняття й бажає собі з цілого серця, щоб Ви, Еміненце Кардинале, та всі члени місії заховали в своїх серцях якнайкращі та якнайдовше триваючі спогади з нашої доброї й дорогої Франції“.

Дня 25. квітня витала з одушевленням Кардинала - Гостя столиця Непорочної Диви Марії. Привітну промову виголосив в імені Республіки Префект Високих Піренейських Доріг. Висказавши слова поздоровлення з щасливим приїздом, слова вдячності й віддання Папському Легатові — сказав він оці слова: „Ціла Франція є вдячна Його Святости, що зволив заступити себе ось тут у Люрді Вашою Особою, що в церковній Єрархії займає одне з найвищих місць, що є звязана дуже тісними вузлами з Його Святістю, злучена з Його ділами, з Його думками, — звеличуючи в цей спосіб — таким вибором і таким урядом — історичні дні, що розвиваються ось тут у цім загальнім релігійнім центрі, підносячи на денне світло правдиве й велике значіння оцих торжеств, які зорганізував з таким запалом і так великою любов'ю Монс. Жерліє еп. Тарб і Люрду. Цей збір вірних ріжних націй, — говорив бесідник — ця гаряча й однодушна молитва не має іншої мети — якщо це добре розуміємо, — як тільки причинитися, скріпити й зберегти мир, основу всякої цивілізації, найвище добро людскости, найвищий ідеал, якого безперестанним оборонцем була завсіди Франція й на будуче такою залишиться“.

По тій промові й ще по другій, яку виголосив в імені міста п. Кесань, відповідав Високодостойний Гість: „Я зі зворушенням серцем дякую Вам за так повний пошани привіт, який зволили мені висказати влади цивільні й військові ось тут приявні — мені, яко Легатові Його Святости Пія XI, в тім часі, коли я переступаю поріг цього святого місця.

Нехай мені буде вільно висказати сильну надію, що овочі цих релігійних торжеств, будуть вповні відповідати глибокому символу, який вони в собі замикають та, що ревні, гарячі молитви, які в тих днях будуть вірні заносити до неба з цього упривілейованого місця й з цілого кат. світа, досягнуть ласку й благословення правдивого мира для нещасливого людства.

Мир! Великодна вістка воскресшого Відкупителя, що в літургії цього тижня звучить так радісно й весело, є світлим знаком, що в тих благословенних днях взноситься над Люрдом. В тій милій французькій землі, де безчисленні гроби пригадують невисказані болі війни й де стільки

матерей і жінок носять іще в своїх серцях святий біль за своїми, по героїськи погибшими мужами та синами, — я напевно знайду в усіх душах повне зрозуміння, коли в імені Св. Отця й перед світом у Массибейській печері буду заносити до Господа благання Церкви: „Дай нам мир! З тою молитвою в устах і в серці я висказую цьому містові могутю й милосерною Цариці Мира, всім властям і цілому шляхетному французькому народові, якого гостем буду через кілька днів, мій теплий та сердечний привіт“.

В місті чудес очікувало понад 200.000 паломників на приїзд Кардинала, що мав відкрити величаві релігійні торжества. Зіхалися сюди не тільки Французи з усіх закутин своєї батьківщини, але також і чужинці як: Італійці, Еспанці, Бельгійці, Литовці, Поляки, Португальці, Голяндці, Німці, Австрійці, Чехи, Американці, Румуни, Індійці й Китайці. Між паломниками знаходилися також поважні особи, як нпр. цисарева Зита, архикнязь Оттон, архикняжна Аделайда, кн. Евген Саксонський, кн. Ксаверій Бурбон, численні члени орлеанського дому, міністри, генерали, послы й інші. Всі зійшлися до Люрду в одній думці, щоб віддати честь і поклін Непорочній Цариці піренейських гір, щоб, як сказав св. Отець, „одним голосом і одним серцем взнести гарячі молитви до Всемогучого й до Його Пречистої Матері з просьбою про ласку, мир і спасення“.

Дня 26. квітня відкрив торжественно тридnevну відправу Папський Делегат в асисті кардиналів, єпископів та безчисленного духовенства. Продовж трьох днів правили Служби Божі найвищі церковні достойники з різних країв. Ціле місто було освічене сильними рефлекторами. Маса вірних, немов ріка йшли до чудотворної печери три дні і три ночі. В п'ятницю (тобто в дні відкриття рел. торжеств) відбувся евхаристійний, хрестоносний похід дітей. Повінь білих суконок і ніжна пісня, що з невинних дитячих уст знімалася до неба — проймала всіх до глибини душі. — В суботу 27. IV. після торжественного Богослуження, яке відправив Ап. Нунцій у Парижі, архиеп. Маліоне, улаштували подібний евхаристійний похід жінки, який, подібно, як диточий, випав дуже величаво.

Формальне закінчення Ювілейного Року відбулося в останнім дні тридневних торжеств (28-ого по полудні). Цей день своїм рел. піднесенням, одушевленням та містичним ентузіазмом перевисив — можна зовсім сміло сказати, — два попередні. Він був напrawdę тріумфом вищим над усі очікування. Понад 300.000 осіб загостило до Люрду. Більша частина паломників мусіла будувати собі провізоричні приміщення, бо місця в усіх готелях і приватних домах були заняті.

В третій годині пополудні розпочав Кард.-Легат торжество закінчення. Товпа вірних виповнила цілковито простору базиліку Непорочної Діви. Високодостоїнному Легатові асистували: кард. Ванруй, примас Бельгії, кардинали Біне та Вердіе, около 80 єпископів і дуже багато священників. Були теж приявні високі цивільні й військові власті. Близько вівтаря, при яким відправляв Кард. Сл. Божу, ясніла золота галузка оливи, символічний дар італійських паломників для Преч. Діви Марії.

Одушевлення вірних, рел. ентузіазм, надземська радість досягнули свою кульмінаційну точку тоді, коли по скінченій відправі прилинули до базиліки на хвилях етеру, неначе з небес, слова молитви св. Отця Його благословення. Ціла молитва св. Отця, пронизана благальною просьбою про мир, гармонійно примінювалася до характеру цих рел. торжеств, що були звязані одною провідною думкою, одним бажанням, одною метою: „*Pax Christi in regno Christi*“.

Св. Отець говорив по латинськи ось так:

„Брати й найдорожчі сини, взнесім разом молитву нашу до нашої спільної Матері:

Непорочна Царице Мира, змилося над нами!

Непорочна Царице Мира, молися за нами!

Непорочна Царице Мира, встався за нами!

Мати лагідности й милосердя, що товаришила Своему Найсолодшому Синови, коли Він на престолі хреста довершував спасення людського роду, і як Співвідкупителька, брала участь у Його терпіннях; і що тут із своєї Печери зволиш благословити єпископів, священників і увесь католицький світ, що відновляє в часі цих святих тридневних торжеств Жерту Хреста, згадуючи вдячним серцем Твої ласкаві та благословенні появи й дякуючи Богови за щасливе закінчення Святого Року Відкуплення — просимо Тебе: Збережи нас і побільшуй щоденно оwoчі Відкуплення й Твоїх терпінь. О Мати всіх, що Тобі довіряють, що тривають у чистоті обичаїв, в почутті гідности життя, в одності умів і згоді сердець, — вчини мир між народами, щоб ми могли накінець користати без перешкод з дарів того мира. Амінь“.

Після цієї молитви уділив св. Отець благословення всім зіібраним у столиці Преч. Діви, цілій Франції й всьому світові. Безпосередньо після цього Кардинал-Легат переслав св. Отцеві телеграфічно слова глибокої пошани й вдячности за це, що Він зволив уділити Свого Папського благословення.

Закінчилося це торжество промовами єп. Жерліє й кард. Е. Пачеллія. Перший бесідник висказав слова синівської вдячности для Папи, Його Делегата, для всіх кардиналів, єпископів, священників і для всіх вірних ріжних народів, що своєю приявністю й молитвами причинилися до звеличення цього свята. З якнайбільшою вимовністю відповідав зворушений кард. Пачеллі. Його промову раз-у-раз переривали гучні оплески вірних. Свою промову закінчив кардинал молитвою до Бога через заступництво Преч. Діви Марії про збільшення віри, надії й любови, — тих трьох чеснот, що садинокі можуть знову віддати світові взаїмне довіря та мир — той правдивий мир, якого джерелом може бути тільки Боже-ствений знак Відкуплення — Хрест.

Подібно, дуже величаво відбулося закінчення св. Ювілейного Року в св. Землі, зокрема в місті, де Христос Спаситель довершив Відкуплення людського роду, себто в Єрусалимі.

ДУШПАСТИРСЬКІ ПИТАННЯ Й ВИПАДКИ

1. Питання: Нововисвячений пресвітер о. Петро приїхав у рідне село на ферії. Коли на просьбу селянина посвячував йому господарські будинки, стрінув 90-літнього старця, що лежав хорий „без поважної небезпеки“ та просив у нього сповіди.

Чи міг о. Петро без юрисдикції висповідати його?

Відповідь: Знаємо, що до важности сповіди коначна є юрисдикція, дана на письмі, або висказана виразно словами. О. Петро не мав її. Однак насувається питання, чи міг у тім випадку взяти під увагу кан. 882, що так звучить: „In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad con-

fessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvo praescripto can. 884, 2252“.

Чи знаходився старець у небезпеці смерті? У нашій випадку небезпека була, хоч „не поважна“, та згаданий канон не говорить ані про *periculum grave*, ані тимбільше про *periculum extremum*. Тяжка недуга дає завіси підставу, що є небезпека смерті. Нольдін у трактаті „*De Sacramentis*“ (вид. 18., стор. 349) каже: „*Periculum mortis non solum in gravi morbo adest, sed etiam ubi periculum mortis a causa externa inducitur, ut in proelio, in periculosa navigatione, in partu difficili etc.*“ Якщо о. Петро не брав під розвагу ніяких зовнішніх основ про небезпеку крім тої, що старець для евентуальної значної віддалі від дому пароха міг умерти без сповіди, то й так вік старця можна кваліфікувати, як недугу. Досвід учить, що такі хоровиті старці часто вимирають без Найсв. Тайн. Обставина, що ніхто не покликав священника до старця, не є доказом браку небезпеки смерті; а не виключене, що саме покликання священника до благословення будинків могли домашні уважати нагодою до сповіди.

Коли притім старець виявив бажання сповідатися, то з тим бажанням належить числитися, бо недужий часто ліпше пізнає стан свого здоров'я, як на те вказувалиб зовнішні об'яви недуги.

Тому слушно поступив у нашій випадку о. Петро на основі кан. 882. Впрочім сумнів *post factum* усуває й кан. 209, що так звучить: „*In dubio positivo et probabili sive iuris, sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia...*“ (Cf. *Theol.-prakt. Quartalschrift* [1935], Nr 1., ст. 144 і 152).

II. Питання: До сповіди приступає стара жінка та оскаржується, що не заховала посту. Сповідник хоче докладніше прослідити обставини й число того гріха, але завважує, що жінка майже нічого не чує. Тому з огляду на других каянників, що стоять довкола сповідальниці, дає їй малу покуту й розрішення. Чи добре поступив?

Відповідь: Так, бо аж у сповіді завважив, що каянниця є глуха й не може тепер висповідати її в якимсь відповіднішим місці (нпр. у захристії) бо треба булоб хіба переривати сповідь. Але якби перед сповіддю пізнав, що якась особа є глуха, має її висповідати в місці призначенім на сповідь глухих, хіба, що второпність каже сповідникови поступити інакше, щоб не викликати якогось підозріння.

III. Питання: Служниця в довгій сповіді оскаржується вперед з багатьох простительних гріхів, а накінець з трьох чужолоств, сповнених зі своїм наном. Але сповідник чув тільки перші простительні гріхи, бо опісля змучений задрімав і прокинувся з просання шойно тоді, коли каянниця перестала говорити. Наложив їй отже малу покуту й дав розрішення. Що сказати про таку сповідь і розрішення?

Відповідь: Служниця є в добрій вірі, або ні. Якщо в добрій вірі, (коли не завважила, що сповідник через дрімоту не чув про її чужолоства, або коли є сильно переконана, що вже сповнила свій обов'язок) притім жалує за гріхи, які чув сповідник, є формально повнота сповіди й розрішення є тоді важне.

Коли вона є в злій вірі, сповідь була неважна й треба її повторити. Якщо сумнівається, чи сповідник зрозумів гріхи чужолоства, треба порадити їй повторити сповідь.

IV. Питання: Побожна жінка, крім інших простительних гріхів,

оскаржується на сповіді: „Я мала злі гадки, з яких оскаржуюся так, як вони є перед Богом“. Чи вистарчає така сповідь?

Відповідь: Така сповідь не є повна. Бо різні можуть бути злі гадки; проти віри, любови, чистоти ітп. Крім того каянник має так оскаржуватися з гріхів, як він їх пізнає й розуміє в своїй совісті. Щодо тої побожної жінки можна припускати, що вона тому уживає такої форми, щоб не наразитися на небезпеку замовчання гріхів. Тому треба її спонукати, щоб збудила акт жалю за якийсь тяжчий гріх із попереднього життя та уділити їй розрешення.

V. Питання: Дев'яностолітний старець сповідається ось так: „Я згрішив гадками, словами й ділами, прошу покірно мене розрішити“. Сповідник питає його, чи не має яких певних гріхів, з яких мігби оскаржити себе, і чує відповідь: „Така тупа в мене пам'ять, що нічого не пам'ятаю“. Що робити?

Відповідь: Без сумніву, що такий старець не всилі відбутися матеріально повної сповіді, тому загальна сповідь мусить для нього вистачити. Нехай сповідник старається допомогти йому викликати в собі акт жалю за якийсь певний гріх нпр. за занедбання молитви, або невідповідне поведіння в церкві, і дати йому розрешення.

VI. Питання: Хорий у лічниці сповідався кожного тижня перед капеляном. Колиж зблизилася хвиля смерті, попросив іншого священика й визнав перед ним: „В попередніх сповідях я замовчав поповнену крадіж, з якої тепер оскаржуюся й прошу розрешення“. А про інші гріхи, які визнав у попередніх святотатських сповідях, нічого вже не пам'ятав. Сповідник видячи близьку небезпеку смерті провів йому акт жалю та уділив розрешення. Питання, чи добре паступив той сповідник?

Відповідь: Якщо хорий в близькій небезпеці смерті був у добрій вірі, що має оскаржувати себе тільки з того одного гріха крадіж з ігноруванням в загальній формі про попередні святотатські сповіді, тоді сповідник добре поступив і міг подати св. Причастя. (Але не вільно йому уділяти Тайни Єлеопомазання, якщо цю Тайну вже раз, хоч і негідно прийняв, бо в тій самій недозвілі не можна тої Тайни повторити). Богослови є загальною тої думки, що по усуненню з душі перешкоди тяжкого гріха, відживає, ся Тайна й хорий осягає її овочі.

VII. Питання: Якась дівчина, що завсіди сповідається враз зі своєю матір'ю в одного сповідника і то з самих простительних гріхів, на нещастя впала в тяжкий гріх, бо дозволила одному молодцеві нескромно себе дотикати. Не має відваги піти до іншого сповідника, боячися, щоб мати не запитала про причину тої зміни. Але й не менше боїться визнати все щиро перед дотеперішнім сповідником. Накінець проворна дівчина знаходить спосіб усунути всякі небезпеки та оскаржується на сповіді з самих простительних гріхів і додає: оскаржуюся також з гріхів давнішого життя, особливо, що раз дозволила хлопцеві себе нескромно дотикати. Що судити про таку сповідь?

Відповідь: Та дівчина поступила недозволено, впроваджуючи сповідника в блуд, немовби той гріх був уже колись на сповіді визнаний; сповідник думає, що оскаржується з самої побожності, тимчасом розходиться про конечну сповідь. Рівнож накладає він малу покуту в переконанню, що від останньої сповіді не було ані одного тяжкого гріха. Однак дівчина піддала свій гріх під судову сповідника, і якщо вчинила те в добрій вірі, думаючи що в тім обмані нема ніякої провини, або тільки легкий гріх брехні, не є обов'язана повторити тої сповіді.

Але моглаб зі спокійною совістю вибрати собі інший спосіб, а іменно: відправити генеральну сповідь і долучити свій новий гріх до давних, уже відпущених.

VIII. Питання: До сповіди приступає стара беззуба бабуся й так невиразно визнає свої гріхи, що сповідник, не зважаючи на повторювані питання, майже нічого не розуміє.

Що має робити з тою старушкою?

Відповідь: Може бути спокійний, коли уживав всяких старань, щоб її зрозуміти. Добре буде запитати її про такі гріхи, яких лекше вона може допуститися, або, що до оскарження котрих має сумніви. Впрочім такі побожні старушки рідко коли впадають у тяжкі гріхи, живучи звичайно далеко від нагод і небезпек до гріха. Тому, що ясніша сповідь є фізично неможлива, вистачить загальне оскарження себе з гріхів минулого життя й тоді можна дати розрішення.

IX. Питання: Неопресвітер з Поділля дістав першу душпастирську посаду на Гуцульщині й вже при першій сповіді завважив, що не розуміє багато гуцульських слів як: ріпку драти (копати бараболю), сокотитися (стерегтися), блегати (робити буду) ітп. По уділенню розрішення двом Гуцулам, занепокоений тим утікає зі сповідальниці полишаючи значне число осіб, що хотіли висповідатися. Чи добре поступив?

Відповідь: Гуцульський говір не є такий трудний, щоб нічого не можна з нього розуміти. Приходять у нім тільки поодинокі питомі слова й звороти не для всіх зрозумілі, але сповідник відповідними питаннями може дійти до значіння тих слів. Якщо всежтаки деякі слова й далше остали для нього незрозумілі, то тоді є слушна причина допустити деяку недостачу повноти сповіди, бо його втеча зі сповідальниці викликалаб зачудовання в Гуцулів, або що гірше: огірчення й багато з них не прийшлоб уже більше до сповіди. В короткім часі такий душпастир через розмову з Гуцулами познайомиться з їхніх говором і слухання сповіди не буде для нього справляти ніякої трудности.

Булоб дуже бажане, щоб священики працюючі між Гуцулами, записували собі такі незрозумілі слова й своїм наслідникам лишали вже готовий словарець з тих незрозумілих слів.

ЦЕРКОВНИЙ ОГЛЯД

ЗМІСТ: 1. Декрет св. Конгр. Собору (S. Congr. Concilii) про катихитичне навчання. — 2. Декрет св. Конгр. для Схід. Церкви про створення Місійної Колегії св. Василія Вел. для Сходу. — 3. Розширення декрету Конгр. св. Уряду для католиків східного обряду в справі уживання медаліків замість полотняних параманів. — 4. Голоси про нові зарядження в справі вибору Папи. — 5. Кардинали — члени св. Конгр. для Схід. Церкви.

1. Декрет св. Конгрегації Собору (S. Congr. Concilii) про катихитичне навчання. (Acta Ap. Sedis S., 5. Apr. 1935. Vol. XXVII, N. 5). Католицька Церква, Сторожителька й Вчителька обявленої Божої правди, уважає своїм святим обовязком навчити своїх вірних основних релігійних правд, конечних до вічного спасення.

Це зовсім слушне. Бо знання кожного християнина замикається в висказі Спасителя: „Це є життя вічне, щоб пізнали Тебе єдиного

правдивого Бога, і Того, що Ти післав, Ісуса Христа". Це знання міститься в катихичній навчанні: в нім викладається слухачам, відповідно до їхнього віку, обставин, здібности, про Бога, Ісуса Христа та його науку. Вірні перейняті наукою Спасителя, вибирають її собі, як певну і стали норму поступовання.

Задля цього катихитичне навчання уважалося та вважається за той голос, що ним Божа Мудрість кличе: „Якщо хто є дитиною, нехай прийде до мене“; воно є ліхтарнею, що світить в темному місці, поки не зійде зоря; воно є насінням і євангельським розчином, звідки виростає ціле християнське життя; з нього кожний вірний зачерпує світло Божої правди, в нім бачить правило Божого закону, на основі якого має поступати. Це релігійне навчання, як взагалі всім приносить велику користь, так напевне найбільше пособляє хлопчому й молодечому вікови. Катихитичне навчання призначене в першій мірі для молоді, особливо, коли вона інтенсивно набуває знання, бо нерозумним було б у часі її жадоби освіти та науки занедбати релігію.

Ясне, що від католицького виховання молоді залежить також добро публичне. Тому справедлива й мудра суспільність дуже дбає про те, щоб громадяни рівночасно з світським навчанням набували християнських чеснот.

Звідси ясне, чому католицька Церква в особі Ісуса Христа так голосно кличе: „Дозвольте дітям прийти до мене й не забороняйте їм; бо таких є царство небесне“.

На сторожі тих слів все стояли й стоятимуть Римські Папи, найвищі провідники та Вчителі католицької віри.

Найясніше свідоцтво про те маємо в останніх часах в енцикліці папи Пія X „*Acerbo nimis*“ 15. IV. 1905., в котрій св. Отець, представивши користі з катихитичного навчання, яких і сам дізнав, слушно доходить до висновку, що віра нашого століття ослабла через недбайливе сповнювання обов'язків навчання релігії. Тому видає закони, щоб усіх, як молодь, так і старших, учити катихизму.

Ці закони знаходяться в кодексі канонічного права, що в нім виліжено про заховування катихитичного навчання в цілій Церкві.

Опісля Папа Пій XI енциклікою „*Orbem catholicum*“ з 29. VI. 1923., оснував *Officium catechisticum* у св. Конгрегації Собору, що має на цілі розвинути всесвітню катихитичну акцію.

Крім приказів і упімнень св. Отців, Єпископи доложили багато старань і заходів на синодах і єпархіяльних конгресах, щоб цю акцію повести якнайкраще.

Та на дорозі до виконання стають різні перешкоди. Передовсім гідним оплакування є недбальство родичів; багато з них, не знаючи релігії, безцінноє релігійне навчання дітей. Так впрост неможливо виховати дітей у християнському дусі там, де родичі про це не дбають, або ще й противляться тому.

Ще сумніше мається справа в тих народів, у котрих через спори партій заперечується й відбирається Церкві право до релігійного навчання дітей. Бо родичі, перестрашені, або змушені обставинами, ані не ставлять опору несправедливим законам, ані самі не дбають про християнське виховання дітей.

А в околицях, де разом живуть католики й некатолики й одні з другими женяться — як по більшій часті буває в мішаних подружжях, — погорджують релігією й відступають від віри.

До того долучується недбальство самої молоді. Вона захоплена спортом, кіном і представленнями, що радше її деморалізують, не хоче в неділі й свята брати участі в церкві в катихитичних науках так, що вже від ранніх літ легковажить і забуває на релігійні справи.

Те забуття й легковаження шкодить вірі тим більше, що появились хижі вовки, ложні вчителі, що ширячи атеїзм, або неонаціоналізм, письмом і ділом стараються підступно вирвати віру в Бога, Ісуса Христа й католицьку Церкву. Їхні ряди збільшають апостоли протестантизму, що під маскою християнської науки й любови ошуковують необережних вірних.

Ті шкоди, хоч їм з найбільшими зусиллями запобігають єпископи й інші опікуни душ, змушують св. Конгрегацію подати деякі зарядження та вказівки відносно удосконалення катихитичного навчання, від якого залежить спасення християн.

Перше, нехай єпископи більше, як передтим, доложать трудів до розвою й зросту катихитичного навчання; тому після норми канону 1336. § 2, „нехай дбають...“, щоб молодь і неосвічені мали корм християнської науки, щоб у школах викладано після приписів Церкви“, і тому після припису канону 1336, „обовязком Ординарія є добре пізнати в своїй єпархії релігійно-духові потреби народу“; Нехай кожний Ординарій роздумає на молитві, що треба підприняти для цього найсвятішого й найконечнішого діла, в який спосіб можнаб легше й успішніше перевести в життя обдумані пляни, накладаючи церковні кари на тих, що ставилиб йому перешкоди після канону 1333. § 2, 2182; нагороджаючи тих, що ревно віддалилисьби ділу навчання катихизму.

Опісля parroхи та прочі нехай все памятають, що катихитичне навчання є основою цілого християнського життя, отже мусять йому посвятити всі свої старання. Добре вивязуючися зі свого завдання, і самі покажуться добрими слугами Бога та всім дадуть змогу користати з солодкого Христового корму. Крім того треба поодинокю людей обучувати в Христовій науці, щоб кожний добре її пізнав та міг іншим передати. В цій найсвятішій службі parroхи, після норми канону 1333 § 1, повинні послугуватися питомцями духовних семінарій, що живуть на території parroхії, опісля побожними світськими людьми, найрадше тими, що належать до католицьких товариств, бо жнива великі, а робітників мало.

Накінець родичі та опікуни є обовязані під тяжким гріхом дати дітям релігійне й моральне виховання, до якого саме є призначена наука катихизму.

Щоб те все мало більший успіх у цілому світі, св. Конгрегація за згодою св. Отця поручає всім єпархіям:

I. У кожній parroхії, крім церковного братства й католицьких товариств, після норми канону 711 §. 2 зобовязати всіх, що можуть учити катихизму, передовсім народніх учителів, щоб учили дітей катихизму.

II. Рівнож у кожній parroхії після обіжника св. Конгрегації до Ординаріїв з 23. IV. 1924. р. заложити катихитичні parroхіяльні школи, якщо ще не існують, в яких під управою самих parroхів після уложеної методи училасьби молодь основних правд віри. В цій справі, щоб викоринити недбальство родичів, які уважають, що не є обовязані посилати дітей на науку катихизму, тому, що дома, або в публичних школах учаться, оцього треба придержуватися:

а) Не допустити до сповіди тих дітей, що не відбули відповідного катихитичного навчання після припису конону 1330 й св. Конгр. для

Тайн з 8. X. 1910; в тих, що прийняли перше св. Причастіє, поглибити знання катехизму.

б) Нехай парохі, проповідники, сповідники на те звернуть особливо увагу, щоб усі родини їм підлеглі були поучені в катехизмі, щоб дітей приводили до церкви, де їм священник пояснюватиме релігійні правди.

в) Нехай парохі всіма силами стараються про те, щоб хлопці брали участь у катехитичних науках охочо; треба отже їх притягнути до себе при допомозі різних засобів як: служенням до Служби Божої в святочні дні, катехитичними іспитами, розділюванням нагород, розривками та заняттями.

г) Накінець нехай парохі пильно подбають про те, щоб у часі духовних візитацій єпископа діти приготувалися на те, що єпископ, користаючи з нагоди, по пробі їхнього знання порадить їм, що в катехитичному навчанні належить поправити, або похвалити.

III. Щоб одначе виложена хлопцям наука релігії з бігом літ не забувалася, як звичайно буває, Ординарії повинні дбати, щоб парохі в неділі й свята викладали молоді катехизм, щоби що чотири, або п'ять літ переходили наново цілу матерію катехизму, головню про знак св. хреста, про Тайни, 10 заповідей Божих, про молитву, Церкву, ради євангельські, ласку, чесноти, гріх і тп.

Крім того нехай місцеві Ординарії дбають, щоб усі оце заховували:

1. Як уже це заряджено в Італії через обіжник св. Конгрегації 12. XII. 1929, нехай місцеві єпископи оснують під своєю опікою „*officium catechisticum dioecesanum*“. Обовязком цього *Officii* буде дбати:

а) щоб у парохіях, школах, колегіях викладано релігії після правил приписаних Церквою;

б) щоб від часу до часу відбувалися катехитичні зїзди в ціли обдумання відповідних орудників для розвою катехитичного навчання;

в) щоб кожного року вислухали ряд особливих наук релігії ті, що викладають її в парохіяльних і публичних школах;

2. Нехай Ординарії назначуть здібних священників-візитаторів, щоб візитували навчання релігії в школах у єпархії й про рівень навчання здавали звіт єпископови, щоб він про все був докладно поінформований та відповідно до заслуг священника назначував нагороди, або кари.

3. Щоб піднести вагу катехитичного навчання, урядити в кожній парохії „день катехизму“, в якому то дні святочно відбуту „свято християнської науки“. З цієї нагоди:

а) скликати вірних до парохіяльної церкви, щоб покріплені Пресв. Євхаристією, просили в Бога більших ласк;

б) виголосити проповідь про потребу катехитичного навчання; особливо напіннути родичів, щоб учили дітей катехизму та посилали їх до церкви на науку, памятаючи на припоручення Боже;

в) розділити між нарід книжки, брошури і тп., що може поглибити знання катехизму.

г) улаштувати збірку на поширення катехитичної праці.

4. У місцях, де замало священників, нехай єпископи дадуть парохам до помічі спосібних катехитів обох полів, що вчилиб катехизму в приватних, або публичних школах, або в поодиноких дільницях парохії. Цих учителів вибирати з членів Католицької Акції.

Рівнож, щоб не відмовлялися від сповнення цього обовязку члени інших кат. товариств, або згромаджень, передовсім релігійні товариства молоді обох полів. А тим, що покінчили відповідний курс навчання

в католицьких, або створених єпископами школах, узнати способами до навчання релігії й історії Церкви.

Якщо використається ці орудники й всі сповнять цей найсвятіший і найактуальніший обов'язок, тоді можна сподіватися, що християнський нарід завдяки святій науці збережеться безпечний перед заблудженням та збере багаті овочі. Накінець св. Конгрегація за згодою св. Отця, поручає всім Єпископам, щоби що 5 літ доносили св. Конгрегації про стан катихитичного навчання в їхніх єпархіях після питань і порядку, що є в каноні 340 § 2, кодексу I. К.

2. Декрет Св. Конгрегації для Східної Церкви про створення Місійної Колегії св. Василя Великого для Сходу (Acta Ap. Sed. Vol. XXVII. Nr. 5). Тому, що славний Гроттафератський монастир св. Марії, що його Римські Папи все уважали за найгарнішу перлу свого діядему, тепер при Божій допомозі змагає до давньої слави і процвітають у ній покликання до Чину Св. В. Великого, котрого монахи вже від оснувателя й щасливого провідника, ігумена Ніля все заховували візантійський обряд, також тепер ревно його зберігають і плекають, видалоса відповідним, щоб дім, що його Василіяни займали від початку XVII ст. аж до 1870. р. знову обернути на Місійну Колегію. Бо Василіяни Гроттафератського монастиря, добре памятаючи приклади, що їм предки безпереривно передавали, глядять на Схід неначе на частину вибраної Господньої винниці, де сподіються під опікою Богородиці зібрати найобильніші овочі по повороті незєдинених братів на лоно Церкви.

Тому св. Отець Пій, Божим Провидінням Папа XI ласкаво скло-нюючись до просьб Впреп. Ігумена Гроттафератського монастиря на авдієнції уділеній Емін. Кардиналові Св. Конгр. для Схід. Церкви 5. I. 1935 р. зволив одобрити створення в Римі при Чині Св. Василя Великого нового Інституту, що називається „Місійна Колегія св. Василя Великого для Сходу“. (Collegium Missionarium S. Basilii Magni pro Oriente).

3. Розширення декрету Конгр. св. Уряду для католиків східного обряду в справі уживання медаликів замість параманів (скапулірів) з полотна. — Св. Конгрегація для Схід. Церкви письмом з 25 марта ц. р. (Acta Ap. Sedis 1935. Vol. XXVII, N. 5.) подає до відома, що на прохання Преосв. Єп. Н. Чарнецького, Апостольського Візитатора для вірних візантійсько-славянського обряду в Польщі, св. Отець дозволив декретом св. Уряду з дня 16. грудня 1910 р. в справі уживання металевого медалика замість полотняного парамана, з виїмком тих, що питомі Третому Чинові, розширити для усіх католиків східного обряду, etiam ad actum impositionis, з захованням при тім усіх заряджень названого декрету.

4. Голоси про нові зарядження вибору Папи. — В останніх часах уперто повтаряються вісти, що св. Отець Пій XI рішив видати Апостольську Конституцію в справі майбутнього вибору Христового Намісника. Зміна має піти в тім напрямі, щоб східні Церкви могли через своїх представників мати участь у виборі Найвищого Пастиря Христової Церкви. Тим чином у конкляве взялиб участь східні Патріярхи, що посідають свою територіяльну юрисдикцію. Вичислюють: сирійського патріярха з Антіохії, що резидує в Бейруті; патріярха Маронітів, котрого місцем побуту є монастир у Бкерке (Східний Ливан); патріярха Мелхітів з осідком у Дамаску; халдейського патріярха з Моссулю; вірмен-

ського з Килікії й коптійського з Олександрії. Говориться також про участь митрополитів. Тим самим значно мається зменшити число кардиналів („Шенере Цукунфт“ 1935, ч. 39). Таку вістку подавали різні часописи вже й давніше, але Ап. Престіл досі завсіди їх заперечував.

5. Кардинали-члени св. Конгр. для Схід. Церкви. Як доносить „Оссерваторе Романо“ з дня 28. червня ц. р., ч. 150, св. Отець зволів ласкаво причислити до числа Кардиналів — членів св. Конгр. для Схід. Церкви: Й. Ем. Кардинала Пачеллія, Свого Державного Секретаря й Емін. Кардинала Серафінія, Префекта св. Конгр. Собору.

З НАШОГО ЦЕРКОВНОГО Й РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

1. Автентичне пояснення »Motu proprio« св. Отця Пія XI. з дня 21. грудня 1934 в справі Комісії »Pro Russia«. З огляду на різні пояснення вище названого „Motu proprio“ та з огляду на замішання, що повстали на тлі тих пояснень, св. Конгр. для Схід. Церкви уважала вказаним подати дня 22. 5. ц. р. через Апост. Нунціатуру в Варшаві слідуячого змісту заяву: Згадане „Motu proprio“ не мало нічого іншого на цілі, як тільки на будуче означити властиві компетенції Папської Комісії „Про Руссія“ й св. Конгрегації для Схід. Церкви, віддаючи по думці 257 кан. Кодексу Канонічного права словянсько-візантійський обряд тій останній. Тим чином нічим не порушена різниця між поодинокими обрядами, яка існувала перед появою „Motu proprio“, як під оглядом засад, так і практично. У справі того авторитетного вияснення Впреосв. Єпископський Ординаріат у Станиславові оголосив спеціальну Відозву до Духовенства станиславів. Епархії („Вістник Станисл. Епархії 1935, ч. VII-IX під ч. 12 Орд.; „Нова Зоря“ з 23. червня ц. р., ч. 46).

2. Про уживання в Богослуженні слова „православний“. — Впреосв. Єпископський Ординаріат у Станиславові розпорядком з дня 29. V. ц. р. (Вістник Станисл. Епархії 1935, ч. VII-IX.) відновив наказ уживання в Богослуженні слова „православний“, і поручив стисло держатися виданих давніше в тій справі заряджень: або пропускати те слово, де воно не є конечне, або заступати відповіднішим словом „правовірний“, згідно „католицькій“. Головна спонuka того зарядження, — що про нього Впреосв. Єп. Ординаріат свого часу повідомив також Апостольську Столицю, — лежить у тім, що слово „православний“ це по правді „terminus technicus“ на означення нез'єдинених Словян. І дійсно, у нас практично в житті ніхто інакше не бере того слова, як тільки на означення нез'єдинених в противенстві до католиків. І в такім розумінню говориться про православних батюшок, про православну Церкву, і тп. Надто саме нез'єдинені послугуються тим словом, щоб баламутити наших вірних і ширити пропаганду проти з'єдинення й катол. Церкви. До того зарядження додамо з нашої сторони, що воно має також основу в старословянських текстах. І так у найстарших словянських текстах на означення грецького: слова „*δρθοδοξία*“, „*δρθόδοξος*“ постійно уживається слова „*правокѣрне*“, „*правокѣрно*“, і „*правокѣрънъ*“, а слово „*православнѣ*“ впроваджено пізніше, як це виразно свідчить такий знавець старословянської

мови, як Мікльосіч¹⁾. Те саме виходить також із твору С. Слонського п. н.: „Index verborum do Euchologium Sinaiticum“, вид. у Варшаві 1934 р. Польським Тов. для мовознавства. Там на ст. 106 сказано, що грецькі слова „ортодоксія“ і „ортодоксос“ висказані тільки через „правок'кріє“, „правок'кріє“ і „правок'кріє“, ані разу через „православний“. Це зазначаємо принагідно. Та маємо переконання, що основна студія в тім напрямі привела б до висновку, що первісно на означення грецького слова „*ὀρθοδοξία*“ і „*ὀρθόδοξος*“ у слов. текстах приходять тільки „правовіріє“ і „правовірний“; а слово „православіє“ і „православний“ повстало пізніше з початку як іронічна назва, а відтак, як технічна назва нез'єдинених. Тому не можна опиратися на тім, що грецьке слово „*ὀρθοδοξία*“ прийняте в догматичних текстах латинських, отже мусить бути задержане слово „православіє“; бо слово „*ὀρθοδοξία*“ в первісних і пізніших словянських текстах далеко краще віддане висказом „правовіріє“.

3. „Канцелярія Оборони Віри“. — Так називається при Ред. „Душпастиря“ в Ужгороді відділ, що займається видаванням і розповсюдженням книжечок, летючок і брошурок в обороні кат. віри перед усякого рода агітаціями зі сторони православних, сектантів і комуністів. Нема найменшого сумніву, що така установа надзвичайно важна й позиточна, передовсім у теперішній добі. Та при тім дозволимо собі висказати деякі уваги. Якщо такі книжечки мають по правді принести сподіваний успіх, то мусять бути писані народною й для населення зрозумілою мовою, а не на „русском литературном языкѣ“; бо інакше всякі сектярі, соціялісти, а головню комуністи підуть у нарід з його мовою й через те їхня пропаганда захопить широкі маси, як це, на жаль, показалося при останніх виборах. Також ніколи не повиннося роздавати таких книжечок даром, як це читаємо в „Душпастирі“ ч. 3-4. ст. 56: „Канцелярія Оборони Віри“ роздала між нарід від 1925 р. 260.000 безплатних апольоґетичних книжечок, молитвенників, календарів і пр. Така пропаганда ніколи не буде успішна. З досвіду знаємо, що нарід не цінить книжок, які дістає „за бездурно“ й через те ніяк не можна знати, чи пропаганда йде, чи ні. Нехай буде тільки маленька ціна, так тоді легко дасться запримитити, чи справді книжечки розходяться і в якій мірі, та в яких головню околицях, чи парохіях; тай куплена, хоч за малий гріш, книжка має для власника вартість, а для видавництва приносить хосен.

4. Новіціят СС. Служебниць у Пряшеві. — Як доносять часописи, незабаром Згромадження СС. Служебниць Пресвятої Неп. Діви Марії має отворити новіціят для Прикарпатської Области в Пряшеві. Заходами Преосв. П. Гойдича збудовано на ту ціль гарний дім з просторою церквою. Притім куплено відповідний дім з городом для СС. Василіянок. Так ті оба жіночі Законні Згромадження будуть могли розвинути успішну й для Церкви й для віри благодатну діяльність.

5. З Пітсбурської Епархії в Америці. — Боротьба проти безженности священників завдяки рішучій поставі Апостольської Столиці в великій мірі успокоїлася. Демагоги й некарні священники все обманю-

¹⁾ Cf. Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, emendatum auctum edidit Fr. Miklosich, Vindobonae 1862. — Ст. 655 так стоїть: право'кріє п. *ὀρθοδοξία* recta de religione sententia, fides orthodoxa; — право'кріє adj. orthodoxe; — право'кріє, adj. *ὀρθόδοξος*, orthodoxus..., serius ridicule (наше підчеркнення) православ'ніє. Знову на тій самій сторінці при слові: православ'ніє adj. *ὀρθόδοξος*, доперва в пізніших памятниках і як це автор при кінці зазначає: „male e graeco“.

вали нарід, що всякими „церковними конгресами“, резолюціями й меморіалами вчинять натиск на св. Конгр. для Схід. Церкви й Вона відкличе декрет „Cum data fuerit“ з 1. III. 1929 р., де було сказано, що греко-руські священники, що хочуть виїжджати до Зл. Держав півн. Америки й там оставати, мають бути нежонаті“. Тимчасом Апост. Столиця не лиш не відкликала, але вповні піддержала й скріпила згаданий декрет. У відноснім письмі до Апостольського Делегата в Вашингтоні, Ексц. Чіконіянія так звучить дотичний уступ: „Це зарядження (про безженність духовенства) в Америці не нове, а повстало з причини особливіших умовин руського елементу в Зл. Державах Америки. Там Русини становлять тільки еміграційний елемент і меншистевий й тому не можуть домагатися, щоб там задержували свої звичай і передання, які стоять у противенстві до правних звичаїв і передань католиків у Зл. Державах. Тим більше не може там мати такого священства, яке булоб притокою болючого замішання та згіршення для американських католиків.

Впрочім, коли св. Престіл признав особливости греко-руської Церкви і забезпечив їх, то тим головно мав на меті — як це виразно виходить з декрету Унії з 1596 р., виданого за Понтифікату Климента VIII й потім у Бreve Павла з 1615 р. — признати й забезпечити обрядові традиції Русинів. Відносно їх особливішої канонічної дисципліни, Св. Престіл не міг потвердити її в цілости й на завсіді та на всі місцевости, не беручи під увагу різних випадків й умовин“...

Це рішуче становище Ап. Столиці багато причинилося до загального успокоєння. Агітатори пізнали, що не дійдуть до своєї ціли, а народови вже за багато було того пустого крику й замішання. Це головно показалося тоді, коли Преосв. Єп. Такач рішенням Найвищого трибуналу в Філядельфії відібрав свою катедральну церкву, що її загарбав був збунтований священник. Нарід прийняв це з одушевленням і великою радістю. На тій основі Преосв. Такач міг прислати до св. Конгрегації вдоволяюче справоздання з положення в його єпархії, на що одержав ось таке письмо зі Схід. Конгрегації: „Приємно мені повідомити Вас, що на послуханні 27. марта я зреферував св. Отцєви те, що Ваша Ексцеленція писали відносно становища Вашого священства й народа до недавнього рішення Св. Престола про жонате диховенство. Його Святість, з батьківською печаливістю відчуває душпастирські трудности, боязни, печали й радости Вашої Ексцеленції. Притім пересилає дуже щире благословення, щоб покріпити й піднести Вас у піддержанні прав Церкви в часі боротьби, веденої проти Неї. Крім того св. Отець поширяє своє благословення на ціле священство та всіх вірних, а з особливішою похвалою на тих трийцять священників, що в обороні церковного майна в Гомстеді, Па, не завагалися загарантувати його своїми особистими асекураційними полісами“. Підписаний Емін. Кардинал А. Сінчеро.

6. Василянський Конвікт і школа в Бразилії. — Як подає „Праця“ з 24. V. ц. р., ч. 21, Заряд монастиря ОО. Василян у Прудентополі отвирає при монастирі середню школу й конвікт для хлопців, що бажають посвятитися духовному станові й стати колись священиками-місіонарями. Вже тепер приймають хлопців до підготовчого курсу не молодших від 10 літ, а не старших понад 13 літ. Це перша українська кат. середня школа в Бразилії. Притім повстають при церквах і на більших кольоніях народні українські школи, проваджені здебільша СС-Службеницями Пр. Н. Д. М. У Прудентополі в печатні ОО. Василян виїшов недавно для Бразилії перший український Буквар.

7. Нова греко-католицька церковна Провінція на Закарпаттю має повстати вже в найближчому часі, як тільки чехословацька влада вирішить фінансову сторінку єпископства в Хусті й митрополії в Ужгороді. Словаки домагалися окремої греко-кат. єпархії для Словаків у Пряшівщині, але правительством відкинуто ті домагання („Новий Час“, ч. 164 [2087]).

8. Смерть о. Мітрата Д-ра Василя Левицького. По довгій і важкій недозі вмер у Львові один із найвизначніших наших священиків, о. Др. Василь Левицький, Крилошанин греко-католицької Капітули в Перемишлі. Покійний був довгий час Прокуратором галицької церковної Провінції при Ап. Престолі й побудував у тім часі колегію для наших питомців у Римі. Опісля був парохом у Сокалі, де своєю ревною працею причинився до релігійного й національного відродження парохії. Тривалою памятою з побуту Покійного в Сокалі залишились величава мурована церква, яку він побудував тільки завдяки своїй невичерпаній енергії й подиву гідному хистови в фінансових справах. Покійний єп. Чехович, оцінюючи його надзвичайні здібності, велику освіту, муравлину працю, а передовсім велике знання церковних справ і священичу ревність, іменував його крилошанином гр.-кат. Капітули в Перемишлі. Тут покійний став відразу не тільки одним із найчільніших крилошан, але також одним із найбільш цінних робітників у різних установах. Перемишське громадянство цінило о. д-ра Левицького дуже високо й серед духовенства в єпархії тишився він великою пошаною й симпатією. В фінансових справах мало хто йому дорівнював. Був глибоким знавцем канонічного права. З його письмених праць відома коротка, але дуже цінна монографія про історію чудотворного образу Матері Божої жирівської в Римі. В. Й. П.!

9. Священики не можуть кандидувати на послів. Львівські „Архиепархіяльні Відомости“, ч. 7, з дня 15. VII. ц. р. помістили пригадку для духовенства, що без попереднього дозволу Ординаріату не вільно священикам кандидувати на послів до законодавчих установ під загрозою канонічної відпівідальності за непослух.

10. З єпархії Преосв. Богачевського в Америці. Прихильники покійного о. Жука побачивши, що започаткований ними бунт проти правних церковних Властей веде до повного розвалу не тільки релігійного, але й національного життя (яке є звичайно злучене з релігійним життям), вертають один за другим враз із своїми парохіянами до кат. Церкви. Відрадна це поява й давби Бог, щоб і інші священики, що далися втягнути в той жалюгідний бунт, направили згіршення й кривду, що її допустилися не тільки супроти кат. Церкви, але й супроти повірених собі душ.

11. Українська католицька преса. Перед війною ми майже зовсім не мали своєї католицької преси. По війні пішло в тім напрямі до ліпшого, бо повстало чимало кат. часописів і збільшилося значно число релігійних книжок. Але їхній наклад здебільша невеликий, а навіть і те, що появиться з друку, розходитьсЯ дуже поволі. Яка причина того? Перш усього з'убожіння населення й значний зріст анальфебетизму. Але є ще й інші дуже важні причини. Передовсім велика байдужість широких кругів, не виймаючи священиків і світської інтелігенції, брак належної пропаганди й брак зорганізованих осередків розпродажі. Де в парохії поширена католицька преса, там дуже є улекшена праця священика. Тому священики повинні її найбільше поширювати!

ВІСТИ З КАТОЛИЦЬКОГО СВІТА

1. Державний Католицький Конгрес у Празі. — В останніх днях червня розпочався в Празі перший Державний Католицький Конгрес. Св. Отець заіменував своїм Легатом на той Конгрес Емін. Кардинала Парижа, Архиепископа Вердіе, і зволив вислати на той Конгрес особне письмо. Католики наміряли в день Євхаристійного торжества Конгресу поставити пропам'ятний хрест на площі св. Вячеслава. Тому спротивилися комуністичні послы чехослов. парламенту, що, як відомо, мають у парламенті більшість. На те zareагував о. Глінка, провідник католиків Словаків, що коли не дадуть дозволу на уставлення хреста, тоді Словаки привезуть до Праги величавий хрест із найдорожчих дерев Татранський гір, занесуть його на Граждін, там усі зберуться й відспівають пісню: „Приходимо до Твого хреста Христе!“. Точніший опис Конгресу зможемо подати у наступному числі.

2. Будова церкви на подяку за Лятеранський пакт. У Пескарі має незабаром повстати церква, обітувана на подяку за переведення згоди між Церквою й державою в Італії т. зв. Лятеранським пактом. На ту будову жертвував Муссоліні з власних грошей 50.000 лірів.

3. Два найстарші католическі єпископи. Як подає КІПА (Католицьке Інтернаціонале Прес-Агентур), найстарші віком католицькі єпископи це Монс. Франц Керсукан, титулярний архієп. Сергіополя й бувший єпископ Капу в Гаїті. Перед кількома місяцями обходив він 90 ліття уродин і 52 ліття поставлення в єпископа. Другий це Монс. Джіслемо Венері. Він також обходив 90-ліття віку, а 48 літ єпископства.

4. „Свята безробітних“. — Так залюбки називають недавно помершу шотоську дівчину-робітницю, Маргариту Сінклер. Саме тепер ведеться її беатифікаційний процес. Вона четверта з ряду дитина шотоського замітача вулиць в Единбургу. Денне світло побачила в нужденних сутеринах найубожчої верстви зарібників великого міста. Перші науки побирає в монастирській школі Сестер і вже тоді помагала родичам заробляючи в позашкільних годинах. Після того дістала заняття курзори. Часто бачили її усміхнену й веселу, як розносила всякі товари від дому до дому, що звичайно тривало до пізнього вечера. Раненько постійно була на Сл. Божій. Якось раз у часі Богослуження зімліла з висилення й браку достаточного відживлювання. По правді це був тип пролетарської зарібниці. Хоч яка сама була убога, уміла ще помагати біднішим від себе. У вільних часах відвідувала хорих і обслуговувала їх. По світовій війні вступила до монастиря Клярисок і там 1924 р. зложила торжественні обіти, як Сестра Марія Франціска. Незадовго потім попала в тяжку недугу й скінчила своє боговгодне життя в 24. році. Похоронено її на цвинтарі в Лондоні. Її гріб став скоро місцем численних побожних паломництв. Головно між пролетарієм скоро рознеслася вістка про її святе життя. На просьбу родичів перенесено її тілні останки до родинного міста й похоронено на цвинтарі Мавнт-Вернон. Тут почитають її, як заступницю безробітних.

5. Ворожі протикатолицькі струї в Ромунії. — „КІПА“ звідомляє про скріплення в Ромунії протикатолицьких настроїв. Багато визначних ромунських часописів поміщує дуже неприхильні для католических статті проф. університету Онисифора Гібу. В однім своїм рефераті, що його виголосив названий професор у Мармарошині, висту-

пив він з впрост невимісними закидами проти Церкви, що нібито впровадження свята Христа Царя вимірене проти Рومунії, бо тим робом на місце їхнього короля задумують впровадити на царя Румунії й Мадярщини Христа Ісуса. Надто коли католич. парох у Біро з приводу інспекційної поїздки міністра культу предложив міністрови прощення, щоб на т. зв. державні свята не примушувано католиків урядників і шкільних дітей брати участь у православних богослуженнях, міністер тої просьби не узгляндив.

Америка й переслідування католич. Церкви в Мехіку. —

В останніх часах американський католицький Єпископат виступив дуже рішучо проти брутального й варварського переслідування католиків у Мехіку. В дотичній заяві читаємо: „Уряд Мехіка веде в нашім краю сильну пропаганду, що нібито в Мехіку нема ніякого переслідування католич. Церкви. Сотки замкнених церков, в яких не можна відправляти ніякого Богослуження, це німі свідки, що діється саме зовсім противно. На 32 стейтів у 14 не сміє ні один священник виконувати душпастирського уряду. Більша частина горожан позбавлена прав до науки й примушена приймати те, що атеїстичний уряд накидує їм і їхнім дітям. Поліційні тайні агенти вишукують таких, що в совісті противляться тій тиранії, мучать їх і вбивають... Зл. Держави Америки узнали нове революційне правительство тільки під тою умовиною, що дасть своїм горожанам повну релігійну свободу. Жадаємо — пишеться в заяві, — щоб наше правительство було послідовне й не уступало, та щоб в очах свого населення боронило раз поставлених засад. Традиційна політика нашої держави не повинна дозволити мовчати на того рода надужиття. Ми не можемо й не хочемо вмішуватися в справи другої нації. Та свобода совісті релігії й школи це засади, на які наше правительство ніколи не мовчало. Переслідування все є переслідуваннями, хоч вони й булиб убрані в одіжку державних законів“...

Крім того архієпископ із Бальтіморе в великій промові зробив американському урядови закид трусливості в справі переслідувань у Мехіку. Між іншим сказав таке: „Уряд скарбовий недавно продав Мехікови 38.000 унцій золота. Тим скріплено кредит Мехіка в нашім краю; а Калес, Канабаль та інші потвори в людській статі можуть тепер купувати в нас зброю та американськими карабінами вбивати католиків Мехіка.“ ...КІПА виразно наводить докази злуки мекіканської масонерії з американською. Масонський часопис „Сімбольо“, офіційний орган мекіканської великої лжожі, сильно напав на американського сенатора Бора, що зажадав від конгресу формального слідства в справі релігійних переслідувань у Мехіку. Той напад повторили майже всі масонські часописи Америки, додаючи від себе ще більші напади на сенатора Бора.

7. Нищення середників поживи — капіталістичний злочин.

— Ось недавно принесли часописи вістку, що в Румунії затоплено в Чорнім Морю понад мільон помаранч. Товарові кораблі опустили пристань у Констанції, щоб прегарні й такі пожиточні овочі викинути на морське дно. Деякі вбогі рибалки наміряли виловити для себе кілька скринь тих шляхетних овочів та й це їм заборонено. Щоб не допустити до обниження цін, великі капіталісти-купці рішили в той спосіб знищити Божі дари. Все те саме. Пшеницю, каву, овочі нищать у злочинний спосіб, бо для них нема іншого клича, як: „Умирай, або зароби“. Тимчасом у Китаю і в Большевії мільони гинуть з голоду. Та розвинена

в останніх часах комунікаційна техніка служить інтернаціональному картелюви скоро перевозити тільки зброю до різних держав, але достачити поживи для вмираючих з голоду, це для них не існує. Дійсно це жахливий злочин, на який теперішній зматеріалізований світ глядить без обурення та осудження.

8. Програма новоіменованого архієпископа Вестмінстеру, Гінслея. — З приводу інсталяції новоіменований Ап. Столицею архієп. Гінслеї подав програму своєї апостольської праці. Він заявив: „Нині католицькі Єпископи не мають іншої програми, як тільки, ту, що св. Отець подав у своїх прегарних енцикліках. Наша внутрішня політика це Католицька Акція, зовнішня знову політика це справа місій. Ось дві фази живої діяльності Церкви, цього містичного Христового Тіла. Найбільш пекуча проблема Католическої Акції в Англії не інша, як питання католицької школи. Я переконаний — сказав архієпископ, — що мої співгромадяни мають ще настільки почуття справедливості й великодушності, що причиняться до повного упорядкування шкільних відносин католицької меншини. Що знову дотичить місій, то це обов'язок кожного католика, без виїмки, підтримувати їхню діяльність між поганями всіма можливими засобами“.

9. Англійські католики й срібний ювілей їх короля Юрія. — Провідний католицький часопис „Кетелік Таймс“ з великим пієтизмом і вдячністю згадує про 25-ліття вступлення на англійський престіл короля Юрія. „Як католики — пише названий часопис — ми дякуємо Богови за нашого короля, що то перший від довгих літ не був примушений оскорбляти своїх католицьких громадян королівською присягою і котрий завсіди узглядняв наші релігійні почування, скільки разів зіткнувся з нашими представниками. Король і королева давали завсіди приклад своїм підданам, як у житті, так і в веденні двора, що в противенстві до інших європейських королівських дворів ніколи не дав згіршення. Головно подяка належить королеві, що в сій добі рознузданості й неморальності в строях так успішно протиділає скромністю та повздержністю й правдиво християнською приличністю“. — Благословенний це нарід, що в теперішній добі може так писати й величатися своїми суверенами. В противенстві до цього шляхетного образу суверена, що його представляє теперішній англійський король, такі типи, як Сталін, Каллес і інші, виглядають не як люди, але як потвори на престолах.

НОВІ КНИЖКИ Й ВИДАННЯ

О. Плятон Мартинюк ЧСВВ: **Неподільне серце священика в службі Бога і Церкви.** 20×12; ст. 395; Видавництво Чина св. Василя В. в Жовкві. Книжка CLVI. Жовква. Друкарня ОО. Василян Р. Б. 1935.

»Нарешті!« Це перше слово, що мимохіть насувається на уста кожного, що живо цікавиться нашим церковним життям. Нарешті появилася праця, що на неї очікувало багато людей, як із церковних, так із позацерковних кругів. Нарешті, після так довгого періоду різних, більше й менше змістових дебат і полемік на тему безженности священства, після довгого ряду полемічних писем і зловних брошур, що брали в оборону »найбільший при-

вілей нашої Церкви», а саме женячку духовенства, появилася праця поважна не тільки щодо форми, але й щодо змісту, в якій Автор з повною строгістю наукового дослідника розвинув питання безженности духовенства не тільки теоретично (I. часть) та історично (II. часть), але також апольогетично (III. часть), обороняючи стан безженности священства перед закидами противників.

Перша часть є теоретична. Автор говорить загально про значіння євангельської безженности в Божій економії освячення людських душ, про високе цінення й плекання євангельського дівства зі сторони Христової Церкви та про користи дівства й безженности. Цю першу частину закінчує Автор VII. розділом, в яким протиставить дівство подружжю, щоб виказати вищість євангельського дівства. Ця перша частина написана легким стилем, повна глибоких думок і дуже надається на духовне читання.

Друга частина: «Євангельська рада безженности а священство» (70-228) це примінення першої частини до священника. Розділи I. і II. творять неначе історичне тло, на якому Автор розписує сильними красками конечність безженности для священника. Тої безженности домагається: ідея новозавітного священника, вища святість життя та накінець душпастирський уряд священника.

В I. розділі (70-86) говориться про безженність духовенства в початках християнства. Основою цього звичаю був приклад Апостолів, що покинули все й пішли за Христом. Їхній приклад став у першій добі християнства »звичаєм і загальною практикою у Церкві без усякого виразного закону«. По якимсь часі первісна ревність почала стигнути й тому Церква, щоб пригадати слугам вітваря обовязок повздержности, почала видавати вже з кінцем IV. століття приписи й закони. Автор з великою річевістю й дбайливістю розбирає рішення Апостольської Столиці щодо целібату.

В II. розділі (87-101) Автор подає історію того закону, як у Східній, так і в Західній Церкві. Сумній долі Сх. Церкви припало захитання того первісного звичаю та обниження первісного урівеня священної чистоти. До того довів Труляньський Синод (692 р.), який однак Ап. Престіл ніколи вповні не затвердив. Автор надзвичайно бистро виказує противорічності Трул. Собору. Бо, коли той Собор дозволяючи жити жонатим священникам з жінками, покликується на св. Павла: »Що Бог злучив, чоловік нехай не розлучає«, то забороняє те співжиття жонатим єпископам з огляду на згіршення вірних, але притім уже не покликується на згадані слова Св. Павла! Чому інша мірка пояснювань св. Письма в однім і в другім випадку, хоч в обох ходить про одну й ту саму річ, а саме про погодження священничого уряду з подружним співжиттям? Постанови Трул. Синоду стали на Сході, що незабаром попав у схизму, основою церковної дисципліни. Той звичай женячки духовенства так вкорінився на Сході, що Апост. Престіл уважав за відповідне толерувати його тоді, коли нез'єдинені вертали до церковної одности. Тому толеранційним актом, а не приписом треба вважати деякі декрети Папів (як нпр. Венедикта XIV, 1742) та постанови Соборів, як нпр. Львівського (1891).

У зовсім протилежнім напрямі пішла практика Зах. Церкви, де совісніше заховувано звичай безженности духовенства. Римські Папи старалися ріжними декретами здержувати надужиття, на що вказують м. і.: письмо Папи Льва V. (446) до Атанасія, зарядження св. Григорія V., закон Синоду в Павії (1018) й накінець остаточне рішення Римського Синоду (1074) за часів Папи св. Григорія VII, що був не творцем того рішення, але радше оборонцем та сторожем тої церковної дисципліни, що започатковується від

апостольських часів. Собор Тридентський та канон 132 § 1, 3 С. І. С., це найновіші оформлення того закону про безженність священства.

Найбільш цікавий у книжці розділ IV. (154-228), в якому Автор з великою об'єктивністю та обережністю розкриває намагання до безженности духовенства в нашій Церкві та пригадає полеміки, що розгорілися були довкруги питання про celibat. Наш народ прийняв віру від Східної Церкви. Враз із східним обрядом прийняв і всі питоменности Сх. Церкви, між ними також постанову Труляньського Собору про женитьбу священників, а згодом і схизму. Ось це й далека причина недомагань нашої Церкви, це далека причина, що продовж століть аж до наших часів видає послідовно гіркі овочі.

В XVI. в. (Берест. Унія) починає вливатися в організм нашої Церкви нове життя, а враз із ним і намагання до безженности клиру, започатковані св. Йосафатом і Велямином Рутським. Автор зовсім слушно задержується довше над спробами введення celibatu в перших починах відновленого нашого церковного життя. Заслуги св. Йосафата й В. Рутського у тім напрямі дуже великі. Рутський ясно бачив, що відновлене життя нашої вітки кат. Церкви не зможе розвинути без католицького духовенства всеціло відданого своїй Церкві. Тому й задумав оснувати духовну Семінарію для кандидатів на безженних священників і на це одержав апробату Кобринського Синоду (1626), однак передчасна смерть того великого Подвижника Унії спинила виконання того великого діла. Всежтаки й після Рутського були старання ввести celibat (як нпр. спроби єп. Сіляви), як також старання про дозвіл творення катедральних Капітул із безженних священників. Цьому останньому спротивився латинський клир і з того приводу витворилася дуже цікава полеміка, в якій взяли участь наші Єпископи, як: Смогоржевський, Рудницький, Рилло, Млодовський, і інші. Автор передруковує зі збірки Малиновського відповіді згаданих Єпископів, з яких ясно виходить, що тодішній Єпископат був дуже схильний завести бодай частинний celibat, щоб піднести гідність нашого духовенства.

Найбільше місця посвячує Автор справі celibatu на Львівській Синоді 1891 р. (стор. 175-200). Той розділ має велику вартість не тільки історичну, але й полемічну. Автор зовсім здержується від особистих завваг, спостережень і висновків. Він наводить завваги й спостереження учасників того Синоду, а висновки полишає читачеві. М. і. подає дослівний передрук «Записника» о. Мирона Подолинського. Той «Записник» є важним документом, бо це спостереження учасника списані не по 30, або й по 40 літах, але таки в часі самих нарад Синоду, про що свідчить сам Автор «Записника» (стр. 107). «Записник» висвітлює не одну справу й спростовує не одні недовкладности, яких допустилися деякі «синодальні» Отці, які зачали писати спомини десь 30-40 літ по Синоді.

Той записник це справді прецінний документ часу. Він виказує, що закиди проти celibatu теперішнього часу не є ніщо нове, але, що всі ті закиди були підношувані вже на Львівській Соборі. (Більшість тих закидів знала була навіть у часі Труляньського Собору!): почавши від «пониження жонатого стану», а скінчивши на «нарушуванні привілеїв нашого обряду»! — Справді спротив учасників Собору не допустив до зреалізовання ідеї св. Йосафата, Рутського, Сіляви й Кардинала Сембратовича, всежтаки Львівський Собор проломив перші леди й від нього датується щораз то сильніше намагання завести celibat, яке завершило рішення Єпископів 1919 р. у Львові під проводом Іх Ексц. Високопреосв. Митрополита Кир Андрея Шептицького.

У дальших розділах Автор належно висвітлює дальші, всім відомі, події, а саме:

Письмо Екск. Митроп. Андрея з 31. 9. 1918 р.: »О вихованню питомців і євангельських радах«, що викликало гостру й нерічеву полеміку в брошурах, статтях і депутації »Народних Комітетів«, які однак ні в чім не змінили рішення Екск. Митрополита. Дня 20. 9. 1919 р. всі три наші Владики на конференції у Львові постановили завести обов'язковий celibat. Єпископ Хомишин, покликуючися на ту ухвалу, негайно перевів те рішення в життя, і вже 1920 р. висвятив останнього свого жонатого питомця.

Дальше Автор розбирає причини, які спонукали Екск. Коциловського здержатися з проголошенням рішення Єпископів із 1919 р. В окремому розділі трактує справу celibatu в Перемиській єпархії. Хоч це справа всім знана, всежтаки в праці Впр. о. Мартинюка знаходимо чимало нових подробиць. Екск. Йосафат проголосив два декрети в справі celibatu в Перемиській єпархії, а саме дня 21. грудня 1924 р. й дня 2. січня 1925 р., перед і підчас реколекцій у дух. Семинарії, що їх уділяв питомцям саме Впр. о. Мартинюк. Хтож краще й правдивіше міг представити ту справу, як не о. Мартинюк, що був свідком проголошення обох декретів та подій у Семинарії, що попередили й послідували проголошення обох тих декретів? Той розділ, поруч розділу про Львівський Синод, один із найкращих в історичній частині цього твору.

Останній розділ другої частини це справа celibatu на Єпископській Конференції в Римі 1924 р. Автор обмежується до в'яснення справи на основі голосів і комунікацій преси й декретів Апост. Столиці, що могли бути залежні від вислідів нарад тої конференції, бо про предмет нарад і їхній вислід не було ніде ніякого офіційного оголошення.

III. часть це оборона стану безженного духовенства перед закидами противників. Автор розбирає 14 найважливіших закидів, в 14 окремих розділах, з великою богословською ерудицією, що йде в парі з його полемічною рішучістю, і розбиває один закид по другім не пустими фразами, але незбитими доказами зі св. Письма й св. Передання, як також розумовими доказами. Подекуди наводить »аргументи« з протицелібатських письм і дає на них рішучу відповідь.

Вже сама зовнішня форма тої частини є дуже потягаюча. Титул розділу це титул закиду; під титулом коротеньке мотто зі св. Письма, що є відповіддю на закид. Дальше йде розвинення аргументу та відповідь на поодинокі закиди й завваги противників. Словом — форма схолястична.

Коли додати мистецьке опанування сили писаного слова як під граматично-логічним, так і під стилістичним оглядом — то дістанемо зразок апольогетично-полемічного твору.

При читанні цього поважного твору приходять на думку питання: Чому так пізно появилася та книжка? Чому не тоді, коли по Галичині курсували всякі агітаційно-демагогічні брошури, що сіяли кукіль незгоди й бунту не тільки серед духовенства, але також і серед загалу вірних? Певно, що така праця підірвалаб вплив агітації та приневолила читача до глибшої роздуми над тим важним питанням священничої дисципліни...

Але й тепер треба повітати цю основну працю з великою радістю, бо це не тільки полемічно-апольогетичний твір, але й перша основна студія на українській мові про безженність духовенства та перша праця примінена до наших обставин. Автор вложив у бідну скарбницю нашої богословської літератури дуже поважний уділ, тому належить йому велике признання й велика подяка. Цю книжку повинен прочитати передовсім кожний священник і кожний кандидат духовного стану. Вона справді заслугоє на якнай-скорше та якнайбільше поширення.

о. С. Л.

О. Др. Теодозій Тит Галушинський ЧСВВ: **Шестиднев, або біблійне оповідання про сотворення світа**. Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Книжка CLXXXVI. »Бібліотека Релігійної Освіти«, Ч. 2. Жовква 1935. Друкарня ОО. Василян; 12°, стор. 28.

Книжечка подає: текст св. Письма про сотворення світа з книги Битія 1, 1-31 в українському перекладі, пояснення цього тексту, релігійні правди, що в нім містяться, відносини цього оповідання до природничих наук, накінець різні методи пояснювання тогож оповідання. В закінченні подано декрети Папської Біблійної Комісії з дня 30. червня 1909. про історичний характер трьох перших глав книги Битія та про принципи, що їх має придержуватися кожний віруючий католик.

Автор опирається на найвизначніших авторитетах науки та на навчання Церкви й ясно подає тут багаті що до змісту правди. Ця брошура заслугоє на якнайбільше масове поширення серед народу, бо викличе в читачів любов і одушевлення до св. Письма та до науки католицької Церкви.

о. Др. В. Баран.

Jesus in ore prophetarum. Tractatus de vaticiniis messianicis iuxta s. Bonaventurae doctrinam exaratus a P. Thoma Villanova Gerster a Zeil O. M. Cap. Taurini 1934. Marietti. 12° (230); ціна 8 лір.

Книжка подає в першій частині пророцтва про народження, діяльність, муки, прославлення, Божество й царство Мессії. В другій частині трактується про очікування Мессії в Жидів та про сповнення всіх поодиноких пророцтв в Ісусі Христі. В закінченні подана догматична розвідка про історичну, філософічну й релятивну правдивість пророчих прядсказань, з чого приходить до висновку, що Христос це справді передсказаний пророками Мессія, отже Він Божий Післанець. Подібно Його наука це слово Боже й Його релігія це релігія Божа.

Автор опирається в першу чергу на творах св. Бонавентури, покори-стуючися притім також найновішими творами інших учених. З науковою основністю, ясністю викладу й гарячим одушевленням опрацьоване тут одне з трудніших біблійних питань, себто мессіянські пророцтва. Цей твір, поважний і щодо предмету й щодо форми трактування, віддасть цінну прислугу для біблійних і догматичних студій.

о. Др. В. Баран.

Jus religiosorum in compendium redactum pro iuvenibus religiosis a P. Thoma Villanova Gerster a Zeil O. M. Cap. 8° (XI + 324). Taurini 1935. Marietti. Ціна 15 лір.

Книжка трактує в 1. частині про монаший стан, як такий, в 2. частині про особи монахів і монахинь, в 3. частині про управу Чинів і Згромаджень, в 4. частині про голошення Божого слова та про уділювання й припинання св. Тайн, накінець про похорон монахів. В додатку поміщений трактат про стоварищення людей, що живуть у спільності без складання обітів та про церковні товариства.

Автор опрацьовував монаше право основно й вичерпуючо. Він пояснив не тільки ту частину Кодексу, що трактує про монаше право, але також зібрав у відповідних місцях всі правничі питання з Кодексу, що відносяться до монахів і монахинь. Книжка писана в першу чергу для студентів богословії в монастирях, однаке вона може дуже придатися також і молоді, що віддається богословським студіям поза монастирями, як також душпастирям, що цікавляться монашим правом.

о. Др. В. Баран.

Ivo Benedetti: **Ordo iudicialis processus canonici instruendi** (pro Curis et Tribunalibus dioecesanis). 8° (166). Taurini 1935. Marietti. Ціна 8 лір.

Автор, адвокат Трибуналу св. Римської Роти, при своєму урядуванні завважив, як висказується в передмові, konieczність видання цієї книжки для єпархіяльних церковних судів. Тому то подає в ній відносні канони Кодексу Церковного Права враз із поясненнями й взірцями документів. Крім того подає ще взорець цілого процесу про неважність подружжя. Накінець наводить правила оголошені св. Конгрегацією для св. Тайн з дня 7. травня 1923 р. що до процесу про уневажнення недовершеного подружжя. Книжка ця подає синтезу теорії з практикою, тому є впрост конечна для всіх священиків, що працюють при духовних трибуналах, як також для кожного душпастиря (особливо пароха), що мусить належно познайомитися з подружним правом.

о. Др. В. Баран.

Abbé Luseau-Collomb: **Manuel d'études bibliques**, Tom III. (2. partie), Les livres prophetiques. Paris 1934. P. Tequi, в. 8°, стор. IX + 569. Ціна 30 фр. фр.

Цей новий том біблійних студій Ст. Зав. обнімає книги пророчі. Автори придержуються тої самої методи, що й в попередніх підручниках біблійних студій св. Письма. Насамперед мова про вступні поняття, як нпр.: про значіння слова «пророк», про завдання пророків, вдохнення, бесіду та стиль. Після того приходить, рядок за рядком, аналіза текстів, що вводить нас в основне наукове розуміння пророчих книг; вона тим обширніша, чим більша є вага предмету.

В першій частині аналізується книги пророків асирійського періоду, в другій частині пророків із халдейської (вавилонської) доби, а в третій частині книги пророків доби по асирійсько-вавилонській неволі. Накінець зіставлені та висвітлені загальні поняття про теодицею та антропологию пророків, як також паралельні місця про будучого Мессію, Його діло та Його царство.

о. А. С.

Katholische Aktion in Werden, von Kaspar Mayr, mit einem Vorwort von Kardinal Dr. Theodor Innitzer. Seelsorg-Verlag, Wien, 1935; м. 8°, ст. 136; карт. 2'85 шіл., або 1'70 мк.

Автор, знанний ширшим кругам із співробітництва в різних католицьких журналах, опрацював підручник Католицької Акції; в ньому з'ясовує з належним релігійним об'оснуванням практичні вказівки для розбудови Католицької Акції в парохіях.

В першій частині п. з.: «Істота й розбудова», вказує він на далекосягле значіння Католицької Акції, що має на цілі релігійне оживлення світського апостольства. З черги обговорює докладно основні питання, а саме: про становище світських у Церкві згідно з найновішими розпорядженнями св. Отця та про їхню працю на окремих ділянках релігійно-суспільного життя, про станову організацію Католицької Акції й накінець про відношення К. А. до політики. — В другій частині є подані практичні вказівки що до розбудови Католицької Акції в парохіях.

Згадавши наперед про повстання парохії з малої клітини, трактує Автор про релігійно-практичне вишколення світських апостолів, про парохіяльний виділ, про його уклад, завдання та про становище пароха в ньому. Дальше згадує Автор про дуже актуальні й пекучі напрямні, зглядно проблеми Католицької Акції в теперішніх часах, а саме про релігійно-харитативну працю світських апостолів у родинях. В окремому розділі п. з.: «Діти й молодь»

подає Автор шлях, яким належить організувати — відповідно до різного ступення віку — діти й молодь, і то під опікою родичів і старших. Автор вказує тут на зовсім нові, практичні методи, що їх примінюється з хісном та з успіхом у деяких парохіях. Не пропущено також важної проблеми про різні стоваришення й брацтва в рамках Католицької Акції. В окремому розділі подані рівнож основні напрямні та завдання праці Катол. Акції на суспільній ділянці, що її так горячо поручає й підчеркує св. Отець.

Перша частина п. з.: «День Місії», містить практичні вказівки для пропагандивної праці в парохії, а саме, як має виглядати день пропаганди Католицької Акції в парохії, як внутрі, так і зовні церкви.

В чотирьох начерках поданий цінний зміст, що його можуть використати в дні пропаганди, як світські люди до своїх рефератів, так і священники до проповідей. В закінченню поміщена молитва за Катол. Акцію.

Твір цей, що в ньому обговорені основні питання Катол. Акції, являється, без сумніву. дуже добрим підручником в тій ділянці. З хісном прочитають його не тільки священники, але також і світські, що хоч трохи цікавляться організацією Католицької Акції. о. Др. В. Василик.

Landjugend und Seelsorge, Bericht über die 2. Dorfseelsorgerwoche in Hupertendorf. м. 8, 60 стор. Ціна: карт. 1.85 шіл., або 1 Mk.

В останніх десятиліттях душпастирі звернули більшу увагу на великоміські та фабричні осередки. Щоб заспокоїти пекучі потреби тих осередків, примінювано щораз то нові методи душпастирювання в тому напрямі, так, що душпастирська праця на селі уступала неначе на другий плян. Всежтаки пробудження сільських елементів спричинило також розв'язку нових, згідно прастарих проблем в цілі примінювання метод душпастирювання, і то відповідно до сільських обставин. Тому треба повитати видання тих, таких основних рефератів про душпастирювання на селі. Досвідчені душпастирі села та вихователі молоді обговорюють у них з належним об'оснуванням актуальні питання, як нпр.: Релігійні потреби сільської молоді та спосіб її душпастирювання, освіта та ведення стоваришень, згідно брацтв, ітд. Всі реферати зміряють з одної сторони до того, щоб уникати надмірного наслідування великоміських організаторських та душпастирських форм, з другої ж сторони, щоб наново розбудувати форми й способи душпастирювання, пригожі для сільських обставин та духа часу, себто оперті на активних сільських елементах. о. Др. В. Василик.

Vom Priestertum der Frau: von Oda Schneider. Seelsorger-Verlag, Wien 1935; м. 8⁰; ст. 60, карт. 1.70 шіл., або 1 Mk.

В творі з'ясовано завдання жінки, як світської апостолки, що його вона має сповняти в рамках Католицької Акції. Авторка, знана вже з видання брошури п. н. «Geist und Leben, — organische Darstellung der katholischen Lehre» та зі статей поміщуваних у першорядних католицьких журналах (як нпр.: «Stimmen der Zeit», «Der Seelsorger», «Zeitschrift für Ascese und Mystik»), дає ясну й річеву відповідь на питання: «Чому жінка виключена від священства?» Хоч відповідь звучить в душі Церкви й то категорично «ні», то всежтаки не треба її розуміти, як цілковите заперечення, але радше, як зазначення істотної різниці між мущиною й жінкою. Саме через ту різницю урядове священство відмовлене, що правда, жінці, — однак неурядове священство, як у Церкві, так і в Катол. Акції прислуговує їй, і то в особливій спосіб. Подібно, як Sigrid Undset в життєписі св. Ангелі підчеркує Авторка рівновартість, а притім і відрубність обох полів і представляє різ-

народні дороги покликання на службу Богови, котрі всежтаки ведуть до одної й тої самої ціли, а саме до зближення людей до Бога.

Священство жінчини повинно — відповідно до її структури — проявлятися в дійсному материнстві, як під зглядом тілесним, так і духовим, — в пожертвуванні себе для Бога, в ревній службі й праці для Нього і то з внутрішньої повноти життя, а не з маловартних мотивів. — Безсумнівно жінка в порівнанні в мущиною займає в усіх тих ділянках релігійно-суспільної праці визначне становище. Однак треба тямити на ціль розвитку й розросту Католицької Акції, яка полягає в тому, що жінки — по сповненню переходової, тобто хвилевої місії, а саме по спонуканню мушчин до свідомої співпраці для Церкви — в своїй діяльності має знову усунутися на другорядне місце та обмежуватися більше на внутрішню сторінку, себто на тиху, невидиму, скромну службу.

о. Др. В. Василік.

Abbé J. Raimond: **Méditation Théologique.** «Je suis la voie». Paris 1934. Pierre Tequi; м. 8°; стор. VI + 309; ціна 10 фр.

Книжка складається з чотирьох частей: 1) Народини до духовного життя; 2) Божий зріст; 3) Розвій Божого життя, і 4) Божі обітниці дані-досконалій душі.

Як виходить із укладу матеріялу, книжка ця написана не тільки для духовних, але також і для світських. Вона може послужити кожному за дороговказ духовного життя. Кожна її сторінка це наче переконуючий аргумент відносно практичного примінення християнських засад до життя (Пор. нпр. стор. 14. «Ми мусимо вмирати гріхови через агонію жалю, змислам через таїнственне бичування, власній волі через вінчання терневим вінком, світови несучи хрест, земському життю цілковитим розп'яттям»; стор. 25: «І замість бути живою відбиткою Бога, ми стали наче Його карикатурою»; стор. 194: «Ми тільки тоді несемо хрест, коли несемо його в ім'я Отця, Сина і св. Духа»). Також влучно підчеркує Автор, що до трьох станів (а саме: монашого, священничого й подружого) Бог дає ласку покликання. Автор посвятив тій справі дві повні сторінки, а висказані там думки можна з хісном примінити не тільки в проповіді, але також у сповідальниці, і то саме тепер у часах обезсвячення й зіпсуття св. Тайни подружжя.

Та між золотими сторінками цієї книжки треба поставити на першому місці трактат про чесноту послуху, що починається словами римського диктатора: «Моя воля має статися рацією вашого ділання». Після того переходить Автор у 34 сторонах всі ступені послуху, а накінець очеркує його словами праведного Йова: «Не знаєш ти, що орел злітає в висоти хмар на крилах моїх заповідей».

Справді не можна інакше схарактеризувати цього цінного твору, як словами Roland-Gosselin'a, єпископа Версаль, поміщеними у вступі: «Крізь таїнства розаря: радісні, страстні й славні, показуєте нам, Отче, справжнє лице Ісуса Христа. Ваші практичні примінення є надзвичайно щасливі й дають спромозу читачеві статися правдивою відбиткою Божого Слова. У книжці дбаєте про це, щоб ми радо приймали удари долота, котрим небесний різьбар різьбить мармур нашої душі».

о. К. Г.

Louis Rouzie: **Le Prix de Larmes.** 3 ed. Pierre Tequi, Paris 1934 p.; 12°, стор. X + 390; ціна 10 фр. фр.

«Ціна сліз» — ось надпис книжки. Призначена вона для тих, що терплять-плачуть. А тепер багато таких по всіх усядах. Автор розводиться над суттю-початком сліз; вказує на те, як задивлялися на сльози погани,

а, як християни, передовсім сам Христос. Він терпів-плакав. Терпіла-плакала й Пречиста Діва Марія, терпіли-плакали й святі. Ми також плачемо нераз, в якомунедбудь стані ми живемо, плаче ціле людство, плаче природа. Які сльози мають вартість? Сльози у стіп Христа — сльози навернення, розкаяння, жертви й любови. Ті сльози гідні похвали, і їхня вартість велика. Про них треба молитися, бо вони є великим даром від Бога. Автор висвітлює додатну сторону сліз, а забуває на те, що часом і пристрасть вміє витиснути сльози з людського ока, та, що деколи сльози є ознакою безрадности й браку мужности в людини.

о. А. С.

Ks. J. P. Rozmyślanie i rachunek sumienia dla osób zakonnych. Kraków 1935. Wydawnictwo Księży Jezuitów, ul. Kopernika 26. 32°, стор. 15.

В кожному соліднім підприємстві переводиться не тільки річне, але й місячне замкнення рахунків, в цілі перевірки приходів і розходів, зисків і втрат, усунення причин недомагань і поширення своїх агенд. В духовному житті подібне завдання сповняють кількадневні річні реколекції й місячна обнова душі. Ціллю тої обнови є постійне підтримування в собі надприродного вогню, розпаленого в душі в часі річних реколекцій і переведення в життя реколекційних постанов. Згадана книжечка подає основно опрацьоване розважання з іспитом совісти на місячну обнову. Ціле розважання поділене на три головні точки: 1) Що я зискав в останнім місяці? 2) Що я втратив в останнім місяці, 3) Порівняння зисків і втрат та висновки на майбутнє. — Книжечка видана для законних осіб, але з неї можуть користати також священники. Вона є знаменитим доповненням до виданої 1932 р. в тім самім Видавництві цінної книжки: »Schmid: Miesięczne odnowienie ducha« (2 томи разом, стор. 204–252, брош. 3·20 зл., опр. 4·80 зл.).

о. С. Лукач.

Ks. Dr. Aleksander Żychliński: Pełnia umiejętności świętych. Poznań 135. Księgarnia św. Wojciecha. 32° стор. 116. Ціна 1 зл.

Завдяки частому й щоденному св. Причастю душпастирі стрічають при св. сповіді щораз то більше побожних душ, які відбули вже т. зв. дорогу очищення й вступили на дорогу освічення, або постійного поступу у внутрішньому житті. Сповідник, зглядно провідник душі, повинен добре визнаватися в дальшій пляновім проводі таких душ, інакше вони будуть терпіти внутрішнє замішання й можуть легко зійти на манівці. Велику прислугу в справі духовного проводу подає згадана книжечка. Автор визначний аскетичний письменник, вияснює в приступний спосіб, що той поступ полягає головню на поступі в любові, на узгідненню нашої волі з Божою Волею, на підчиненню себе Божому діланню, аж поки душа не дійде до молитви живої віри, в якій менше розумується, а більше віддається почуванням любови. Зі змістом книжечки повинен познайомитися кожний священник, в котрого парохії гарно розвивається Апостольство Молитви.

о. С. Л.

O. J. V. Bainvel T. I. Kult Serca Bożego. Teorja i rozwój. Przełożył z francuskiego ks. Kazimierz Dembowski T. I. Kraków 1934. Wydawnictwo Księży Jezuitów, ul. Kopernika 26. 16° стор. 614.

Є це сорококий том вельми цінної »Бібліотеки внутрішнього життя«, що від кільканадцяти літ випускає в світ найкращі оригінальні й перекладні твори аскетичної й містичної літератури. Хто має 36. том згаданої Бібліотеки, Vermeersch'a: »Nabożeństwo do Najśw. Serca Jeznswowego w teorji i praktyce« (стор. 955, брош. 6·20 зл., опр. 8·30 зл.), з радістю повітає новий

твір професора богословії в Католицькому Інституті в Парижі, бо знайде в ньому таке основне й на джерелах оперте вияснення теорії (істоти) того набоженства, якого досі не стрічалось в книжках про культ Христового Серця. Якщо набоженство до Христового Серця є квінтесенцією цілого християнського життя та всякого совершенства, якщо воно є останнім намаганням Божої любови, щоб дати ратунок як одиницям, так і цілим народам, відвернути від людства страшні грозячі кари та утривалити загальний мир, опертий на справедливості і любові, — то першим обов'язком священиків є вияснювати вірним у проповідях і конференціях богословські підстави (істоту) культу Христового Серця. Без належного розуміння згаданих богословських підстав вірні ніколи не досягнуть його спосених оwoчів. Саме тій цілі має послужити згадана книжка, яку повинен перестудіювати основно кожний душпастир і кожний катихит.

о. С. Лукач.

Pour l' Action Catholique. Collection «Les cahiers du ble qui leve» VI. Paris VI-e 1934. P. Tequi Editeur, m. 8°, ст. VI+204.

Багато тепер говориться про Кат. Акцію. Вона має обняти всі ділянки людського життя, має проникнути всі закутки культури й науки, перетворити світ і поставити його на чисто католицьких засадах. На це потрібно людей, потрібно оружжя до боротьби: католицької преси та літератури, католицького кіна й мистецтва. Потрібно конференцій на різні теми культурного й суспільного життя. Тому й потрібно здібних людей, що були б піонерами Катол. Акції. Автор цієї книжки кидає саме зазив до безробітної інтелектуальної класи людей, щоб ставала до праці, пробувала своїх талантів і клала підвалини для нового життя й нової культури, опертої на тривалій, вічній будівлі Католицької Церкви. Також вказує оочим, куди звертатися за ближчими інформаціями, бо тільки обдумана, оплянована наперед праця принесе справді великий успіх.

о. А. С.

Ks. Dr. Kazimierz Kowalski, prof. Semin. duch. w Gnieźnie: **Dwa kazania Eucharystyczne** na tle hymnów św. Tomasza z Akwinu. Lwów, Wyd. OO. Dominikanów. 8°, стор. 43. ціна 80 гр.

Змістом обі проповіді дуже сильні. Можуть вони послужити, як джерело для кожного проповідника. Кажу: як джерело, бо самі проповіді є уложені тільки для вибраних слухачів. Загал вірних не розумівби їх. Стиль доволі тяжкий. Всежтаки зважаючи на зміст, ті проповіді це цінний вклад у проповідничу літературу.

о. Л. Бурнадз

Ks. Dr. Kazimierz Kowalski: **Duch Święty** «Serce» Trójcy Przenajświętszej, «Serce» Kościoła i «Serce» naszego życia duchownego. Kazanie na 1-sze święto Zielonych Świąt. Lwów. Wyd. OO. Dominikanów. 8°, стор. 21.

Є це радше конференція для питомців, чи монахів, як проповідь. На проповідь за трудна й за довга. Як проповідничий матеріал — першорядна річ. Тут поданий матеріал бодай на дві популярні проповіді.

о. Л. Бурнадз.

Ks. Dr. Kazimierz Kowalski: **Najsw. Marja Panna Matką Miłosierdzia.** Lwów. Wyd. OO. Dominikanów. 1933. 8°, стор. 40.

Це дуже солідний трактат, опертий на глибоких студіях першорядних авторів, Вистачить сказати, що Автор свої провідні думки опирає на таких авторах, як св. Тома з Аквіну, Мешлер, Пеш, Ленер, і ін. Для пропагаторів

і провідників харитативної акції твір дуже придатний. Стиль науковий, годі однак сказати, щоб був за тяжкий.

о. Л. Бурнадз.

Ks. Dr. Kazimierz Kowalski: **Nauka św. Tomasza o miłosierdziu chrześcijańskim**. Wyd. drugie. Lwów. Wyd. OO. Dominikanów 1932. 8°, стор. 36, ціна 80 гр.

В першій частині подає Автор науку св. Томи про ту «княжну чеснот», себто про чесноту милосердя. Це, так сказатиб, теоретична частина. В другій частині подані думки що до практики християнського милосердя, себто ті основи, що на них має опиратися ця чеснота: внутрішнє життя й надприродна любов. Подані також різні перешкоди, як: гордість, матеріалізм, зависть, тощо, що не дають розвинути християнському милосердю. Накінець згадує Автор про актуальність цієї чесноти в наших часах та гаряче закликає до її практикування.

Стиль твору легкий, виклад дуже приступний так, що кожна інтелігентна людина прочитає цю книжечку без труда й з великим душевним хісном.

о. Лев Бурнадз.

O. K. Żukiewicz, Dominikanin: **Królowa Różańca św. w Kościele i w Polsce**. T. 1. Lwów 1934. Wyd. OO. Dominikanów. 8°, стор. 508.

»Об'явлення Розара, сповнені на протязі віків Пречистою Дівою, ось предмет наших розважань» — так пише Автор на вступі цього першого тому своєї визначної праці. Про Розар, як про молитву є багато книжок у католицьким світі на всіх мовах. Автор інакше підходить до справи. Він дає нам у 55-ти розважаннях історію Розара в кат. Церкві, але ту історію розуміє він, як історію Пр. Діви Марії, що ділає в Розарі та через Розар. Такий підхід до справи робить книжку тим ціннішою.

Це не підручник до молитви, ані не науковий твір (хоч і під тим оглядом не можна Автору нічого закинути), — це опертий на історії гимн на честь Прч. Діви, і то гимн, що є всилі захопити читача й заохотити його до культу Пречистої Діви й Матері.

Цей перший том може віддати неоцінені прислуги для нашого духовенства, коли йде про поглиблення культу Прч. Діви Марії та про поширення в нас Розара.

Стиль книжки гарний, цвітистий. Виклад пориваючий.

о. Лев Бурнадз.

Perły kosztowne. Myśli różańcowe dla kapłanów według dziełka Ojca Meyera Die kostbare Perle. Leipzig, Vier Omellen — Verlag, 1930 — opracował ks. Petrani. Wyd. SS. Loretanek, Warszawa, 1934. м. 8°, стор. 76.

Пятнадцять розарових розважань, відповідно до п'ятнадцяти розарових таїнств, і то примінені до життя священика, — ось зміст цієї цінної книжечки. Для поширення розарової молитви між священиками може віддати ця книжечка неоцінені прислуги. А розважання справді добрі, сягають глибоко у внутрішнє життя священика. Жалко тільки, чому тільки 15 розважань, чому на кожне таїнство нема хоч п'ять, або й десять. Не зважаючи на малий обем книжечка справді дуже цінна.

о. Лев Бурнадз.

Ks. Alojzy Liguda S. V. D. **Audi, filia**. Ps. 44. 11. Wybór egzort nowoczesnych dla żeńskiej młodzieży gimnazjalnej. Nakł. księgarni św. Wojciecha. Poznań. 8°, стор. 280.

Сам наголовок говорить про себе: новочасні егзорти. Це правда: Вони

відбігають значно від давніше практикованих, строго по реторичним правилам уложених, ну, і по часті нудних проповідей. Автор належить до новітньої школи проповідників в стилі О. Прогаски, Т. Тота, Папінія й інших, з котрих подекуди користає. Всежтаки це проповіді оригінальні. Менше в них верви, як у Т. Тота. Темпераментом Автор радше нагадує бл. п. єпископа Оттокара Прогаску. Надзвичайно миле вражіння робить у Автора якесь сердечне, повне християнської любови відношення до слухачок. Це дозволяє йому порушувати навіть дуже дразливі квестії. Він порушує їх з надзвичайним тактом. Проповіді глибокі, актуальні, повні життя, але життя впорядкованого глибоким католицьким духом. Для катихитів жіночих шкіл (розуміється у вищих клясах) принесе ця книжка велику користь; це для них помічник. Однак і другі священики знайдуть неодну здорову думку в цій книжці й зможуть використати її в проповідництві.

о. Лев Бурнадз.

КНИЖКИ Й ЧАСОПИСИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

А. КНИЖКИ:

Перше Пастирське Послання Дра Василя Масцюха Апостольского Адміністратора для Лемківщини до Лемків. Львів 1935. Печатня ставропігійського Інститута. 8°, стор. 45.

Е. Ю. Пеленський. Бібліографія української бібліографії. Львів 1934. Видання „Богословії“, 8°, стор. 197.

Ivo Benedictti: Ordo iudicialis processus canonici instruendi. (Pro Curiis et Tribunalibus diocesanis). Taurini 1935. Marietti Editio. 8°, стор. 166.

P. Gabriel Bauffier: La venerable servante de Dieu Anna-Maria Taïgi. Paris 1935. P. Téqui Éditeur. 8°, стор. 282.

René Duverne: Quand la Tête est Droite. Paris 1935. P. Téqui Éditeur. 8°, стор. 52.

Dr. Carlos d'Eschevannes: Le Merveilleux Corps Humain. Paris 1934. P. Téqui Éditeur. 8°, стор. 221 + 17.

P. Thomas Villanova Gerster a Zeil: Ius religiosorum. Taurini 1935. Marietti Editio. 8°, стор. 324.

Dom A. M. P. Ingold: Général et Trappiste le P. Marie-Joseph Baron de Geramb (1772-1848). Paris 1935. P. Téqui Éditeur. 8°, стор. 348.

W. Kubijowytsch: Die Verteilung der Bevölkerung in der Ukraine. Berlin 1934. Im Verlage der Gesellschaft der Freunde des ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes e. V. 8°, стор. 39.

Jeanne Moret: Par la Croix... (Le Roman du Sacrifice). Paris 1935. P. Téqui Éditeur. 8°, стор. 236.

O. Marjan Pirożyński C. SS. R.: Statystyka Kościoła w Polsce. Lublin — Uniwersytet 1935. Wyd. Tow. Wiedzy Chrześcijańskiej 8°, стор. 107.

Julius Rieger: Reifende Saaten. Sonntagspredigten. Zweiter Teil: von Pfingsten bis Advent. Rottenburg a. N. 1935. Bader'sche Verlagsbuchhandlung. 8°, стор. 196.

Edith Stein: Des hl. Thomas von Aquino Untersuchungen über die Wahrheit. Lateinisch-deutsches Wörterverzeichnis. Breslau 1934. Verlag Otto Borgmeyer. 8°, стор. 58.

P. Gabriel de Varceno, P. Seraphinus a Loiano: Institutiones theologiae moralis. Taurini 1935. Marietti Editio. 8°, стор. 680.

Verax: Masonerja. Czem jest, a czem nie jest. Przekład z francuskiego. Księgarnia św. Wojciecha. Poznań. 8°, стор. 113.

Ks. Dr. Aleksander Żychliński: Pełnia umiejętności Świętych. Księgarnia św. Wojciecha. Poznań. 16°, стор. 116.

Б. ЖУРНАЛИ:

Ateneum Kapiańskie. Miesięcznik. Włocławek. Sem. Duch. 1935. Zesz. 3/203. — Ks. Dr. P. Chojnacki: Rozwój czy zniekształcenie filozofii tomistycznej. — Ks. Dr. P. Tocho-

wiecz: Reakcja przeciwko naturalizmowi i jej odbicie w dziedzinie pedagogiki. — Ks. Dr. I. Grabowski: Adwokatura w ustawodawstwie kościelnym. — Ks. Dr. J. Piskorz: Życie nadprzyrodzone a laicyzm dzisiejszy. — Ks. F. Cieślak: Dni katechyczne w Warszawie. — Dr. Zuzelski: Sprawy katolicko-publiczne.

Zesz. 4/204. — Ks. M. Morawski: Synod prowincjonalny prowincji Gnieźnieńskiej w dawnej Polsce. — Ks. J. Pastuszka: Filozofia M. Schelera. — Ks. J. Grabowski: Adwokatura w ustawodawstwie kościelnym. — Ks. J. Zawadzki: Wartość kary, jako środka wychowawczego. — Dr. L. Kaczmarek: Na froncie walki z rasizmem. — Ks. J. Mańkowski: Z niwy misyjnej.

Zesz. 5/205. — Ks. M. Sieniatycki: Hierarchja kościelna według św. Cypriana. — Ks. P. Tochowicz: Filozofia i pedagogika socjologizmu. — Ks. W. Granat: Podstawy niekatolickiej i katolickiej dydaktyki. — Ks. Dr. Grzymała: „Małżeństwo koleżeńskie“. — J. I.: Na temat przyczyn współczesnej niewiary. — Listy pasterskie na tematy współczesne. — Ks. Szydelski: Sprawy wyznaniowe na tegorocznej sesji budżetowej. — Przegląd naukowy.

Богословія. Науковий тримісячник. Львів 1935. Кн. 1. — Dr. A. Landgraf: Petri Abaelardi Expositionis in epistulam S. Pauli ad Romanos Abbreviatio. — o. Dr. M. Конрад: Нарис історії старинної філософії (прод.). — М. Возняк: Перший історик Церкви з вихованців львівської духовної семінарії (прод.). — Вибрані питання, etc.

Bogoslovska Smotra. Zagreb 1935. Br. 1. — Dr. V. Keilbach: O psiološkoj strukturi religioznih doživljaja. — Dr. N. Zuvic: Tumačenje otkrivenja sv. Ivana. — M. Turković: Opatija B. D. M. de Gotho. — M. Polonijo: O starim bratovstinama na ostrvu Krku. — Dr. W. Kolarek: Suвремена komemoracija oca skolatike.

Br. 2. — A. Spiletak: Strossmayer i pravoslavlje. — V. Keilbach: Uloga iracionalnoga u religiji i filozofiji religije. — J. Gunčević: Primarna svrha braka. — I. Bock: Jedno priznanje knjizi O. Šanca. — o. U. Talijs: Kritičko izdanje djela Ivana Duns Skota. — G. Gračanin: O djelu: „Temelji filozofije“. — D. Kniewald: Katolička Akcija. — o. P. Grabić: Sv. Toma i Bezgrješno Začće. —

Bogoslowni Vestnik. Izdaja Bogoslowna Akademija. Ljubljana 1935. Zvez. I.

Collectanea Theologica. Leopoldi 1935. F. 1. — Elogium fel. mem. Casimiri Wais. — Ks. T. Długosz: Seminarja duchowne we wschodniej Polsce do 1800 r. — F. Stein: Alttestamentliche Bibelkritik in der späthellenistischen Literatur. — Ks. A. Gerstmann: Konkordat austrjaki z r. 1933. — A. Słomkowski: Doctrina Semarianorum de circuminsessione personarum SS. Trinitatis. — Ks. T. Długosz: Części składowe archidiecezji lwowskiej ob. I.

Дзвони. Літературно-науковий журнал. Львів 1935. Ч. 2-3, 4.

Duhovni Život. Zagreb 1935. Br. 2. — Dr. H. Bošković: Zapovijed ljubavi. — Dr. V. Kandija: Aktivne kreposti. — Dr. J. Kuničić: Utjelovljenje i čežnje duha. — R. Guardini: Liturgijska molitva. — H. Weber: Privlačivost liturgije. — Dr. J. Kuničić: Sv. Toma. — Fr. G. Savonarola: „Smiluj mi se, Bože“. — O. Fr. Kovačević: Eucharistija sredstvo mira. — Dr. V. Kosir: Slušanje sv. mise u Hercogovini. — H. Bošković: Društvo za proćavanje Mariologije. — Knjževnost.

Br. 3. — H. Bošković: Kršćansko savršenstvo. — J. Kuničić: Krist naš život. — A. Karmelić: Liturgijski duh Dominikanskog Reda. — R. Guardini: Liturgijska zajednica. — D. Budrović: Bl. Ozana Kotorka. — G. Savonarola: „Smiluj mi se, Bože“. — H. Weber: Župa i kat. akcija. — H. Bošković: Marijina godina.

Głos Kapłański. Miesięcznik poświęcony sprawom Duchowieństwa Katolickiego. Warszawa 1935. Nr. 3, 4, 5.

Голос Спасителя. Місячник. Видають монахи Чина Найсв. Ізбавителя в Йорктоні, Саск. — The Redeemer's Voice, Caterine St. Yorkton, Sask, Canada. P. II. Ч. 5, 6.

„Homo Dei“. Tuchów (kr). Klasztor OO. Redemptorystów. Rok IV-1935. Nr. 2. — Rady Ewangeliczne a doskonałość chrześcijańska. — Duch Apostoła Rzymu. — Cudowna Obrona Jasnej Góry na ambonie. — De abstinencia et jejunio. — Szkice kazań na zakończenie jubileuszu. — W sprawie nawracania żydów. — Z brewiarzem w rękę.

Kirche und Kanzel. Zweimonatsschrift für das gesamte religiöse Vortragswesen. 1935. Heft 2.

Der Laie in der Kirche. Wien 1935. Folge 2/3. — Pfarrer Dr. K. Metzger: Wie sich die Kirche die Taufpaten wünscht. — Dr. K. Lechner: Pfarre und Familie. — Welches ist der Sinn der „Aussegnung der Mutter“? — Dr. F. Stein: Eine Gottsucher-Bücherei. — O. Schneider: „Kirche-Frau-Gegenwart“. — Laien beten für Priester. — Der ärztliche Gewissenskonflikt und die Moral.

Folge 4. — J. Ruther: Das Katholische als Organismus. — H. Michel: Weltliche und christliche Gesellschaft. — Dr. P. Schmitz: Warum es letztlich geht beim religiösen Bemühen und die Familien. — Dokumente der Katholischen Aktion. — P. von Preradović: Eine christliche Schule. — Dr. H. Löbmann: Öffentlicher Opfergang während des heiligen Opfers. — A. Zechmeister: Zur Gestalt des Christen von heute.

Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy. Organ Związku Diec. Kół Księży Prefektów. Warszawa 1935. Zesz. 3. — Ks. M. W.: Rekolekcje dla młodzieży dorastającej. — Ks. Dr. J. Ciemniowski: Psychoanaliza na usługach religii i wychowania. — Ks. St. Piotrowski: Akademicie Stowarzyszenia Charytatywne. — Kronika.

Zesz. 4. — Ks. J. Archutowski: Pedagogia Pisma św. — Ks. E. Elter T. J. Dogmat jako współczynnik wychowania. — Ks. Dr. K. Werbel: O katechizm jednolity. — Ks. K. Gadowski: Pomoce szkolne przy nauczaniu religii. — Kronika.

Zesz. 5. — Ks. Dr. St. Trzeciak: Nauka i sposób nauczania u Żydów w czasach Chrystusa Pana. — Ks. J. Stepa: Kształcenie światopoglądu katolickiego w szkole. — Ks. Dr. A. Gerstmann: O wychowaniu państwowem. — Ks. A. Kulesza: W pałacej sprawie.

Мисійний Вѣстник. Двомісячник. Видає „Товариство П. Дѣла Ширеня Вѣры“ в Ужгороді. Р. V. 1935. Ч. 1, 2.

Museum. Časopis Slovanských Bohoslovce. Brno. 1935. Číslo 3, 4.

Mysterium Christi. Czasopismo liturgiczne. Kraków 1934/35. Nr. 3. — M. K.: Środa Popielcowa dawniej a dziś. — J. K.: Humiliate capita vestra Deo. — I. Konarska: Modlitwa liturgiczna. — Z. Licharewa: O liturgii bizantyńsko-słowiańskiej. — Von Oost: Benedyktyni a historia ruchu liturgicznego. — Psalm 50. — „Dzień liturgiczny“ w seminarjum częstochowskim.

Nr. 4. — Ks. K. Bieszk: Ku nowemu życiu. — Ks. Dr. Smoczyński: Czy można Komunię św. ofiarować? — Ks. J. Grochocki: Kazanie w liturgii mszalnej. — R. Binnek: Świadełstwo przynależności do królestwa Chrystusowego. — Z. Licharewa: O liturgii bizantyńsko-słowiańskiej.

Нива. Часопис присвячений церковним і суспільним справам. Львів 1935. Ч. 2, 3, 4-5.

Novia Revija. Makarska 1935. Br. 1. — B. Vucić: Nacionalni socijalizam i religija. — Dr. bogosl. i obaju prava Kardinal Gasparri veliki pravnik i veliki državnik. — Dr. fr. J. Božitković: Deribakova kritika Lovrićevih „Osservazioni“ i njihov auktor. — Kulturni pogledi.

Oriens. Dwumiesięcznik poświęcony sprawom religijnym Wschodu. Kraków. Marzec-Kwiecień 1935. — Ks. J. Urban: O walkę z ateizmem. — Nowy podział kompetencji. — Ks. F. de Regis: Asceza Zachodu a Wschód. — Ks. St. Łaski: Jezuita a obrządek wschodni. — Z. Licharewa: Malarstwo ruskie w kościołach polskich. — Pierwsze orędzie do Łemków. — Studyci na Polesiu. — Rzeczy unickie w Rumunii. — Sztuka wschodnia w Rzymie.

Prąd. Miesięcznik. Lublin. Uniwersytet. 1935. Marzec, Kwiecień, Maj.

Pro Christo. Wiara i Czyn. Organ młodych katolików. Warszawa 1935. Nr. 3, 4, 5.

Przegląd homiletyczny. Kielce 1935. Zesz. 2. — Ks. Z. Pilch: Zbliżanie Chrystusa w naszym przepowiadaniu. — Ks. I. Bobicz: Przygotowanie do pracy kaznodziejskiej. — Ks. W. Stanek: Praca kaznodziejska ks. Z. Goliana. — Ks. S. Sobalkowski: Rola wychowawcza ambony w kształceniu charakteru. — Nowy podręcznik homiletyki. — Ks. J. Bochenek: Zalety dobrego rekolekcjonisty. — O. Tr. Świątek C. Ss. R.: Przykłady z życia.

Зміст 4-го (28) числа „Рідної Мови“. — І. Огієнко: Методи вивчення складні: описова, порівняльна, історична. — М. Гнатишак: Артизм творів Степана Руданського. — Б. Грицак: Новствори в сучасній українській мові. — І. Огієнко: Сучасна українська літературна мова. — С. Черкасенко: Наша твердиня, поема: 3. Пора остання. „Пригоди молодого лицаря“, роман. — А. Зелений і Д. Петріш: До українського вчительства. — П. Кривоносок: Психо-фізіологія мови. — Дід Огієн: Граматика малої Лесі: досята частина мови — частка. — І. Огієнко: Етимологічно-семантичні нариси: сумний — смутний, троянда, сизий, допіру. — Дописи прихильників рідної мови. Українська мова в Канаді й Америці. — Розділ для самоуків і дітей: „Рідне слово“. — Початкова Граматика укр. літературної мови. — Адреса „Рідної Мови“: Warszawa, IV, ul. Stalowa 25 m. 10. Передплата річна 6 zł., піврічна 3 zł., чвертьрічна 1'60 zł.; за границею в Європі 9., в Америці 2 дол. річно. Нові передплатники, коли того бажають, дістають „Рідну Мову“ від 1 числа. Річник I (без 2 і 3 чисел) 5 zł.; річник II — 6 zł., опр. 7'50.

Sodalis Marianus. Kraków. 1935. Nr. 3, 4, 5.

L'Unité de l'Eglise. Organe du mouvement pour le retour des dissidents à l'Unité catholique. Paris 1935. Nr. 70, 71.

Wiadomości katolickie. Dwutygodnik poświęcony ideom i sprawom katolickim. Kraków 1935. Nr. 5, 6, 7, 8, 9.

Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck 1935. 2. Heft. — J. Santeler: Hat Aristoteles den Platonismus überwunden? — F. Lakner: Die „Idee“ bei Anton Günther (II). — P. Browe: Die Armsünderkommunion. — C. A. Kneller: Neue Studien zur sixtinischen Vulgatabulle.

Накладом УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

вийшла друком:

УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМА

написана для духовної й світської інтелігенції

Іх Ексцеленцією Кир Григорієм Хомишином,

Високопреосвященним Епископом Станиславівським.

Набувати можна по адресі:

Адміністрація „Нової Зорі“, Львів, Гродзійських ч. 2/1.

в ціні 1.80 зл. враз із портом.

Ширіть і передплачуйте католицькі часописи:

„Нова Зоря“, церковно-релігійний, політичний часопис. Видає:
Українська Католицька Організація вже IX-й рік, два рази тижнево.
Річно: 24 зл. — Адреса: „Нова Зоря“, Львів, Гродзійських ч. 2/1

„Правда“, ілюстрований тижневий часопис для нашого народу.
Видає: Інститут Неп. Зач. Пр. Діви Марії вже VIII-й рік. Річно: 12 зл.
Адреса: „Правда“, Львів, Гродзійських ч. 2/1.

„Український Бескид“, релігійний і політичний часопис
для нашого народу. Виходить VII-й рік. Річно: 8 зл. — Адреса:
„Український Бескид“, Перемишль, пл. Косцюшки 3/1.

ФАБРИКА
СВІЧОК

„КЕРОС“

ВЛАСНИК
ПАВЛО ДУРБАК і СИНІ
Львів 15. ОКРУЖНА 108а

А. БІБЛІОТЕКА УКР. КАТОЛИЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ:

1. Основи соціології . . . 3—зл.
3. Спиритизм . . . . . 2— „
4. Життя св. Кирила і Ме-
тодія . . . . . 0'80 „
5. Я. Л. Секти й сектанти . 0'60 „
6. С. Томашівський, Петро,
перший уніятський ми-
троволит України-Руси . 1'50 „
7. Греко-катол. Церква . . 0'95 „
8. Д-р О. Назарук, Преса . 3— „
9. Борці за Церкву, І. Св.
Павло . . . . . 2— „
11. Д-р О. Назарук, Вчасна
весна в північній Аль-
берті . . . . . 0'50 „
12. о. Т. Галушинський ЧСВВ,
Найвищий пастирський
Уряд в Христовій Церкві 0'60 „
13. Зброя до оборони і на-
ступу. Начерк проповіді
про пресу (добров. даток)
14. о. Т. Галушинський ЧСВВ,
Царство сатани наступає
на нас . . . . . 0'80 „
15. Борці за Церкву, ІІ. . . 2— „
16. Християнське виховання
молоді (провідні думки ен-
цикліки) . . . . . 0'40 „
17. Еп. Гр. Хомишин, Пастир-
ський Лист про політичне
положення . . . . . 0'40зл.
18. О. Назарук, Галицька де-
легація в Ризі 1920 р. . 1'80 „
19. Б. Колодій, Галицька Со-
ціялістична Радянська
Республіка . . . . . 0'50 „
20. о. Т. Галушинський ЧСВВ,
Недільний Дзвін . . . . 2— „
21. А. Кругельський, Тиляв-
ська схизма на Лемків-
щині . . . . . 1— „
22. о. М. Каровець ЧСВВ., Три
Синодальні Архієреї . . 0'25 „
23. Еп. Гр. Хомишин, Про гро-
зу духової руїни (Пастир-
ський Лист) . . . . . 0'40 „
24. А. Ч. Українська Молодь
Христові . . . . . 0'60 „
25. о. В. Породко Ч. Пр. Ізб.,
Хто такий був Лютер? . 0'30 „
26. Осип Назарук, На спокій-
нім океані . . . . . 0'40 „
27. Осип Назарук, Жінка і су-
спільність . . . . . 0'50 „
28. Осип Назарук, Жіноча
справа . . . . . 0'40 „

Б. ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА УКР. НАРОДНОЇ ОБНОВИ:

1. О. Н., Ідеологічні основи
Укр. Католич. Нар. Партії 0'50 „
2. Л. Коплер, Релігія й політика 1'80 „
3. С. Томашівський — історик,
політик, публіцист . . 1— „
4. А. Ч., На калиновім мості
(листи до молоді) . . . 0'80 „
5. Д-р О. Назарук, Католиць-
кий журналіст обвину-
вачений за державну
зраду . . . . . 1'30 „
6. Ст. Лось, За конструктивну
політику на Червоній
Русі . . . . . 1— „
7. Гадяцький Договір . . . 0'60 „
8. Осип Назарук, Націоналізм
Донцова . . . . . 0'50 „

В. ІНШІ ВИДАННЯ:

- о. Д-р В. Василик, Правдивість
католицької Церкви . 0'50 „
- о. Д-р В. Василик, Культурна
сила католицизму . . 0'50 „
- о. Д-р Т. Галушинський ЧСВВ.,
Думка і наука в питанню
літург. мови . . . . . 0'20 „
- Д-р О. Назарук, Гр.-кат. Цер-
ква і українська лібе-
ральна інтелігенція . . 3.— „
- О. Назарук, Роксоляна (по-
вість) . . . . . 12— „
- Д-р С. Томашівський, Десять
літ українського пита-
ння в Польщі . . . . . 1'50 „
- Д-р С. Томашівський, Наша
чілїна партія у власнім
зеркалі . . . . . 1— „
- Д-р С. Томашівський, Про
ідеї, героїв і політику . 2— „

На замовлення висилає:

Видавництво Укр. Кат. Організації, Львів, Гродзіцьких ч. 2/1.

Друкарня ОО. Василіян у Жовкві